

Kinga Ruszaj

Recenzja prof. dr hab. Włodzimierz Bonusiak

**„GORLICKI PRZEMYSŁ NAFTOWY – OD
POWSTAŃ DO WSPÓŁCZESNOŚCI”**

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Ropa naftowa – właściwości.....	4
2. O ropie naftowej na Ziemi Gorlickiej – z perspektywy historii.....	6
2.1. Kopalnie i rafinerie ropy naftowej na ziemi gorlickiej w ikonografii.....	51
3. Losy gorlickiego przemysłu naftowego – w czasie II wojny światowej i w okresie powojennym	63
3.1. Rafineria w Gorlicach	69
3.2. „Fabryka Maszyn” w Gorlicach.....	71
4. Gorlicki przemysł naftowy a współczesna rzeczywistość	76
4.1. Rozwój gazownictwa	76
4.2. Rafineria Nafty Glinik Mariampolski w latach 1980-2010.....	80
4.3. Fabryka Maszyn Wiertniczych i Górniczych „Glinik” w latach 1990-2010.....	82
Bibliografia.....	106
Archiwalia	106
Źródła	106
Opracowania.....	106
Artykuły	108
Inne źródła.....	108
Aneks.....	108
Wykaz ilustracji.....	108

Wstęp

Inspiracją do napisania publikacji pt. „Gorlice – złoty wiek nafty” stała się potrzeba kompletnego ujęcia historii powstania rozwoju przemysłu naftowego na Ziemi Gorlickiej od II połowy XIX w. po wiek XX i jego konsekwencji, aż po ostatnie lata pierwszej dekady XXI w. Celem tej pracy jest zarówno opisanie samego czasu odkrywania ropy naftowej, budowania przemysłu, okresu jego świetności, a także prezentacja ludzi, którzy go tworzyli. Staralam się ukazać, także liczne konsekwencje wynikające z faktu rozwoju przemysłu naftowego dla Gorlic i całego regionu.

W trakcie poszukiwań materiałów źródłowych spotkałam wiele fragmentarycznych opracowań historii przemysłu naftowego, dotyczących również Ziemi Gorlickiej. Niektóre z nich o charakterze pamiętnikarskim nie spełniają podstawowych kryteriów. Stan ten wynika głównie ze zmieniającego się tła historycznego. Do II wojny światowej przemysł naftowy był w posiadaniu wielu prywatnych właścicieli. Dwie wojny światowe dokonały spustoszeń nie tylko w substancji technicznej przemysłu naftowego. Zwłaszcza w okresie okupacji niemieckiej dokumenty zostały zniszczone, bądź w większości skradzione lub rozproszone. Sytuację tę pogłębiła powojenna nacjonalizacja przemysłu i nowy terytorialny podział Europy. Ludowa władza chciała jak najszybciej zatrzeć pamięć o byłych właścicielach kopalń. Nowe polityczne realia (po początkowym okresie odbudowy) nie sprzyjały rozwojowi gorlickiego przemysłu naftowego. Radziecka ropa naftowa płynąca zbudowanym w latach sześćdziesiątych rurociągiem „Przyjaźń” odebrała argumenty najbardziej wytrwałym zwolennikom rozwoju rodzimego przemysłu naftowego. Brak rentowności kopalń oraz wyeksploatowanie miejscowych złóż spowodowało likwidację wielu kopalń i zakładów przeróbki nafty na Podkarpaciu. Pozostałe w tym dwa gorlickie zakłady (rafineria i fabryka) wystawione zostały na próbę przetrwania zwłaszcza w okresie transformacji ustrojowej kraju oraz wielu zmieniających się okoliczności społeczno-ekonomicznych.

Praca w założeniu ma charakter popularno-naukowy. Jej adresatem w założeniu jest głównie młodzież poznająca historię lokalną, ale pragnęłabym także dotrzeć do turystów odwiedzających nasz region oraz do wielu osób tworzących gorlicki przemysł naftowy i ich rodzin, których pomyślność od efektów pracy tego przemysłu zależała.

1. Ropa naftowa – właściwości

Ropa naftowa to substancja ciekła złożona z naturalnej mieszaniny węglowodorów gazowych, ciekłych i stałych wzajemnie w sobie rozpuszczonych, zalegająca w ziemi. Towarzyszy jej gaz ziemny składający się głównie z metanu, azotu, helu lub związków siarki¹. Rozróżniamy trzy podstawowe typy ropy naftowej:

- parafinowa (zawierająca głównie węglowodory parafinowe)
- naftenowa (bogata w węglowodory naftenowe)
- mieszana²

Istnieją dwie grupy teorii dotyczących pochodzenia ropy naftowej:

– pierwsza teoria o pochodzeniu nieorganicznym rozwinęła się głównie w XIX w., a jej twórcy zakładali, że ropa naftowa powstaje w wyniku reakcji chemicznych zachodzących w głębi Ziemi np. wskutek działania wody na węgliki metali ciężkich. Teorie te opierali na doświadczeniu, że węgiel wapnia, czyli karbid z dodatkiem wody daje gaz palny acetylen, będący węglowodorem, który pod wpływem temperatury i ciśnienia zamienia się w ciało ciekłe – ropę naftową³.

– współcześnie przyjęta teoria organiczna, ukształtowana w ciągu ostatnich kilkudziesięcioleci głosi, że ropa naftowa powstaje w wyniku przeobrażenia substancji organicznych zawartej w skale macierzystej (najczęściej iłowiec, mułowiec, margiel, wapń lub dolomit) w rezultacie współdziałania korzystnych warunków termodynamicznych (temperatury i ciśnienia) i geotermicznych⁴.

Ropa naftowa posiada następujące właściwości fizyczne:

Barwę; w naturze występuje duża gama rozpiętości barw od jasno – żółtej i zielonkawej do brązowej i czarnej, wyjątkowa bywa przezroczysta (np. w Kłęczanach k. Gorlic).

Zapach; jest zależny od zawartych składników lotnych np. zapach benzyny, cedru, siarkowodoru.

Lepkość (ciekłość); lepkość ropy zależna jest od temperatury: im złoże występuje bliżej powierzchni ziemi tym ropa cięższa, im bardziej w głąb ziemi tym lżejsza.

Ropę ze względu na ciężar właściwy (gęstość); dzielimy na ropy lekkie – ich ciężar

¹ A. Bolewski, W. Parachoniak, *Petrografia*, Warszawa 1982, s. 445.

² J. Chodkowski, *Mały słownik chemii*, Warszaw 1975, s. 350.

³ K. Wiśniowski, *Olej, który idzie z kamienia*, Wrocław 1948, s. 22.

⁴ B. Kaczorowski, *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa 2004, s. 455.

właściwy jest mniejszy od 0,820 G/cm³, ropy średnie – ciężar właściwy zawiera się w granicach 0,820- 0,860 G/cm³ i ropy ciężkie o ciężarze właściwym większym od 0,860 g/cm³, ale mniejszym od 1,000 g/cm³. Ropy lżejsze są jaśniejsze, bardziej „aromatyczne” i zawierają więcej cennych składników (np. benzyna).

Punkt wrzenia ropy zależy od jej składu chemicznego i ciężaru właściwego. Ropy lekkie zaczynają wrzeć, czyli destylują już w ok. + 43°C, zaś ciężkie destylują nawet w ok. +230°C.

Kaloryczność (wartość opałowa ropy); zależy głównie od składu chemicznego i ciężaru właściwego. Ropy lekkie posiadają większą wartość opałową w porównaniu z tą samą jednostką wagową rop ciężkich⁵.

Ogólnie 75 % zasobów ropy naftowej znajduje się na Bliskim Wschodzie i pozostałych obszarach Azji, w Ameryce Łacińskiej oraz na obszarze pacyficznym.

Karpackie złoża ropy naftowej występują głównie utworach zwanych ogólnie fliszem karpackim. Eksploatowane na przemysłową skalę od 1854 r. pochodzą z piaskowców kredy dolnej (złoża Grabownica i Węglówka), piaskowców wieku kreda górna-eocen (złoża Potok), kreda górna - paleocen-eocen (złoża Osobnica) kreda górna-oligocen (Gorlice), piaskowców kreda górna paleocen-eocen złoża (Bobrka), piaskowców eoceńsko-oligocieńskich (złoża Wańkowej-Łodyny) oraz piaskowców oligocen (złoża Tarnawa-Wielopole, Mokre, Czarna, Lipie)⁶. Ropa naftowa uważana jest za najważniejszy surowiec energetyczny i chemiczny doby współczesnej. Znajduje zastosowanie, jako paliwo silników spalinowych oraz dostarcza benzyny, nafty, olejów silnikowych, maszynowych, parafinowych, asfaltu oraz naftalenu⁷.

⁵ E. Buhl, *Skarb gorlickiej ziemi. Ocalić od zapomnienia*, Gorlice 2002, s. 5.

⁶ B. Kaczorowski, *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa 2004, s. 456-457.

⁷ A. Bolewski, W. Parachoniak, *Petrografia*, Warszawa 1982, s. 452.

2. O ropie naftowej na Ziemi Gorlickiej – z perspektywy historii

Ropa naftowa znana była człowiekowi od starożytności, a jej specyficzne właściwości sprawiły, że znalazła zastosowanie w codziennym życiu.

„Nafta” jest najstarszym określeniem ropy naftowej i wywodzi się z terenów staroirañskich. Jak podaje Wiesław Stobiński w języku Medów wyraz „nafta” oznaczał „przesączający się” lub „wyciekający”, natomiast w języku perskim brzmienie to zmieniono na „nieft”. W czasach Imperium Rzymskiego na oznaczenie nafty przyjęto grecki wyraz „petroleon” („petros- skała, oleon – olej”) czyli „olej skalny”. Funkcjonowały również inne nazwy: w dosłownym tłumaczeniu; „śmierdząca woda” lub „paląca się woda”⁸.

Prowadzone badania archeologiczne dowodzą, że ropa naftowa przez wieki miała uniwersalne zastosowania. W Mezopotamii używano jej do zaprawy budowlanej, pokrywania nawierzchni dróg, a także w obrzędach religijnych. W Egipcie posługiwano się nią do balsamowania ciał zmarłych, leczono choroby skórne, reumatyzm, a nawet gruźlicę. Z biegiem czasu starożytni Grecy i Rzymianie poznawali nowe zalety ropy naftowej, wykorzystując ją w technice wojennej, jako płonące pociski. Stała się ona również podstawowym składnikiem „greckiego ognia” czyli mieszaniny siarki, ropy i wapna, która zapalała się przy zetknięciu z wodą. Dzięki tej broni został uratowany Konstantynopol przed naporem armii arabskiej w VII w. Ropą naftową impregnowano łodzie, konserwowano posągi oraz ogrzewano łaźnie. W Chinach zasłynęła, jako materiał oświetleniowy pałaców możnowładców, do których doprowadzana była rurami bambusowymi. Zupełnie inne zastosowanie ropa znalazła na terenie Rumunii i Rosji, gdzie wykorzystywano jej ciężkie frakcje, jako smary do wozów⁹.

Historia ropy naftowej na Podkarpaciu zaczęła się od niepozornych wycieków gęstej mazi, znanej w piśmiennictwie od tak dawna jak daleko sięgają pisane kroniki. Od ropy wywodzi się wiele nazw miejscowości (Ropa, Ropica Dolna, Ropica Górna), rzek, potoków oraz nazwisk w powiecie gorlickim. Jedną z najstarszych informacji dotyczących występowania ropy na Ziemi Gorlickiej pochodzi z 1530 r. Wówczas to Seweryn Boner, podskarbi króla Zygmunta Starego, szukając złota we wsi Ropa, natknął się na ropę, która załała mu kopalnię. Jak mówiono wówczas: „*ten co w Ropie złota szukał, ropą się oplukał*”¹⁰.

⁸ W. Stobiński, *Tajemnice ropy naftowej*, Warszawa 1972, s. 2.

⁹ Ibidem s. 2-5.

¹⁰ T. Ślowski, *Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie*, Biecz 1997, s.

W przeszłości wiedza o właściwościach ropy naftowej była niewielka, a miejscowa ludność w klechdach ludowych przekazywała sobie różne informacje na temat jej pochodzenia. Jak wynika ze spisanej legendy przez Jana Gubałę – biegłego sądowego z Szymbarku: „...to Bóg, aby ukarać ludzi za złe czyny i okrucieństwa...,...Wezwał do siebie św. Michała polecając mu wytracenie zuchwałego plemienia. Wśród niebywałych ciemności, przy piekielnym grzmocie piorunów i oślepiających błyskawicach posypała się z nieba lawina bloków skalnych, kamieni i piasku. Ziemia zbita i pokaleczona złomem skalnym jęczała z bólu i długo leczyła swoje rany ciecżą, wydobywającą się z jej wnętrza. Ta ciecz to właśnie ropa...”¹¹.

W historiografii ropy naftowej na Podkarpaciu, naukowcy przyjmują, że do roku 1854 kopalnię tę wykorzystywano przede wszystkim w medycynie ludowej. Dlatego pierwsze wiadomości na ten temat pochodzą z XVI w. i zapisane są w dziełach lekarskich. Główne z nich wymienił Kazimierz Wiśniowski w książce pt. „Oley, który idzie z kamienia”: pracę Stefana Falimierza z 1534 r. w pn. „O ziołach i o mocy ich”, który pisał „jako oleyki sprawować ku leczeniu”, zaliczając do olei leczniczych „olej, który idzie z kamienia”, zieleń Hieronima Spiczyńskiego wydany w 1556 r. „O ziołach tutejszych i zamorskich” oraz dzieło Erazma Syxt „O cieplicach we Skle” z roku 1617¹². Wówczas ropa naftowa zalecana była, jako lekarstwo na choroby skórne, przy przeziębieniach i gruźlicy, a także motylicy u owiec czy schorzeniach nóg u koni. Stosowano ją ponadto do zmiękczenia skór w warsztatach szewskich czy też do smarowania drewnianych osi mechanizmów, ogólnie rzecz biorąc – na niewielką skalę¹³.

Wzrastające zapotrzebowanie w Galicji na produkty ropy naftowej zmuszało do jej intensywnego wydobywania z naturalnych wycieków. Zbieraniem ropy z wycieków trudniły się osoby, do których w Galicji przywarło miano „łebacy” (od ukr. „łebać” czyli „zbierać”). Posiadali charakterystyczny strój: wysokie buty z cholewami, kapelusz. Nosili na barkach koromysło z dwoma wiadrami, a do zbierania ropy używali ogona czyli „chwostu”¹⁴. Praca ich polegała na wyszukiwaniu ropy nagromadzonej w zagłębieniach terenu, którą czerpali zanurzając końskie ogony lub wiązki plecionych traw, a następnie wyżyłali je gołymi rękami do wiader¹⁵.

12.

¹¹ Gazeta Krakowska, *Ten, co w Ropie złota szukał smołą się plukał*, nr 222: 15, 16, 1894 r., s. 3.

¹² K. Wiśniowski, *Oley, który idzie z kamienia*, Wrocław 1948, s. 12.

¹³ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 515.

¹⁴ J. Malinowski, *Galicja pachnąca naftą*, Krosno 2005, s. 15.

¹⁵ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 11.

Ilustracja 1, „Łebacy” z Borysławia

Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce, zbiory archiwalne

Według T. Ślawnego w Bieczu, na znajdujących się na krańcach miasta figurach-słupach umieszczone były naczynia z palącą się mazią, które rozjaśniały drogę kupcom zbliżającym się do miasta. Fakt ten zapisano w książce rachunkowej grodu bieckiego w sierpniu 1584 r. Powszechnie panowało przekonanie, że w każdej postaci ropa naftowa jest substancją łatwo palną, niebezpieczną, skłonną do eksplozji, charakteryzującą się nieregularnym spalaniem w lampach¹⁶.

Jak podaje Adam Wójcik wypływający z ziemi olej skalny znany był w Polsce również poza regionem gorlickim. Świadczy o tym wzmianka Jarzębskiego (nadwornego budowniczego i muzyka króla Władysława IV Wazy), który przy opisie Warszawy z 1643 r. wyszczególnił pałac Ossolińskich, *„którego kamienie i dach były przed deszczem i śniegiem smołą ziemną dychtowane, która pochodziła z okolic Gorlic”*.

Za czasów Jana Sobieskiego wycieki ropy na Ziemi Gorlickiej traktowano jako tzw. „pożytki”. Grunty nadawano zasłużonym w wojnach z Turkami i Tatarami żołnierzom z prawem zbierania tłuszczów ziemnych na powierzchni ziemi w Męcinie Wielkiej.

Na pograniczu wsi Siary i Sękowa istniały już w 1791 r. studnie ropne, dzierżawione i eksploatowane przez chłopów pańszczyźnianych (Macieja Halucha, Antoniego Bylinę i Jana Rybczyka) od właściciela pól Jana Wybranowskiego¹⁷.

¹⁶ T. Ślawski, *Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie*, Biecz 1997, s. 15.

¹⁷ A. Wójcik, *Gorlice i okolice*, Warszawa 1962, s. 27.

W roku 1810 władze austriackie ogłosiły pierwszy akt prawny dotyczący ropy naftowej. Wydany dekret Izby Narodowej skierowany do Sądu Górniczego w Drohobyczu postanawiał, że na minerały zawierające „olej skalny” i воск ziemny, winne być udzielane górnicze nadania¹⁸. W myśl tej uchwały prawo do wydobywania ropy naftowej i gazu ziemnego przypadło właścicielom gruntu, pod których powierzchnią kryły się złoża. W praktyce surowce te, stały się zastrzeżone dla władz austriackich, co było sprzeczne z interesami dóbr galicyjskich¹⁹.

Jedną z pierwszych studni ropnych w tym rejonie oglądał i opisał Stanisław Staszic, przedstawiając na rozprawie Warszawskiego Towarzystwa Królewskiego Przyjaciół i Nauk w 1814 r. sposób wydobywania „skalnego oleju”: *„Kopią w bliskości źródeł przeszło trzy sążnie mający dół. Ten wkrótce napętnia się wodą skałolejem zmieszaną. Ta woda często łopatami bywa zmieszana, aby części ziemiste spadały a prokura na wierzch spływała...”*²⁰.

Pomimo tego, że historyczne wzmianki o występowaniu ropy naftowej na Ziemi Gorlickiej sięgają XVI w., to przemysłowe jej wykorzystanie rozpoczyna się w drugiej połowie wieku XIX. Przełomową datą w historii przemysłu naftowego w regionie gorlickim jest rok 1852, kiedy to Stanisław Jabłonowski, właściciel Kobyłanki wybudował w Siarach w tzw. „Pustym Lesie” pierwszy szyb naftowy oraz sprowadził górników z Górnego Śląska. Ropę naftową dla rafinerii w Kobyłance dostarczał Jan Szymonowicz, właściciel dóbr Sękowa, Siary i Sokół, ze studzien leżących na tzw. „Pustym Polu”²¹.

¹⁸ S. Bartoszewicz, *Przemysł naftowy w Polsce, zarys historii wraz z opisem techniki pracy w przemyśle naftowym*, Lwów 1929, s. 5.

¹⁹ *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*, red. R. Wolłowicz, t. 1, Brzozów-Kraków 1994, s. 298-299.

²⁰ Cyt. za: R. J. Dziubina, *Z dziejów Gorlic*, opowieści historyczne, Gorlice 2005, s. 68.

²¹ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 515.

Ilustracja 2, Wyciek ropy z ziemi
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Wyczerpywanie ropy na powierzchni skłaniało zbieraczy do pogłębiania otworów. W tym celu kopano głębsze studnie zwane kopankami. Szyby pierwotnie miały kształt prostokąta o wym. ok. 150×80 cm, później wykonywano otwory kwadratowe o wym. 120×120 cm. Ze względu na bezpieczeństwo, szyby te cembrowano drewnianymi okrągłakami o średnicy od 20-25 cm, które od strony ściany szybu były ciasno ociosane. Cembrowiny posiadały odstępów od siebie ok. 1 m., a przestrzenie te były pionowo oszalowane drankami łupanymi z pni jodłowych. Nad szybem budowano szopę z desek dla ochrony przed deszczem bądź śniegiem. Początkowo szyby kopano ręcznie wykorzystując łopatę, tzw. oskard (kilof), wiadro i linę czy też dynamit, jeżeli natrafiono na pokłady kamienia. Ropę wydobywano wiadrami za pomocą kołowrotek lub ręcznymi pompami. Wyjątkiem była kopalnia Adama Skrzyńskiego w Libuszy, gdzie posługiwano się kieratem końskim.

Częstym problemem przy wykonywaniu kopanek była woda, która mogła przerwać dalsze prace, jeżeli nie udało się jej skutecznie odprowadzić. Niebezpieczeństwem zagrażającym życiu robotników był gaz ziemny. Z tego powodu ważną czynnością była wentylacja otworu. Początkowo używano w tym celu pęki jałowców, gałęzi jodłowych czy miechów kowalskich. Gdy to nie przynosiło efektów stosowano wówczas ręczne wentylatory zwane młynkami i drewniane rury zwane lutniami, które wtłaczały powietrze do szybu. Pewną ochronę stanowiły tzw. lampy bezpieczeństwa, które spuszczano do szybu przed rozpoczęciem prac przez kopacza. W przypadku, gdy lampa gasła trzeba było tak długo

doprowadzać do szybu świeże powietrze (młynkować), aby ponownie spuszczone latarka palila się jasnym płomieniem. Dopiero wówczas robotnik mógł zacząć pracę. W pracy pomocny był również dzwonek (młotek sygnalizacyjny), zamontowany do krawędzi cembrowiny, połączony za pomocą linki. W ten sposób majster pracujący na dole mógł za pomocą umownych informacji porozumieć się z pracownikami na górze szybu²².

Ilustracja 3, Kopanka cembrowana drewnem na „Pustym Lesie w Siarach
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Dużą rolę w propagowaniu bogactw naturalnych Ziemi Gorlickiej odegrała prasa, która rozsławiła ten region, jako centrum nowo powstałej gałęzi przemysłu w całej monarchii austro-węgierskiej. Krakowski dziennik „Czas” bardzo często zamieszczał notatki na temat występowania złóż ropy naftowej na Ziemi Gorlickiej: *„Coraz większe bogactwa płodów ziemnych odsłaniają się w podgórskich stronach Galicji. Teraz nadeszła wiadomość o odkryciu niezmiernych pokładów asfaltu w obwodzie jasielskim, w Męcinach, w Dominikowicach, Siarach i przedmieściu Św. Magdaleny czy Gorlicach. Rozległość i moc pokładów zapewnia tym kopalniom, zdaniem komisji górniczej łącznie z polityczną, pierwsze miejsce w całej monarchii i spodziewać się dozwala, osobiście w Męcinach i Dominikowicach pod zarządem J. O. Ks. St. Jabłonowskiego, któremu bezsprzecznie prawo kopalniane*

²² T. Ślawnicki, *Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie*, Biecz 1997, s. 27-33.

przysądzone, otwarcia nowej gałęzi przemysłowej w Galicji”²³.

Wydobywany ziemny surowiec stanowił wielkie dobrodziejstwo ubogiej ludności, która w ciężkich czasach przysłowiowej „biedy galicyjskiej”, nieurodzaju i klęsk, szukała ratunku w handlu ropą. Miejscowością, która na przełomie XIX i XX w. słynęła na Podkarpaciu z „maziarstwa” była wieś – Łosie. Trudniący się tym zajęciem jej mieszkańcy handlowali mazią na dużą skalę, docierając m. in. do Mszany, Krościenka, Warszawy, Kalisza, Łomży oraz na tzw. „Górne Węgry”, czyli dzisiejszą Słowację i Morawy. Z czasem handlujący smarami „maziarze” stali się bogatą kastą wiejskich przedsiębiorców²⁴.

Ilustracja 4, Mapa przedstawiająca kierunki wędrówek handlowych maziarzy z Łosia przed 1914 r.
Zagroda Maziarska w Łosiu, materiały ikonograficzne

Piotr Szlanta, jeden z żyjących, nielicznych już maziarzy, wspomina: „...nie był to łatwy kawałek chleba. Pomimo ciężkiej, wielodniowej czy nawet kilkutygodniowej, wyczerpującej podróży należało zatroszczyć się o nocleg i pożywienie dla koni a nie było to takie proste w dawnych czasach.... Z tego powodu bardzo dużą rolę odgrywała nienaganna opinia, którą trzeba było sobie pozyskać...”. „...Sam fakt, (aby zostać ówczesnym maziarzem) związany był z wymogiem posiadania koni, wozu jak również specjalnych pozwoleń na prowadzenie handlu mazią...”²⁵.

²³ „Czas” nr 4, 4 I 1854 r.

²⁴ *Rzemieślnicy Beskidu Niskiego*, wyd. przez Zarząd Stowarzyszenia Pogranicza, Gorlice 2010, s. 6.

²⁵ Wywiad z Piotrem Szlantą, Łosie 20.10.2010 r.

Ilustracja 5, Rekonstrukcja stroju maziarza
Zagroda Maziarska w Łosiu, materiały ikonograficzne

Odwiedzając dzisiejszą wieś Łosie z pewnością usłyszymy opowiadaną tu często legendę o początkach maziarstwa. Wedle ustnych przekazów z czasów potopu szwedzkiego to właśnie osiedli na owych terenach jeńcy szwedzcy nauczyli mieszkańców Łosia produkcji i stosowania mazi pozyskiwanej z kopanek.

Maziarstwu jak każdej dziedzinie aktywności człowieka towarzyszyły przesady np: za bardzo złą wróżbę uważano, zawrócenie przez maziarza wozu na drodze przed domem zamieszkałym przez pannę. Z kolei zabranie przez dziewczynę tuż przed zamążpójściem łopatki, którą maziarz wydobywał maź wróżyło pomyślne i szczęśliwe życie po ślubie.

Profesja maziarza zanikła po II wojnie światowej, kiedy granice oddzieliły dawne rynki zbytu, a wysiedlenia Łemków w czasie „akcji Wisła”, wyludniły tutejsze wsie. Również postęp technologiczny, znacznie ograniczył zapotrzebowanie na maziarskie produkty. W użycie weszły nowe środki transportu, do których maź nie była już stosowana. Powstała, także sieć dystrybucji smarów technicznych i oleju silnikowego (stacje paliw). Ostatni wędrowny maziarz Dmytro Karel zakończył działalność w 1970 r.²⁶.

²⁶ *Rzemieślnicy Beskidu Niskiego*, wyd. przez Zarząd Stowarzyszenia Pogranicza, Gorlice 2010, s. 15.

Przełom w szerszym wykorzystaniu ropy naftowej nastąpił dopiero w II poł. XIX w. W tym czasie we Lwowie w aptece H. Mikolasza, Ignacy Łukasiewicz we współpracy z Janem Zehem opracowali proces technologiczny destylacji ropy naftowej, uzyskując naftę oświetleniową tzw. *paliwo pełzające*²⁷. Na wiosnę 1853 r. I. Łukasiewicz skonstruował pierwszą lampę naftową. *„Będziemy świecić... okazuję mu lampę...jeszcze nie wierzy... sprawdzam – zapalam: cudo nie światło ...Mikolasch uwierzył!”*²⁸

Sukces Łukasiewicza i współpracowników sprawił, że ropa naftowa stała się cennym i poszukiwanym w Europie surowcem przemysłowym. Jak twierdził sam Łukasiewicz:

*„olej skalny to przyszłe bogactwo kraju,
to dobrobyt i pomyślność dla jego mieszkańców,
to źródło zarobków dla biednego ludu
i nowa gałąź przemysłu,
która obfite zrodzi owoce”*

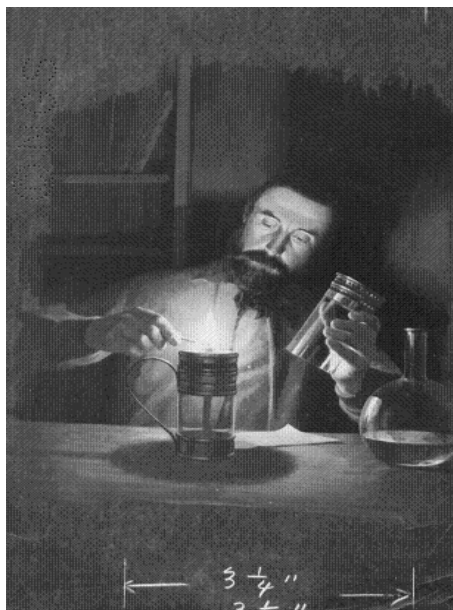
*Ignacy Łukasiewicz (1854)*²⁹

Z entuzjazmem pioniera i odkrywcy w 1853 r. I. Łukasiewicz przybył do Gorlic. Tutaj na miejscu pragnął zorganizować wydobywanie i przetwórstwo ropy naftowej na skalę przemysłową. Wybór Gorlic był nieprzypadkowy, jako że w sąsiedztwie miasta funkcjonowały już wcześniejsze przedsięwzięcia ks. Jabłonowskiego i jego następców.

²⁷ *Karpacko-Galicyski Szlak Naftowy*, zbiory naftowe w Muzeum Regionalnym PTTK im. I. Łukasiewicza w Gorlicach, Gorlice 2009, s. 8.

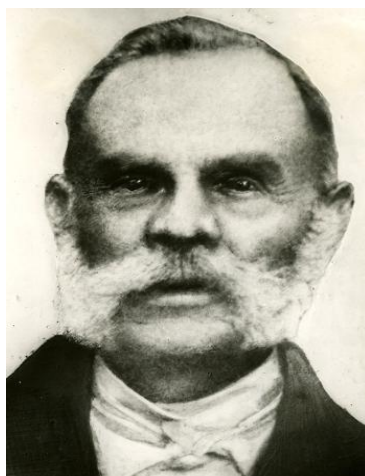
²⁸ Cyt. za: W. Bonusiak, *Szejk z Galicji*, I. Łukasiewicz 1822-1882, Rzeszów 2007, s. 76.

²⁹ Cyt. za: W. Bonusiak, *Szejk z Galicji*, I. Łukasiewicz 1822-1882, Rzeszów 2007, s. 58.

Ilustracja 6, I. Łukasiewicz – współczesne wykonanie
Muzeum Podkarpackiego w Krośnie, zbiory archiwalne

Przebywając w Gorlicach Łukasiewicz (dyplomowany farmaceuta) prowadził istniejącą w budynku magistratu, aptekę wdowy Ludwiki Bartkowskiej wspólnie z laborantem aptecznym, Jakubem Kozikiem (1823-1896). Obaj pracowali nad udoskonaleniem lwowskich wynalazków i destylacją nafty³⁰, a wykorzystywaną w doświadczeniach ropę naftową, Łukasiewicz sprowadzał od przemysłowca Jana Szymonowicza z Siar, a także z pobliskich miejscowości: Sękowej, Męciny, Szymbarku i Ropy³¹.

Ilustracja 7, Jakub Kozik, laborant w aptece I. Łukasiewicza
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

³⁰ T. Pabis, *Ziemia Gorlicka, kolebką przemysłu naftowego w Polsce i na świecie*, [w:] Kwartalnik Gorlicki nr 11/ 2000, s. 46.

³¹ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z Żarneckiej, Kraków 1968, s. 516.

Ilustracja 8, Pierwsza destylarnia ropy naftowej I. Łukasiewicza w Gorlicach 1853-1858
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Z okresu prac badawczych Ignacego Łukasiewicza w Gorlicach pochodzi fragment wspomnień kolegi ze studiów, magistra farmacji Walerego Rogawskiego: *„W pokoju frontowym domu, gdzie dziś się znajduje magistrat miasta Gorlic, znajdowała się właściwa izba ekspedycyjna apteki, zaś w sąsiedniej nyży, w kącie stał kociołek metalowy z pokrywą z otworami i śrubami, a od kociołka tego przeprowadzał (Łukasiewicz) różne rurki ołowiane, a częściowo szklane. Sprowadzał w naczyniach ropę z okolicznych wsi (...) wlewał ją do tego kociołka i gotował (...). Po pewnym czasie wytwarzał się i wypływał z kociołka temi rurkami jakiś żółtawy płyn, (...) co się łatwo i silnie palił (...) wybuchał często, a rozlewając się był trudnym do ugaszenia (...)*

Razu pewnego, a było to w niedzielę, gdy ludzie szli do kościoła na ranne nabożeństwo, coś się tam w tym kociołku, w tych rurkach nie domknęło czy zepsuło, płyn się wylał na zewnątrz, a zapaliwszy się od pobliskiego ogniska – wybuchnął. Kociołek wraz ze wszystkimi przyrządami stanął w płomieniach, zagrażając aptece i całemu budynkowi. Zaczęto na gwałt kociołek zalewać wodą, ale ten dziwny płyn nie tylko nie przygasł, lecz pod wpływem wody jeszcze bardziej się palił. Wpadnięto wreszcie na pomysł i ostatecznie kocami, kołdrami i pierzynami zdołano pożar stłumić”³².

³² Cyt. za: J. Z. Sozański, *Ignacy Łukasiewicz, życie dzieło i pamięć 1822-1882*, Gorlice-Bóbrka-Krosno 2004, s. 21-22.

Kontynuowane prace zaowocowały sukcesem, a płomień ulepszonej lampy naftowej rozbłysnął na Zawodziu – jesienią 1854 r.

Ilustracja 9, Kapliczka na Zawodziu - maj 1945 r.
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

W następnych latach zapotrzebowanie na produkty uzyskiwane z destylacji ropy naftowej w monarchii austro-węgierskiej rosło w tempie geometrycznym. Na Ziemi Gorlickiej powstał szereg pierwszych destylarni m. in. w Szymbarku, Ropicy Ruskiej czy Gorlicach³³. Wydarzenia te stały się przełomem i wywołały liczne dyskusje na temat najbliższej przyszłości Gorlic i okolic. Mieszczanie przeczuwali, że kończy się pewna epoka w życiu miasteczka, że ropa naftowa, którą od wieków znali i wykorzystywali, teraz może diametralnie odmienić życie społeczeństwa gorlickiego³⁴.

Okres pięciu lat pobytu Łukasiewicza w Gorlicach zaowocował nie tylko sukcesem naukowym. Jako farmaceuta przysłużył się Gorlicom w walce z epidemią cholery w 1855 r., która panowała w owym roku w mieście, lecząc z poświęceniem wszystkich chorych bez różnicy stanu i wyznania³⁵. Łukasiewicz nigdy nie odmawiał pomocy ludziom, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji materialnej: *„podczas każdorazowego pobytu we Lwowie drzwi pokoju, w którym mieszkał, nie zamykały się, tylu petentów go nachodziło z prośbą o wsparcie. A gdy*

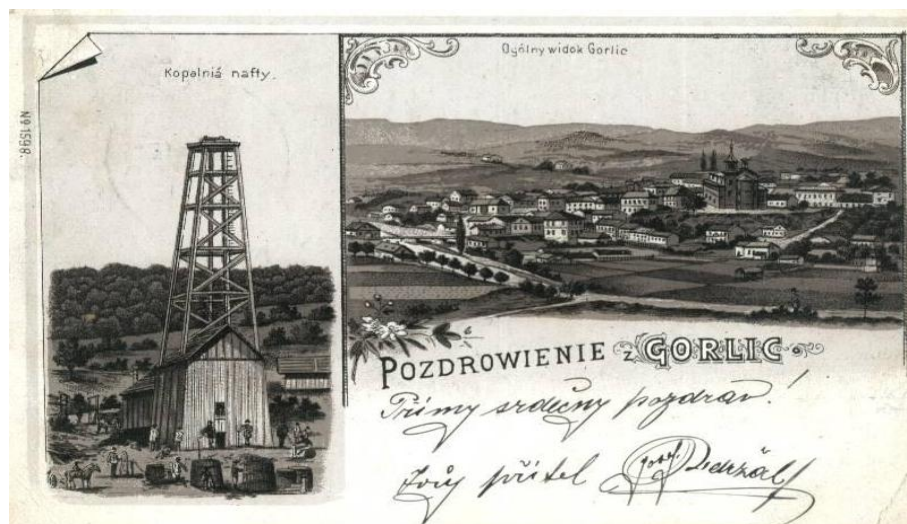
³³ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 516.

³⁴ R.J. Dziubina, *Z dziejów Gorlic, opowieści historyczne*, Gorlice 2005, s. 67.

³⁵ J.Z. Sozański, *Ignacy Łukasiewicz, życie dzieło i pamięć 1822-1882*, Gorlice-Bóbrka-Krosno 2004, s. 21.

*Go reflektowali znajomi, aby tak nie sypał pieniędzmi na wszystkie strony, bo ludzie Go wyzyskują, to Łukasiewicz odpowiadał: wolę dać 99-ciu niepotrzebującym, jak jednego potrzebującego ominąć*³⁶. W kwietniu 1857 r. w gorlickiej farze – po uzyskaniu zgody papieża – poślubił Łukasiewicz siostrzenicę Honoratę Stacherską. W następnym roku I. Łukasiewicz przeniósł się z Gorlic do Jasła³⁷.

W latach 60-tych XIX w. rozpoczął się w Gorlicach tzw. „złoty wiek nafty”, który zmienił praktycznie wszystkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego ziemi gorlickiej. Zmiany te zbiegły się z poważnymi przeobrażeniami polityczno-ustrojowymi w monarchii habsburskiej. W 1867 r. przekształcenie absolutystycznego cesarstwa austriackiego w konstytucyjne Austro-Węgry, stało się impulsem do rozszerzenia autonomii i pewnych ustępstw politycznych wobec narodów monarchii. Wedle zasad nowego podziału administracyjnego Galicji, z części zlikwidowanego cyrkułu jasielskiego utworzono w 1860 r. powiat gorlicki. Tym samym Gorlice zostały podniesione do rangi miasta powiatowego i w myśl uchwały z 1867 r. uzyskały własny samorząd. W konsekwencji Gorlice z małego lokacyjnego miasteczka przekształciły się w znaczący ośrodek miejski, wchłaniający duży obszar sąsiednich wsi. Oczywiście, ów „awans” Gorlic do roli powiatu nie byłby możliwy bez znaczących osiągnięć gospodarczych, zarówno miasta i regionu oraz bez ropy naftowej³⁸.

Ilustracja 10, Widokówka, Gorlice - wyd. ok. 1898 r.
Zbiory prywatne Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

³⁶ Cyt. za: W. Bonusiak, *Życie i działalność I. Łukasiewicza*, Rzeszów 1985, s. 118.

³⁷ *Karpacko-Galicyski Szlak Naftowy*, zbiory naftowe w Muzeum Regionalnym PTTK im. I. Łukasiewicza w Gorlicach, Gorlice 2009, s. 4.

³⁸ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 517-518.

Poszukiwania złóż ropy naftowej i ich eksploatacja gruntownie zmieniła krajobraz ziemi gorlickiej, z wiejskiego na przemysłowy. W krótkim okresie czasu naftowe szyby wypełniły okoliczne pola. Na Podkarpacie z całej Polski, a nawet ze świata przybywali przedsiębiorcy i inwestorzy (m. in. W. H. Mac Garvey), by zakładać towarzystwa i spółki oraz podejmować pracę na polach naftowych. Sprzyjała temu podjęta 18 IV 1854 r. przez parlament monarchii austro-węgierskiej uchwała, która zezwalała każdemu, poszukiwać ziemnego surowca, gdyż nie objęto go własnością gruntu³⁹. Dalsza nowelizacja tej ustawy w 1884 r. oddała ostatecznie ropę naftową i gaz ziemny, (z wyjątkiem węgla) do wyłącznej dyspozycji właścicieli gruntów, pod których powierzchnią one występowały. Regulacja ta, sprzyjała tworzeniu się różnego rodzaju spółek i towarzystw naftowych⁴⁰.

Rozwój górnictwa w powiecie gorlickim przedstawia sporządzony przez E. Windakiewicza wykaz wizytacji kopalń ropy naftowej w 1875 r. Podaje on, że w Siarach zarejestrowanych było 16 kopalni, liczących łącznie 155 szybów. Autor pisał: „*Są tu szyby, które z 50 sążni głębokości wyjątkowo od jednego roku regularnie dziennie 15 garncy ropy dostarczają, gdy inne znowu, z mniejszej nawet głębokości wydawały po 300-400 garncy dziennie, a niektóre i po 1000 garncy, przez kilka miesięcy*”⁴¹. Windakiewicz wymienił również: Męcinę Wielką z 281 szybami, twierdząc, że: „*największa grupa szybów leży naprzeciw zakładu kąpielowego pod nazwą „Wapienna” z parową maszyną spółki Biechońskiego i rozciąga się ok. 250 sążni w szerz a 400 sążni wzdłuż*”, kolejnie: Sękową z 60 szybami, Ropicę Ruską z 74, Wójtową z 112 oraz Lipinki z 40 szybami⁴².

W końcu drugiej dekady XIX w. Gorlice stały się centralnym ośrodkiem przemysłu naftowego. Masowo powstawały kopalnie, rafinerie i zakłady przemysłowe. Najwięcej kopalni ropy naftowej posiadali hr. Jadwiga Straszewska w Lipinkach oraz hr. Adam Skrzyński w Libuszy. Pomyślne wyniki wydobywania sprawiły, że budowano kolejne szyby w pobliskich miejscowościach m.in: w Krygu, Kobylance, Bieczu, Męcinie Wielkiej, Ropie, Sękowej, Siarach⁴³. W 1873 r. w Wiedniu na Wystawie Powszechnej zaprezentowano produkty naftowe z kopalń Gorlickiego Zagłębia Naftowego⁴⁴.

Obok kopalni powstawały rafinerie w celu destylacji wydobywanej ropy naftowej. Większość z nich należała do prywatnych właścicieli, niektóre z czasem zaczęły przechodzić

³⁹ J. Orlewski, *Kariera nafty*, Warszawa 1965, s. 58-59.

⁴⁰ *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*, red. R. Wolłowicz, t. 2, Brzozów-Kraków 1995, s. 11.

⁴¹ E. Windakiewicz, *Olej i wosk ziemny w Galicji*, Lwów 1875, s. 80-81.

⁴² *Ibidem* s. 86-101.

⁴³ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 531.

⁴⁴ T. Ślowski, *Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie*, Biecz 1997, s. 41.

pod zarząd spółek. Na terenie powiatu gorlickiego w 1887 r. działało 15 rafinerii, z czego 4 w Gorlicach, i 3 w Ropicy Polskiej, a kolejne w Libuszy, Lipinkach, Ropie (M. Federowicza i F. Skorochowskiego), Sękowej, Siarach, Sokole, Sokole, Stróżówce. Benzynę z rafinerii w Libuszy (hr. A. Skrzyńskiego) oraz Lipinek (hr. J. Straszewskiej) eksportowano do Anglii, Belgii, Holandii, Francji, Niemiec oraz Szwecji⁴⁵.

W 1892 r. B. Limanowski pisał: *„Źródła naftowe ciągną się od 3 do 4 mil wzdłuż całego Łańcucha Karpat, porośłego borami sosnowymi, w odległości od ich grzbietu od 4 do 7 mil. Pasma to naftowe od okolic Żywca idzie na Tymbark, Nowy Sącz, Grybów, Gorlice, Krosno, Sanok, Borysław, Bolechów, Dolinę aż do Jabłonowca i Żabia...”. W pasmie tem nafta często pokazuje się wodach i ziemia jest nią nasiąkła, a niektóre skały są tak nią przesycone, że się rozpływają; tu i owdzie wydobywają się gazy z szumem i sykiem. W powietrzu czuć często odurzający zapach nafty... ”*⁴⁶.

Dla przedsiębiorców poszukujących złóż ropy naftowej bardzo ważne było posiadanie własnych kuźni i zatrudnianie kowali, którzy wyrabiali nowe narzędzia i naprawiali zniszczone. Dlatego poszukiwano dobrze znających „fach” kowali. Jak mówiono *„dobry kowal to połowa sukcesu”*. „Swoich kowali” zatrudniali znani przedsiębiorcy naftowi m.in.: M. Federowicz czy A. Skrzyński. W XVII w. Walery Roździeński w dziele *„Officina Ferraria”* albo *„Huta Warsztat Kuźniami szlachetnego dzieła żelaznego”*, zwrócił się do wszystkich początkujących przedsiębiorców przemysłu naftowego:

*„Do kowania żelaza ćwiczonych kowali,
Ktorzby dobrze kować żelazo umieli.
Nabądź-że ich sobie wczas, a nigdy lichoty
Nie chowaj do takowej kowalskiej roboty.
A jeżeliby nie mógł mieć takowych kowali
Naprędce, coby dobrze naprawiać umieli,
Zaniechajże kuźnicą swoją dotąd robić,
Ażebyś się mógł na dobre kowala gdzie zdobyć.
Bo prędko przez kowale złe wpadniesz do nędzy,
Zgubisz marnie na nakład kuźnicze pieniądze,
Zginiesz i zysk – i będziesz pracować daremnie ”*⁴⁷

⁴⁵ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 532-533.

⁴⁶ B. Limanowski, *Galicja przedstawiona słowem i ołówkiem*, Lwów 1892, s. 13-14.

⁴⁷ Cyt. za: A. Ćmiech, *Dzieje kuźni „Glinik” 1883-2008*, Gorlice 2008, s. 12-13.

Transport ropy z kopalń wymuszał poprawę stanu i budowę nowych dróg w rejonie, który do lat 70-tych XIX w. był prawie pozbawiony bitych traktów. Stan ten stopniowo zmienił się wraz z rozwojem przemysłu naftowego, a także inwestycji rządowych w budowę dróg o znaczeniu strategicznym. Szczególnie ważne były dla Gorlic połączenia kolejowe umożliwiające połączenia handlowe z krajami Europy. W połowie XIX w. powiat gorlicki był pod tym względem bardzo zacofany.

Ilustracja 11, Transport ropy naftowej
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

W „Odpisie szczegółowym powiatu szacunkowego gorlickiego z 1874 r.” możemy przeczytać: *„Przyczyna złego stanu dróg gminnych leży po największej części w kształcie terenu niekorzystnym wpływie klimatu, częścią w niedbalstwie i ubóstwie mieszkańców, którzy albo niechętnie ponoszą lub w stanie nie są ponieść nie tylko kosztów szutrowania, lecz także dalszego utrzymania w dobrym stanie, do czego tylko środkami przymusowymi ostatecznie bywają zniewoleni. Najbliższa tutejszemu powiatowi stacja kolei żelaznej jest Tarnów...”*⁴⁸.

Władze samorządowe Gorlic kontynuowały intensywne zabiegi o objęcie miasta projektem rozbudowy linii Galicyjskiej Kolei Transwersalskiej, która miała posłużyć do transportu drewna i ropy naftowej. W tym celu złożono postulat do parlamentu austriackiego. Niestety nie został on uwzględniony w projekcie budowy tejże kolei⁴⁹. Najbliższą stacją

⁴⁸ A. Tomaszewski, c. k. referent ekonomiczny, środki komunikacyjne, [w:] *Odpis szczegółowy powiatu szacunkowego gorlickiego z 1874 r., maszynopis oprawny*, zbiory Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorlicach, s. 16.

⁴⁹ A. Ćmiech, *W tym roku mamy jubileusz -125 lat kolei na ziemi gorlickiej*, [w:] *Gazeta Gorlicka* 18 VI 2010, s. 8.

kolejową do 1876 r. był Tarnów. Dopiero w 1884 r. wybudowano linię kolejową Stróże – Zagórzany – Biecz – Jasło, a rok później dzięki staraniom spółki Bergheim and Mac Garvey udało się utworzyć połączenie Zagórzany – Gorlice. W ten sposób Gorlice, jako centrum handlowe i przemysłowe regionu otrzymało bezpośredni kontakt z rynkami handlowymi monarchii i Europy⁵⁰.

Ilustracja 12, Przewodnik kolejowy po Galicji, zeszyt nr 30 (autor Oswald Obogi, wyd. ok. 1900 r.)

Przewodnik w j. niemieckim. Opisana trasa kolejowa Zagórzany-Gorlice - Stróże Nowy Zagórz

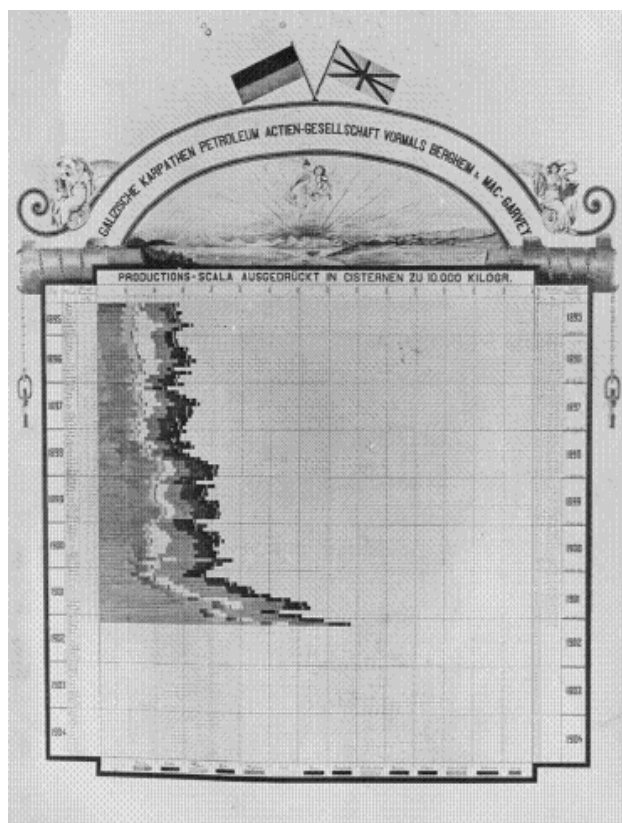
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja wydawnictw

Dynamiczny rozwój przemysłu naftowego dał nowy, gospodarczy impuls mieszkańcom przeludnionych i biednych wsi galicyjskich. Chęć szybkiego i łatwego wzbogacenia się rodziła tzw. „gorączkę naftową”, która objęła niemal wszystkie warstwy społeczeństwa. Dewizą było zarabiać jak najwięcej i najszybciej. Wśród angażujących się w poszukiwania „płynnego złota” byli przedstawiciele ziemiaństwa, duchowieństwa, urzędnicy a także mieszczaństwo i chłopcy. Nowe możliwości zarobkowania przy transporcie ropy, przy wyrobie smarów, praca w kopalniach i rafineriach dawała nie tylko chleb, lecz pozwalała na odłożenie niewielkiego kapitału. Jednak nie zawsze kariera naftowa rozwijała się w oczekiwany sposób i przynosiła zysk, wielu utraciło swój życiowy dorobek⁵¹. W kopalniach znalazło zatrudnienie wielu okolicznych chłopów. W 1888 r. zatrudnionych

⁵⁰ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarneckiej, Kraków 1968, s. 536.

⁵¹ J. Orlewski, *Kariera nafty*, Warszawa 1965, s. 64.

w gorlickim przemyśle naftowym było 972 robotników, a liczba ta z roku na rok rosła. Dla przykładu w 1889 r. pracowało 1014 osób, a w 1897 r. liczba ta powiększyła się do 1168⁵². Ważnym wydarzeniem dla rozwoju górnictwa naftowego ziemi gorlickiej było powstanie w 1885 r. w Krygu Szkoły Wiertaczy i Kierowników Kopalń. Z biegiem czasu nowo wykształceni absolwenci szkoły stali się doskonałymi fachowcami naftowymi poszukiwanymi w całym świecie⁵³.

Ilustracja 13, Skala produkcji ropy naftowej na Podkarpaciu w latach 1895-1904
Muzeum Podkarpackiego w Krośnie, zbiory archiwalne

Postępujący proces uprzemysłowienia zmienił całkowicie wygląd miasta i regionu. Stosunkowo szybka odbudowa Gorlic po pożarze w 1874 r. mogła być możliwa tylko dzięki poważnym dochodom z ropy naftowej. Powstało wówczas w ciągu zaledwie kilku lat, nowoczesne murowane centrum miasta⁵⁴, a także nowo wybudowane budynki użyteczności publicznej: szpital (1898 r.), przedszkole dla dzieci „ochronka” (1898 r.), ośrodek Powiatowej Rady i Sądu Powiatowego. Prężnie rozwijające się miasto tętniło życiem i pracą. Działalność prowadziły tu m.in.: odlewnia żelaza i metali, tartak parowy, cegielnie, młyny, zakłady

⁵² *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 530.

⁵³ *Ibidem* s. 534.

⁵⁴ *Ibidem* s. 79.

stolarskie, blacharskie, tapeciarskie czy krawieckie⁵⁵.

Ilustracja 14, Gorlice po pożarze 3 X 1874 r. Widok od strony Zawodzia
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 15, Gorlice po odbudowie z pożaru w 1874 r.
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

Gorlice stopniowo stawały się znaczącą stolicą zagłębia naftowego, w którym znajdowały miejsce liczne organizacje i towarzystwa związane z przemysłem naftowym. W latach 1877-1893 miasto stało się siedzibą Galicyjskiego Towarzystwa Karpackiego. Organizacja ta posiadająca rafinerię i kopalnie w Krygu, Siarach i Kobylance zarządzała nimi z Gorlic⁵⁶. Również przez szesnaście lat w mieście działało Krajowe Towarzystwo Naftowe

⁵⁵ Ibidem s. 82-84.

⁵⁶ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 534.

dla Opieki i Rozwoju Przemysłu i Górnictwa Naftowego w Galicji, założone w 1877 r. na Kongresie Naftowym w Lwowie. W 1883 r. siedziba towarzystwa została przeniesiona do Lwowa, ale sam fakt, że jego wiceprezesem był W. H. Mac Garvey, pozwala sądzić, że interesy gorlickiego zagłębia naftowego były dobrze reprezentowane.

Towarzystwo postawiło sobie za cel opiekę i rozwój, jak również promocję górnictwa i przemysłu naftowego, wydając w Gorlicach pierwsze w świecie czasopismo naftowe „Górnik”⁵⁷. Gazeta ukazywała się dwa razy w miesiącu w latach 1882-1886. Drukowano ją w Tarnowie w zakładzie Józefa Pisha, ponieważ Gorlice nie posiadały własnej drukarni. Redaktorami „Górnika” byli: dr St. Olszewski (inżynier górniczy w Gorlicach) i J. Schönborn (chemik i technolog z Libuszy)⁵⁸. Na jego łamach publikowano najnowsze artykuły naukowe, omawiano nowinki techniczne jak również relacjonowano problemy dyskutowane na posiedzeniach Krajowego Towarzystwa Naftowego. Pierwszy numer tego czasopisma ukazał się w Gorlicach 4 I 1882 r. i zawierał artykuły dotyczące zwalczania nadużyć i spekulacji w kopalniach naftowych⁵⁹. Często ukazywały się w nim opracowania W. Biechońskiego pn. „*Cembrowanie szybów*”, „*Chemiczno-techniczny rozbiór olejów skalnych*”⁶⁰. Nieznane są przyczyny, dla czego zaprzestano redagowania tego czasopisma w 1886 r. tj. w okresie, w którym gorlickie kopalnictwo naftowe było w pełnym rozwoju⁶¹.

⁵⁷ J. Warchał, *Ziemia gorlicka*, Kraków 1965, s. 40.

⁵⁸ Kartoteka wycinków „*Przemysł naftowy*”, zbiory MBP w Gorlicach

⁵⁹ T. Ślawnski, *Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie*, Biecz 1997, s. 70-73.

⁶⁰ Kartoteka wycinków „*Przemysł naftowy*”, zbiory MBP w Gorlicach

⁶¹ T. Ślawnski, *Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie*, Biecz 1997, s. 73.

Ilustracja 16, Strona tytułowa Gazety „Górnik”
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

W wykorzystaniu efektów gospodarczego wzrostu w powiecie gorlickim w II poł. XIX w. dużą rolę odegrał ruch spółdzielczy. Związany był on ściśle z osobą Wojciecha Biechońskiego (burmistrz Gorlic 1887-1902), który w 1870 r. założył w Gorlicach Towarzystwo Zaliczkowe, jedną z najstarszych spółek kredytowych w Galicji. W statucie Towarzystwa możemy przeczytać, że celem jego było „*dostarczenie jej członkom kapitału obrotowego do podniesienia ich zarobków lub gospodarstwa na umiarkowany procent*”. Kierując tą instytucją W. Biechoński przez 32 lata, wniósł niezaprzeczalny wkład w rozwój życia gospodarczego powiatu. Z czasem Towarzystwo przekształcono w Bank Spółdzielczy – funkcjonujący po dzień dzisiejszy. Działalność finansowa i kredytowa Towarzystwa Zaliczkowego w Galicji była zapleczem dla organizującego się ruchu kółek rolniczych, które po roku 1882 zaczęły powstawać na wsi galicyjskiej. Pierwsze działania w tym kierunku podjęło założone we Lwowie, Towarzystwo Kółek Rolniczych, ukierunkowane na podnoszenie oświaty rolniczej, a także rozwój spółdzielczości poprzez zakładanie spółek mlecznych i budowlanych⁶².

Gorlice stały się siedzibą licznych instytucji i stowarzyszeń o charakterze gospodarczym. Od 1892 r. rozpoczął funkcjonowanie „Bank dla handlu i przemysłu” udzielający polskim przemysłowcom naftowym długoterminowych kredytów pieniężnych

⁶² J. Warchał, *Ziemia gorlicka*, Kraków 1965, s. 40-41.

bądź towarowych. W 1901 r. założono Powszechną Kasę Oszczędności, dla której wzniesiono budynek banku. Rok później w mieście powołano towarzystwo „O własnych siłach”, które na celu miało wspieranie miejscowej wytwórczości. Równocześnie działalność swą rozpoczęły: „Towarzystwo Oszczędności i Kredytu”, „Kupieckie Stowarzyszenie Oszczędności i Zaliczek”, „Łemkiwska Kasa”⁶³.

Z rozwojem gospodarczym powiatu gorlickiego w II poł. XIX w., a także uzyskaniem przez Galicję praw autonomicznych związana jest również reforma szkolnictwa. W 1867 r. powołano w sejmie galicyjskim Radę Szkolną Krajową, która wprowadziła powszechny obowiązek nauczania⁶⁴. W Gorlicach w latach 70-tych XIX w. rozpoczęły działalność liczne stowarzyszenia o charakterze oświatowo-patriotycznym. Jedną z pierwszych organizacji, której celem stało się wspieranie zdolnej, lecz ubogiej młodzieży było Towarzystwo Przyjaciół Oświaty. W dniu 20 VII 1892 r. rozpoczęło swą działalność w Gorlicach – Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, które odniosło spore sukcesy na polu szerzenia oświaty i czytelnictwa. Założono bibliotekę wraz z czytelnią, w której zgromadzono bogaty księgozbiór. Staraniem członków Towarzystwa powstał w Gorlicach oddział Uniwersytetu Ludowego im. Adama Mickiewicza. Wszelkiego rodzaju wykłady, posiedzenia słuchaczy Uniwersytetu miały miejsce się w sali „Sokoła”. W mieście funkcjonował, także amatorski zespół teatralny i Chór Sokoli⁶⁵.

Gorlice, jako czołowy ośrodek przemysłu naftowego w Galicji, potrzebowały coraz więcej ludzi wykształconych i przygotowanych do wykonywania specjalistycznych prac. Potrzeby rozrastającej się administracji państwowej i gospodarczej, napływ urzędników, inteligencji technicznej a przede wszystkim wzrost świadomości bogacącego się mieszczaństwa spowodował, że popyt na kształcenie wzrósł w Gorlicach na tyle, że wieloletnie starania o budowę szkoły średniej zaowocowały z początkiem roku szkolnego 1906/1907 powołaniem Państwowego Gimnazjum⁶⁶. Rozwój cywilizacyjny i kulturalny miasta przerwały wydarzenia I wojny światowej, a w szczególności – dzień 2 V 1915, który stał się datą zagłady miasta. Podczas wielkiej ofensywy wojska austriacko-niemieckie zdobyły Gorlice. W wyniku działań wojennych miasto zostało niemal całkowicie zniszczone, ponosząc ogromne straty ludnościowe i materialne⁶⁷.

⁶³ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 542.

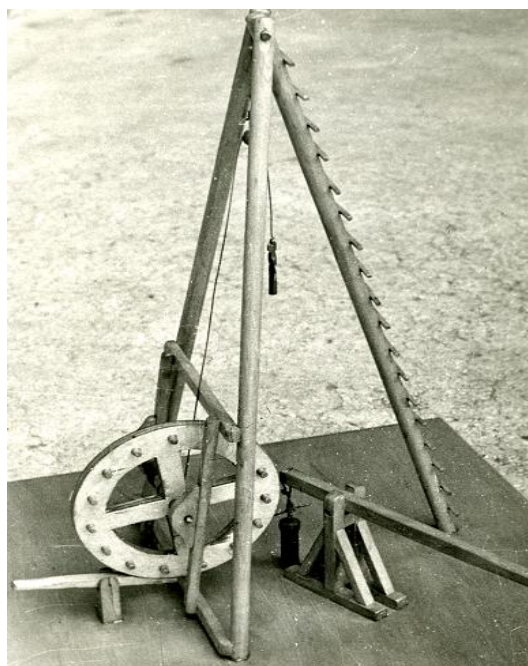
⁶⁴ J. Warchał, *Ziemia gorlicka*, Kraków 1965, s. 41.

⁶⁵ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 543.

⁶⁶ *Ibidem* s. 585.

⁶⁷ S. Kłos, *Gorlice i okolice*, Warszawa 1976, s. 11.

Od czasu, kiedy wydobywanie i przetwórstwo ropy naftowej stało się najważniejszym celem przemysłu podkarpackiego, nastąpił szybki rozwój metod wiercenia szybów i mechanicznego wydobywania ropy. Od roku 1862 zastosowano w kopalniach stalowy świder poruszany obrotowo siłą mięśni ludzkich, co pozwoliło na pogłębienie kopanek. Sposób ten był jednak uciążliwy i wymagający ogromnego nakładu pracy. Z tego też względu zaczęto powszechnie wykorzystywać do napędu kieraty konne⁶⁸, a od 1866 r. zastosowano maszynę parową Alberta Faucka do napędu wiertnic udarowych⁶⁹.

Ilustracja 17, Model urządzenia do ręcznego wiercenia udarowego w 1862 r.
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

W 1874 r. w Męcinie jedna maszyna parowa o sile 30 K.M. pracowała „bez przerwy, zatrudniając 5 ludzi dziennie”⁷⁰. Wiercenia szybów naftowych wykonywano metodą udarową polegającą na uderzeniach w złoża dłut i klinów oraz obrotową, która cechowała się wprowadzeniem świdrów w ruch obrotowy.

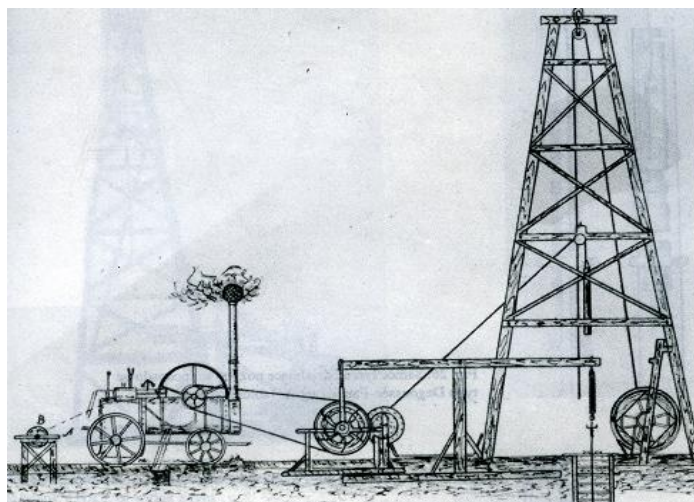
Wiercenia udarowe dzielono na dwa rodzaje: żerdziowe (system kanadyjski) przy pomocy wahacza uderzano stalową żerdzią z umocowanymi na jej zakończeniu dłutami w złoża oraz linowe (system pensylwański) polegający na wykonywaniu tej samej czynności przy pomocy dłut zawieszonych na linach z obciążnikami (do 1200 kg) i opuszczaniu na złoża przy pomocy wahacza. Ze względu na to, że urządzenia żerdziowe ulegały szybkiemu

⁶⁸ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 14.

⁶⁹ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 15.

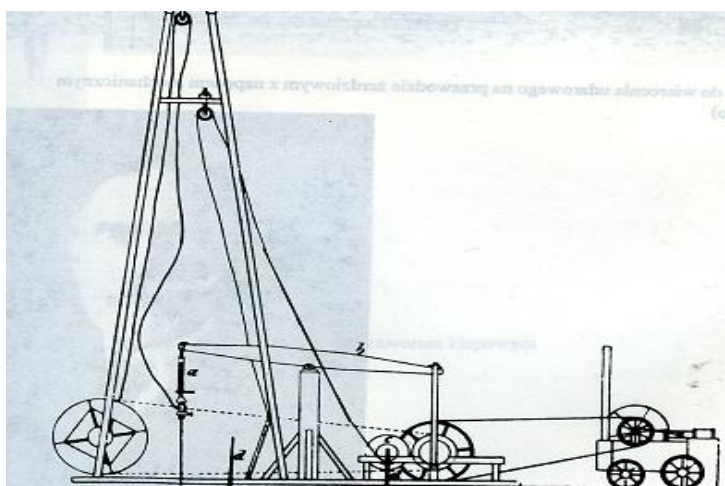
⁷⁰ *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 527.

zużyciu, wprowadzono urządzenia linowe.

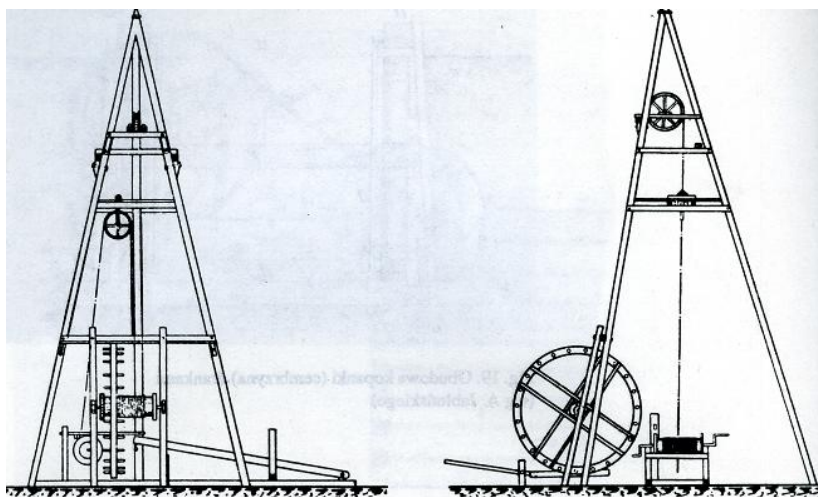
Ilustracja 18, Urządzenie do wiercenia udarowego na przewodzie żerdziowym z napędem mechanicznym (wg A. Jabłońskiego)

Źródło: J. J. Częstka, Wiertnictwo nafta, gaz, zeszyt 5. Kraków 1989 r.

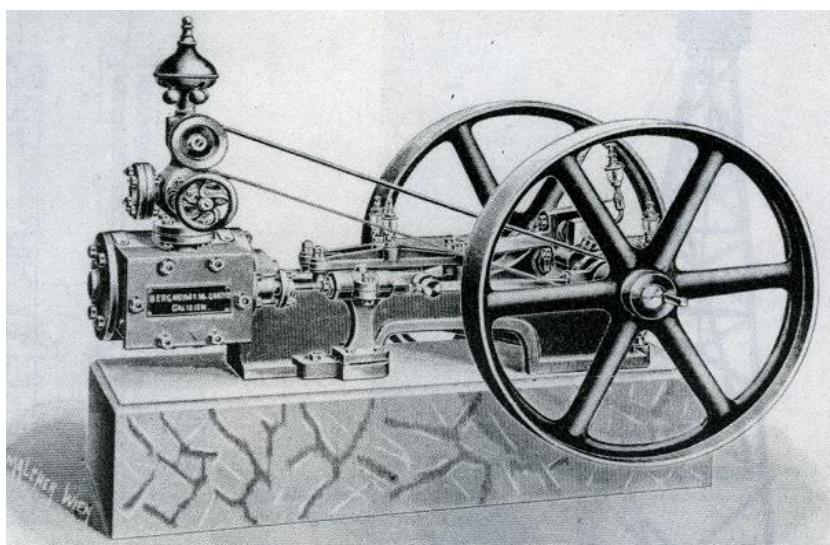
Ilustracja 19, Urządzenie do wiercenia liniowego stosowane przez A. Faucka w Kłęczanach i w Bóbrce

Źródło: J. J. Częstka, Wiertnictwo nafta, gaz, zeszyt 5. Kraków 1989 r.

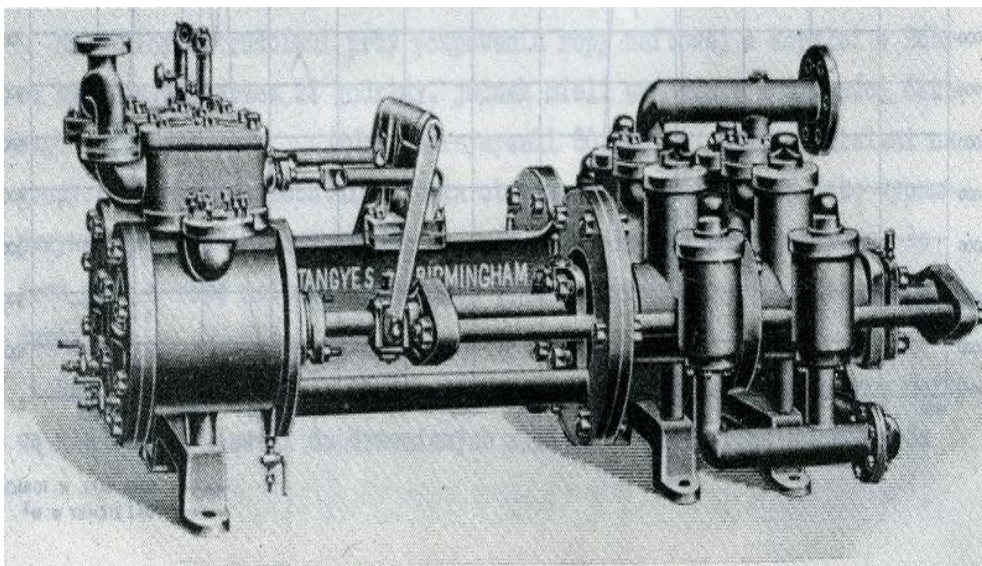
Ilustracja 20, Urządzenie do ręcznego wiercenia uderowego (wg M. Maślanki)
 Źródło: J. J. Cząstka, Wiertnictwo nafta, gaz, zeszyt 5. Kraków 1989 r.

Do wierceń obrotowych przy wprowadzaniu w ruch świda stosowano silnik lub maszynę parową⁷¹.

Ilustracja 21, Maszyna parowa do napędu urządzeń wiertniczych kanadyjskich (typ J.S. Bergheim i W. MacGarvey)
 Źródło: J. J. Cząstka, Wiertnictwo nafta, gaz, zeszyt 5. Kraków 1989 r.

⁷¹ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 14.

Ilustracja 22, Pompa parowa dwucylindrowa do przetłaczania ropy rurociągiem

Źródło: J. J. Częstka, Wiertnictwo nafta, gaz, zeszyt 5. Kraków 1989 r.

Szybki postęp techniki wierceń wpłynął na znaczne zwiększenie wydobycia ropy naftowej w regionie gorlickim w latach 1875-1885. Źródła podają, że w roku 1881 wydobyto: w Libuszy ok. 1200 ctn, w Siarach 19250 ctn, w Sękowej 6274 ctn, w Ropicy Ruskiej 3600 ctn. Po 1889 r., zanotowano spadek w eksploatacji ropy, co wiązało się z odkryciem nowych terenów roponośnych⁷² w Borysławiu i przeniesieniu się w ten region części przedsiębiorców. W 1893 r. Władysław Długosz wykonał w Borysławiu pierwsze głębokie, udane wiercenia na zlecenie Karpackiego Towarzystwa Naftowego⁷³. Przyjmuje się, że produkcja ropy wnosila tam dziennie do 800 ton z jednego szybu, a w 1908 r. w jednym tylko szybie „Oil City” wzrosła do 300 wagonów. Nadmiar ropy sprawił, że samoczynnie rozlewała się ona po okolicznych polach, spływając do potoków. Okres wielkiej produkcji w zagłębiu Borysławskim kończy się od 1910 r.⁷⁴.

Stagnacja gorlickiego przemysłu naftowego utrzymała się do wybuchu I wojny światowej. W okresie tym za granicę wyjechało wielu wykwalifikowanych naftowców z okolic Gorlic. Podejmowali oni pracę m.in. w Borysławiu, na Zakaukaziu oraz w Indonezji. Opracowania podają takie nazwiska jak: Haluchów, Wilczaków, Dylągów, Wilczkiewiczów i innych⁷⁵. Przykładem może być Stanisław Haluch, który we wrześniu 1920 r. wyjechał do Holenderskich Indii Wschodnich, gdzie pracował w Batawskim Towarzystwie

⁷² *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968, s. 530.

⁷³ S. Bartoszewicz, *Przemysł naftowy w Polsce, zarys historii wraz z opisem techniki pracy w przemyśle naftowym*, Lwów 1929, s. 8.

⁷⁴ L. Tomaszewicz, *Wiek nafty*, Warszawa 1956, s. 151-152.

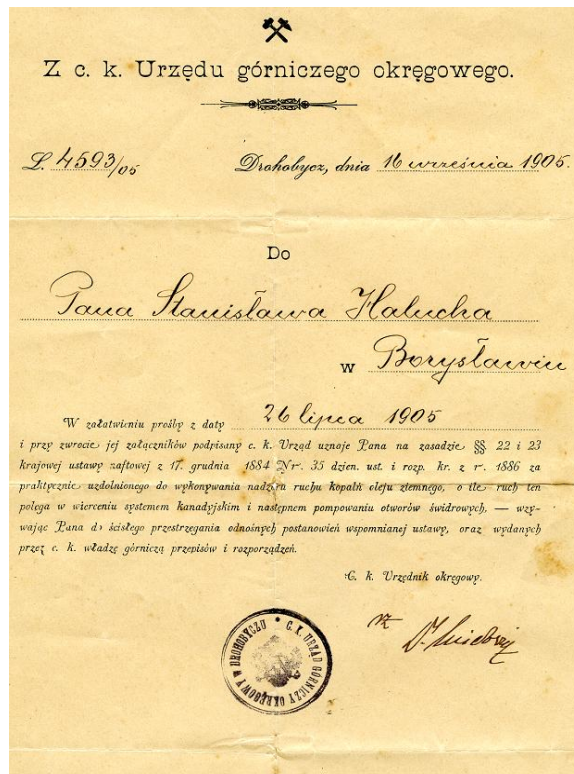
⁷⁵ J. Pelczar, *Przemysł*, [w:] A. Potocki, *Gorlickie w PRL*, s. 118.

Naftowym na Borneo i na wyspie Jawie w charakterze wiertacza i budowniczego rygów wiertniczych, a także specjalisty do instrumentacji zagwożdżonych szybów naftowych. Po ośmiu latach pobytu za granicą w 1928 r. Stanisław powrócił do rodzinnych Siar, a za zarobione pieniądze założył prywatną kopalnię ropy naftowej – „Halina”⁷⁶.

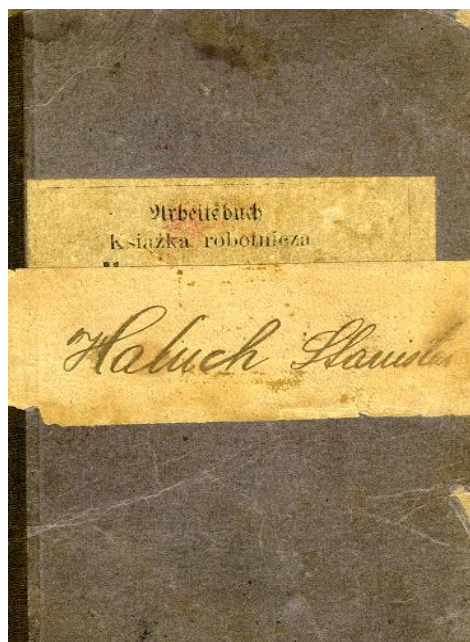

Ilustracja 23, Świadectwo Przemysłowe Stanisława Halucha z 1929 r.
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów

⁷⁶ Wywiad z synem Stanisława Halucha, Bogdanem Haluchem, 30 X 2010 r.

Ilustracja 24, Zaświadczenie wydane przez Okręgowy Urząd w Drohobyczu 16.09.1905 r. dla St. Halucha
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów

Ilustracja 25, Książeczka robotnicza Stanisława Halucha
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów

VERGUNNING TOT VESTIGING
(¹)

Landaard en verdere bijzonderheden *Poolsch*

Leeftijd *43 jaar*

Lengte *1.67 meter*

Namen en woonplaats der ouders
vader } overleden.
moeder }

Bijzondere kenteekenen *Kaalhoof-*
dig spreken in het
gdaat.

(¹) Bij uitreiking in te vullen.

Ilustracja 28, Paszport Stanisława Halucha
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów

Model 6 A.

Besluit van den *Resident der*
Indië en Nederlandsch-Indië
van *2 Mei 1921* No. *293*.

De *Resident voornoemd* verleent aan
S. Haluch

vergunning, om op den voet van het Toelatingsbesluit (Staatsblad 1916 No. 47) zich in
Nederlandsch-Indië te vestigen.

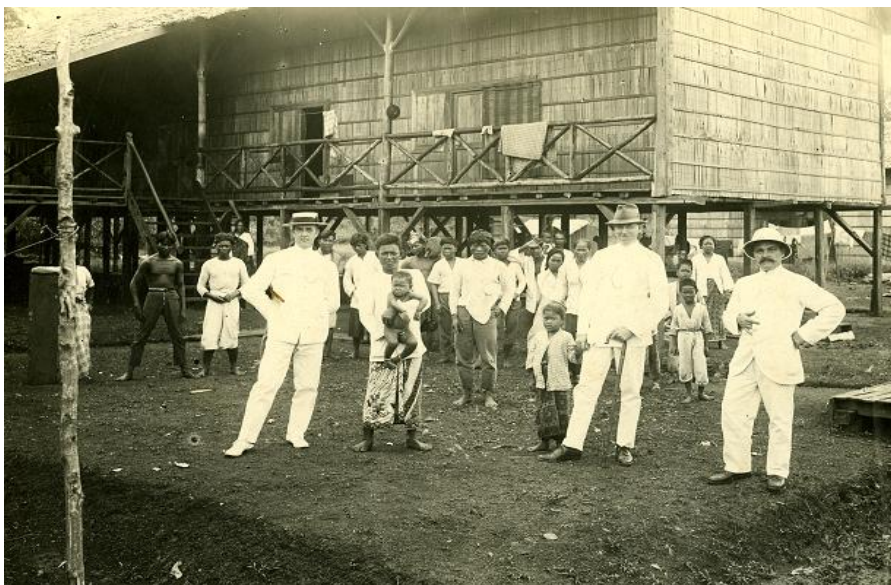
865-24
100

voor deelen:
de *Leerprijs*,
Reys.

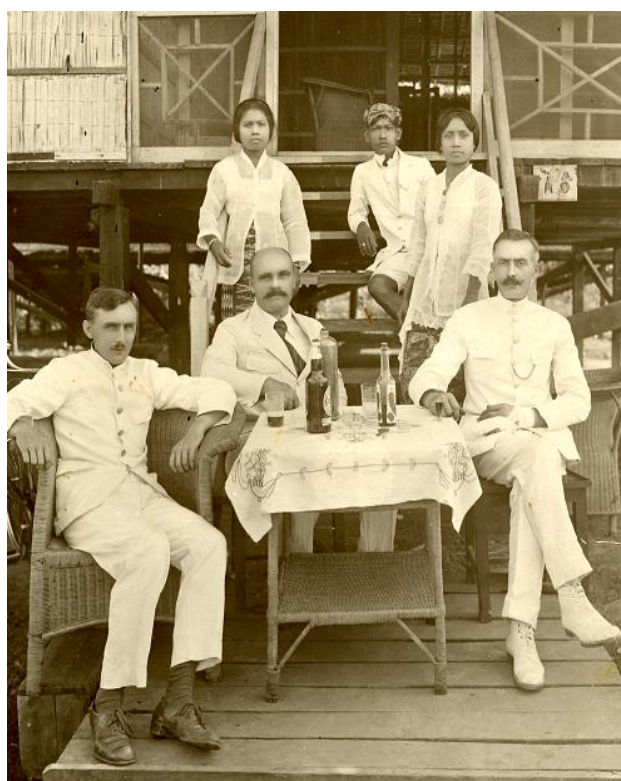
den *2 Mei* 1921.
de *Resident ad.*
#

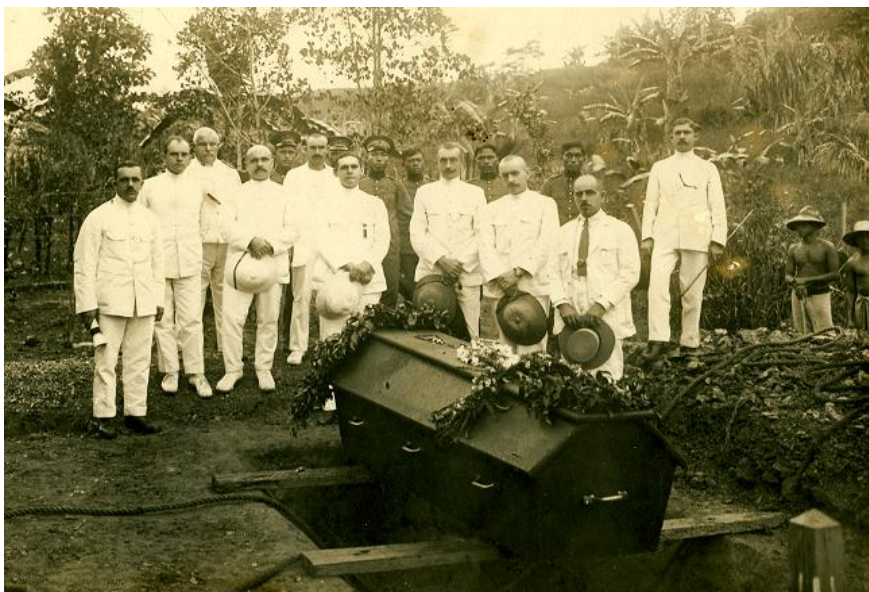
Ilustracja 29, Druga strona z paszportu Stanisława Halucha
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów

Ilustracja 30, Stanisław Haluch (pierwszy od prawej strony) na wyspie Borneo
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja fotografii

Ilustracja 31, Stanisław Haluch (w środku) z kolegami i służbą bornajską
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja fotografii

Ilustracja 32, Pogrzeb Europejczyka na wyspie Borneo (czwarty od lewej strony – Stanisław Haluch)
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja fotografii

Ilustracja 33, Gorliccy nafcjarze w Indiach
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 34, Konstanty Sajduk, mistrz wierceń naftowych, pracownik kopalni w Krygu w latach 90- tych XIX w., następnie na Sumatrze
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Duże zasługi w rozwoju przemysłu naftowego w Gorlicach położył kanadyjski inżynier William Mac Garvey, inwestujący w poszukiwania pól ropośnych, a także w budowę gorlickiej rafinerii. Jako fachowiec od wierceń udarowych systemem kanadyjskim, wprowadził je w swoich kopalniach w zagłębiu gorlickim i borysławskim. Wspólnie z austriackim finansistą, Simeonem Bergheimem, wybudował w latach 1883-1885 Rafinerię Nafty w Gliniku Mariampolskim⁷⁷.

Ilustracja 35, Mac Garvey, założyciel Rafinerii i Warsztatów „Glinik”
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

⁷⁷ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 39-40.

Ilustracja 36, J. S. Bergheim
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Z powstałych przy niej warsztatów mechanicznych rozwinęła się później, działająca do dziś Fabryka Maszyn Wiertniczych i Górniczych „Glinik”. Podjęto tam produkcję urządzeń dla rafinerii ropy naftowej oraz maszyn i urządzeń dla kopalnictwa naftowego. Z czasem gorlickie warsztaty mechaniczne zaczęły eksportować swoje urządzenia poza granice monarchii m.in. do Rosji, Rumunii, Meksyku. Produkowano wówczas różne typy maszyn parowych, kotły, wiertnice, pompy i świdry. Warsztaty przekształcone w 1890 r. w Fabrykę Maszyn i Narzędzi Wiertniczych posiadały na przełomie wieków kilka wydziałów, a w 1909 r. wybudowano tu „Odlewnię Żelaza” znacznie poszerzającą możliwości produkcyjne⁷⁸.

Ilustracja 37, Tablica firmowa Bergheim and M. Garvey Glinik Mariampolski
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

⁷⁸ Ibidem s. 53-54.

Ilustracja 38, Pracownicy Rafinerii i warsztatów „Glinik” – 1890 r.
 (w pierwszym rzędzie trzeci z prawej Mac Garvey)
 Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 39, Pracownicy Glinika – 1905 r.
 Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 40, Załoga Fabryki po pochodzie pierwszomajowym – 1922 r.
Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 41, Pracownicy Fabryki w latach 1925-1926
Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 42, Dozór techniczny Fabryki Maszyn i Narzędzi Wiertniczych w 1932 r.
Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 43, Pracownicy Fabryki – 1934 r.
Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 44, Glinik Mariampolski - Folder Galicyjskiego Karpackiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego

Zbiory osobiste Slawomira Dziadzio, kolekcja wydawnictw

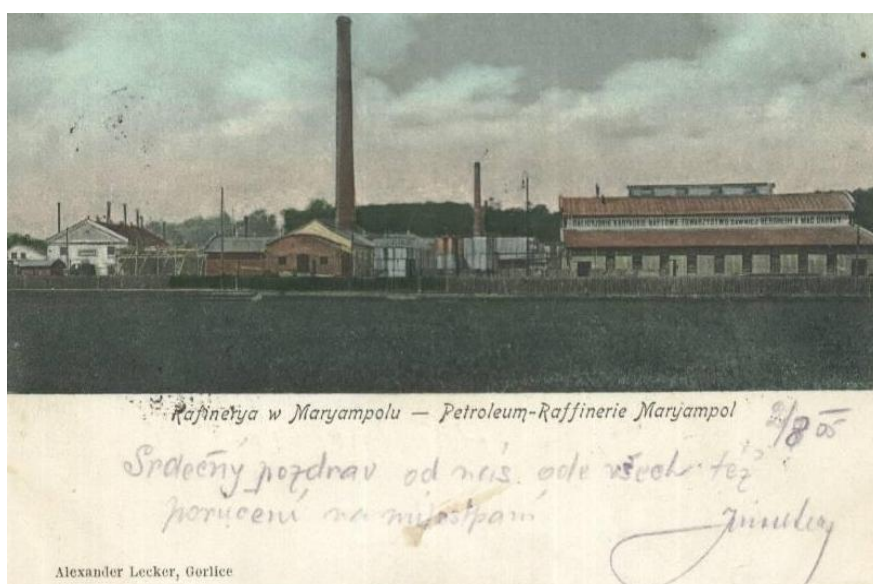

Ilustracja 45, Glinik Mariampolski. Rafineria i Warsztaty Galicyjskiego Karpackiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego - wyd. 1910 r.

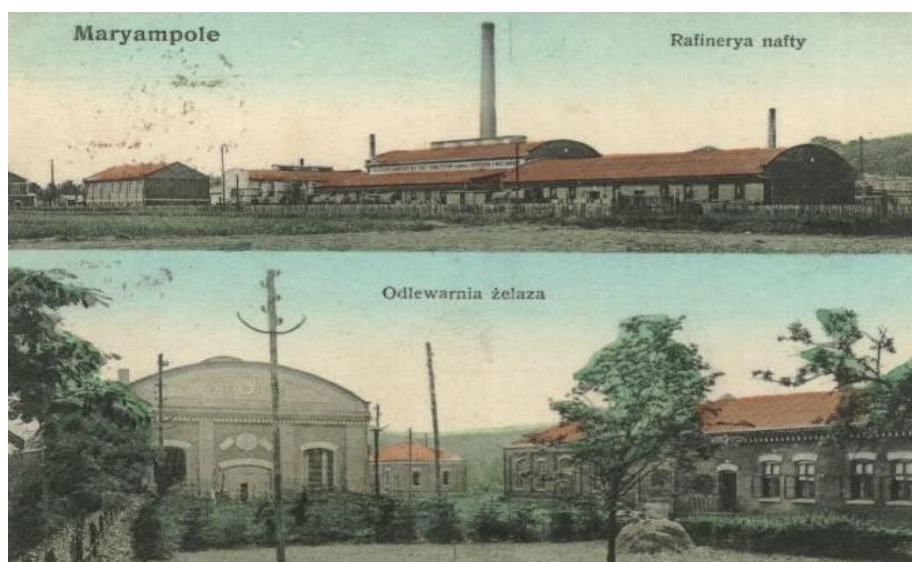
Zbiory osobiste Slawomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Ilustracja 46, Glinik Mariampolski - widok ogólny warsztatów ok. 1914 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Ilustracja 47, Glinik Mariampolski Rafineria wyd. 1902 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Ilustracja 48, Glinik Mariampolski - Rafineria Nafty i Odlownia Żelaza
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Ilustracja 49, Glinik Mariampolski - widok ogólny ok. 1915 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Równie pomyślnie prosperowała gorlicka rafineria (własność Spółki Mac Garvey – Bergheim). W latach 1900-1939 moc przerobowa rafinerii, wynosiła 42 000 do 60 000 ton ropy naftowej rocznie. Tak wielka produkcja była możliwa dzięki odkryciu dużych złóż ropy w zagłębiu borysławskim, którą w związku ze spadkiem poziomu wydobycia w zagłębiu gorlickim, dowożono do Gorlic koleją.

Na przełomie wieku XIX i XX zbudowano w Gliniku destylarnię olejową, koksownię, bednarnię, kotłownię parową, destylarnię próżniową, rektyfikację benzyny oraz bocznicę kolejowe. W latach 1911-1920 działalność rozpoczęła rafineria nafty, olejów, rafineria parafiny i kwasów siarkowych.

W okresie międzywojennym wytwarzano w gorlickiej rafinerii stosunkowo szeroki asortyment wyrobów: benzynę, naftę, różnego rodzaju oleje i smary, parafinę i asfalt. W 1890 r. zawiano spółkę akcyjną dla eksploatacji galicyjskich złóż naftowych pod nazwą „Galicyjskie Karpackie Naftowe Towarzystwo Akcyjne” w skrócie „GALKAR” z siedzibą w Wiedniu. W skład „Galkaru” weszła również rafineria glinicka. Wieloletnim jej dyrektorem i prezesem rady nadzorczej towarzystwa był W. H. M. Garvey, a po jego śmierci w 1914 r. stanowisko to objął dr. Fred Mac Garvey – syn założyciela⁷⁹. Charakter produkcji i brak odpowiednich zabezpieczeń przeciwpożarowych był przyczyną groźnych pożarów w rafinerii gorlickiej. Do najgroźniejszych z nich możemy zaliczyć: spalenie się parafinarni przed rokiem 1900, pożar destylarni w 1902 r. czy pożar ziemnego zbiornika ropy o zawartości 10 ton ropy naftowej w 1911 r.⁸⁰.

Rozwój gorlickiego przemysłu naftowego na kilka lat ograniczyły działania frontowe pierwszej wojny światowej. Rząd monarchii Austro-Węgierskiej przejął zakłady, a kierownictwo powierzył władzom wojskowym, które rozpoczęły rabunkową eksploatację. Przemieszczający się front, powodował dodatkowe zniszczenia infrastruktury naziemnej przemysłu naftowego. Największe straty wojenne poniosła rafineria w Gliniku w wyniku licznych pożarów od grudnia 1914 r. do maja 1915 r. w okresie bitwy gorlickiej. Spłonęły wówczas największe zbiorniki ropy, a rafineria została prawie w całości zniszczona⁸¹.

Ilustracja 50, Pożar Rafinerii w Gliniku - 1915 r.
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

⁷⁹ Ibidem s. 40-41.

⁸⁰ W. Jawczak, *Kolebka kamfiny. Zarys historii Rafinerii Glinik 1885-1965*, Gorlice 1965, s. 7.

⁸¹ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 17-18.

Ilustracja 51, Gorlice - płonąca Rafineria wyd. 1915 r.
Zbory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Ilustracja 52, Pożar zbiornika ropy w Gliniku Mariampolskim
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Wojna po raz pierwszy ukazała nową rolę ropy naftowej, jako surowca decydującego o losach działań wojennych. Bitwa gorlicka i kontrofensywa państw centralnych na froncie wschodnim, a następnie walki polsko-ukraińskie (1918-1919) i wojna polsko-sowiecka (1920) sprawiły, że po zakończeniu działań wojennych polski przemysł naftowy znalazł się w stanie zupełnego upadku. Przerwano prace przy eksploatacji szybów, zniszczeniu uległy materiały techniczne, a pracownicy naftowi zostali w większości rozproszeni. Rozpad

monarchii austro-węgierskiej sprawił, że podkarpacki produkt utracił dotychczasowe rynki zbytu. W trakcie wojny zmniejszyła się również liczba zagranicznych firm działających na terenie Gorlic. Jednak miejsce dawnych austro-węgierskich i niemieckich spółek zajmowały nowe przedsiębiorstwa francuskie, amerykańskie i mieszane⁸².

Po pierwszej wojnie światowej polski obszar naftowy, pod względem administracyjnym podzielony został na 4 okręgi górnicze z okręgowymi urzędami górniczymi w Krakowie, Jaśle, Drohobyczu i Stanisławowie. Urzędy te podlegały Wyższemu Urzędowi Górniczemu w Krakowie. Gorlice podlegały Urzędowi Górniczemu w Jaśle⁸³. Akcje „GALKARU” przejął kapitał francuski, który utworzył w 1919 r. Koncern Naftowy „Dąbrowa”. W 1928 r. przedsiębiorstwo to przekształciło się w „Grupę Francuskich Towarzystw Naftowych i Przemysłowych w Polsce – Małopolska”, w którego skład weszła gliniarska rafineria⁸⁴.

Dla sąsiadującej z Rafinerią, Fabryki Maszyn Wiertniczych los okazał się łaskawy. Wielka bitwa w maju 1915 r. nie przyniosła Fabryce szczególnych zniszczeń i dzięki temu, przetrwała ona pomyślnie kryzys ekonomiczny lat 1929-1933. Jednak w zniszczonym kraju spadł drastycznie popyt na produkowane, dotąd we fabryce specjalistyczne urządzenia. Dlatego też przez pewien czas produkowano w Gliniku pociski i moździerz typu Stokes, a nawet wypuszczono serię próbną kilku samochodów osobowych⁸⁵.

Regres w gorlickim przemyśle naftowym rozpoczął przed pierwszą wojną światową utrzymał się w okresie międzywojennym. Przykładem może być zlikwidowana w 1937 r. rafineria nafty w Libuszy, pomimo licznych strajków pracowników⁸⁶.

⁸² J. Orlewski, *Kariera nafty*, Warszawa 1965, s. 140-144.

⁸³ J. Pietrusza, *Gorlickie zagłębienie naftowe w zarysie, Technika Poszukiwań Geologicznych Geosynoptyka i Geotermia*, nr 4-5/94, cz. II, s. 65.

⁸⁴ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 42.

⁸⁵ Ibidem s. 56.

⁸⁶ J. Pelczar, *Przemysł*, [w:] A. Potocki, *Gorlickie w PRL*, s. 119.

Ilustracja 53, Rafineria Nafty w Libuszy - brama wejściowa, grupa strajkujących robotników
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Głównym problemem stał się zbyt produkcji, spowodowany ograniczeniem rynku wewnętrznego. Stagnacja przemysłu naftowego wiązała się również z rabunkową gospodarką złożami, prowadzoną przez kapitał zagraniczny. W okresie kryzysu gospodarczego zużycie produktów naftowych w Polsce na jednego mieszkańca wynosiło zaledwie 12, 9 kilograma rocznie. W rzędzie 23 krajów europejskich Polska w 1931 r. znajdowała się pod względem zużycia produktów naftowych na 22 miejscu. Zasadniczo zmniejszył się także, polski eksport nafty za granicę⁸⁷.

W okresie międzywojennym na ziemi gorlickiej kontynuowano poszukiwania złóż ropy naftowej. Ożywienie gospodarcze przyniosły lata 30-te XX w. Powstało wiele nowych przedsiębiorstw, kopalń ropy naftowej, a także rozbudowywano już istniejące. Tworzono liczne kółka rolnicze i spółdzielnie handlowe⁸⁸. W roku 1927 w Męcinie Wielkiej wybudowano kopalnię „Felnerówka”, na której odwiercono pięć otworów, uzyskując roczną produkcję ponad 100 cystern ropy. W pobliżu niej, Jakub Smera zbudował w 1930 r. kopalnię „Premier Skrzyński”. Równocześnie prace wiertnicze trwały w kopalni „Śląsk” w Szymbarku oraz kopalni „Gwarectwa Naftowego” w Harklowej. W rejonie gorlickiej „Magdaleny” prace poszukiwawcze prowadzono z ramienia Towarzystwa Naftowego z o.o „Minerwa” w Jaśle. W roku 1932 r. odwiercono dwa szyby, które przyniosły pokaźne ilości ropy i gazu. Z szybu Nr 1 uzyskano od marca 1932 r. do sierpnia 1933 r. łącznie 45 000 kg ropy. Z kolei szyb Nr 2 dawał produkcję gazu ziemnego. W roku 1936 firma „Ścibor” rozpoczęła wiercenia szybu

⁸⁷ L. Tomaszewicz, *Wiek nafty*, Warszawa 1956, s. 153-155.

⁸⁸ J. Michalak, *Gorlice, Biecz, Wysłowa Zdrój i okolice*, Krosno 2002, s. 22.

gazu ziemnego Heddy we wsi Bieśnik w gminie Szalowa⁸⁹. Pod koniec dwudziestolecia międzywojennego, w Borysławiu i okręgu stanisławowskim odnotowano obniżenie eksploatacji ropy naftowej w porównaniu do lat poprzednich. Natomiast a w rejonie drohobyckim w Schodnicy pozytywne wyniki uzyskano z piaskowca jamieńskiego⁹⁰. W związku z wyczerpywaniem się złóż borysławskich ponownie uwaga przedsiębiorców naftowych zwrócona została na tereny roponośne ziemi gorlickiej (Sękowa-Szymbark, Gorlice-Ropica Polska, Gorlice-Lipinki, a także na nowy obszar Rzepiennik). Działalność naftową wznowiono także w Męcinie Wielkiej. Z każdym rokiem wzrastała ilość szybów w rejonie Lipinek (w 1938 r. wynosiła 172 szybów)⁹¹. W roku 1938 r. tuż przed wybuchem II wojny światowej odwiercano w Polsce 151, 2 metrów bieżących otworów szybowych, z czego najwięcej (84, 3 metrów bieżących) w Krygu i Dominikowicach⁹². Rozwój polskiego kopalnictwa naftowego przerwany został nagle z dniem 1 września 1939 r.

Zeszyt 19 „PRZEMYSŁ NAFTOWY” Str. 43

INSTRUKCJA PRACY
dla wyciągania warsztatu wiertniczego przy trzech pomocnikach
(czyli pensylwański, napęd elektryczny).

A) przy łyżkowaniu z bębna łyżkowego

Kolej- ność czył- ności	Praco- wnicy	RODZAJ CZYNNOŚCI
1	W 1 2 3	Zatrzymuje motor zapina dźwignię hamulczą Zaciągają bęben świderowy odpina haczyk odciągający linę Przekłada dźwignię w halę motorowej na dużą siłę i biegnie do korby.
2	W 1 2 3	Pisze na tablicy czas Odkręca śrubę pajaka i zdejmuję pajak Odkręca korbkę jarzma śruby popuszczadłowej Odkręca śrubkę z czopa korbowego.
3	W 1 2 3	Zakłada struny przy tarczy głównej Podciągają śrubę popuszczadłową Zakręca korbkę jarzma — odstawiają trybunę Ściąga pociągacz z korby.
4	W 1 2 3	Staje przy dźwigniach sterowych motora Staje przy hamulcu i odpina go Staje przy strunach, odpina je i zakłada na tarczę Kontroluje uder na linie.
5	W 1 2 3	Zatrzymuje motor Zrzuca strunę i zapina hamulec Zabezpiecza struny } — odpychają świder na bok.
6	W 1 2 3	Zrzuca struny z tarczy głównej Idzie do dźwigni łyżkowej i opuszcza łyżkę Zdejmuje łyżkę z haka i trafia nią do otworu ...
7	W	Ogląda świder i decyduje, czy ma być zmieniony. — Jeżeli tak, pomocnicy opuszczają warsztat do bocznego otworu i zmieniają świder, a wiertacz łyżkuje.
B) przy łyżkowaniu z wyciągu		
1—4		Czynności identyczne jak w tabeli A)
5	W 1 2 3	Zatrzymuje motor Łączy sprzęgło w wyciągu elektrycznym Zrzuca struny Zabezpiecza struny.
6	W 1 2 3	Zrzuca struny z tarczy głównej Łączy sprzęgło w wyciągu i jedzie łyżką w dół Odpychają świder w bok — odpina łyżkę z haka i trafia do otworu.
7	W 1	Ogląda świder i decyduje, czy ma być zmieniony, następnie idzie do wyciągu Wraca do szybu.

Ilustracja 54, Instrukcja pracy w wiertnictwie

Źródło: Przemysł naftowy dwutygodnik, zeszyt 19, VI 1930, s. 431

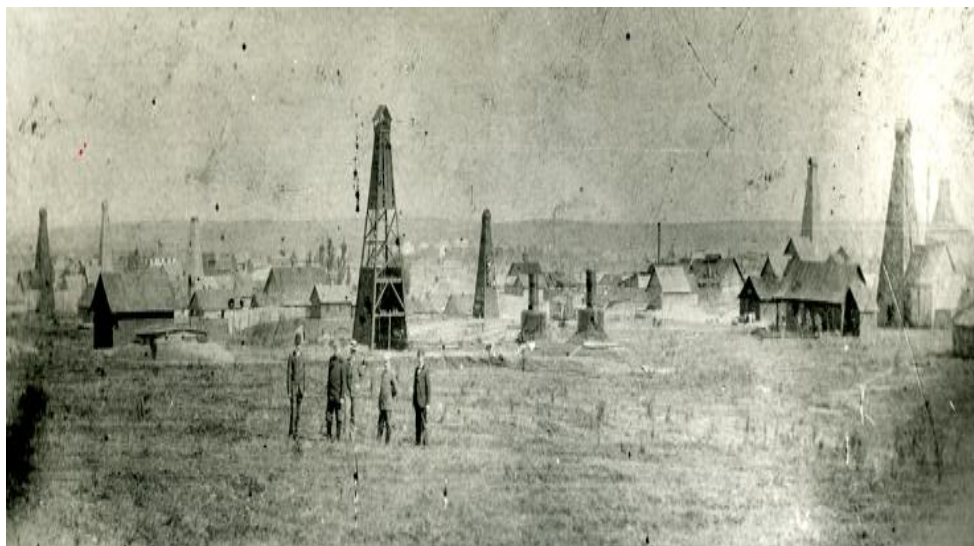
⁸⁹ J. Pietrusza, *Gorlickie zagłębie naftowe...*, s. 65-67.

⁹⁰ *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*, red. R. Wolowicz, t. 1, Brzozów-Kraków 1994, s. 71-73.

⁹¹ J. Pietrusza, *Gorlickie zagłębie naftowe...*, s. 67.

⁹² *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 20.

2.1. Kopalnie i rafinerie ropy naftowej na ziemi gorlickiej w ikonografii

Ilustracja 55, Tereny naftowe w powiecie gorlickim
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 56, Pracownicy kopalni w Krygu
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 57, Pracownicy kopalni ropy naftowej w Sękowej, pocz. XX w.
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

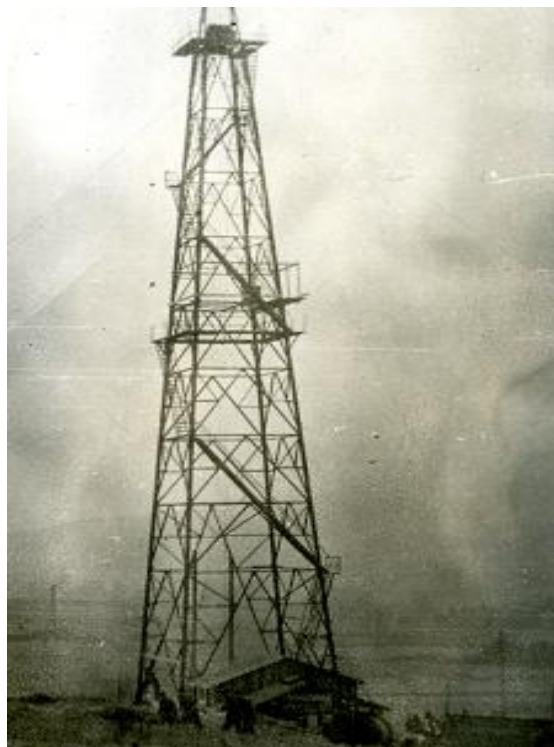
Ilustracja 58, Szyby w Sękowej
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 59, Pracownicy kopalni ropy naftowej w Sękowej
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 60, Rafineria nafty w Sękowej w latach 20- tych XX w.
Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii

Ilustracja 61, Wieża wiertnicza na polu Kretowicz w Sękowej
 Skansen Górnictwa Naftowego „Na Magdalenie” w Gorlicach K. Dudek, kolekcja fotografii

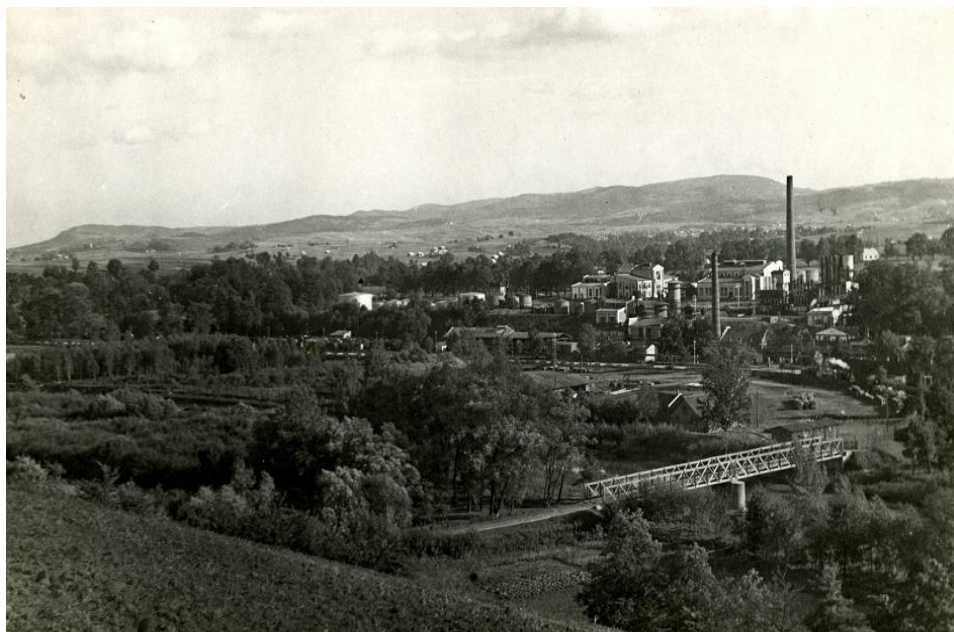
Ilustracja 62, Szyb naftowy w Siarach
 Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii

Ilustracja 63, Krajobraz naftowy Siar
Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii

Ilustracja 64, Pracownicy kopalni w Siarach - czerwiec 1931 r.
Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii

Ilustracja 65, Widok ogólny Rafinerii w Libuszy
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 66, Szyby w Ropicy Górnej (Ruskiej)
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Pracownicy kopalni w Ropicy Górnej w 1935 r.
Drugi od lewej Władysław Tumidański

Ilustracja 67, Pracownicy kopalni w Ropicy Górnej (Ruskiej) w 1935 r.
Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii

Ilustracja 68, wydobywanie ropy naftowej w Ropicy Górnej (Ruskiej) - 07.06. 1937 r.
Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii

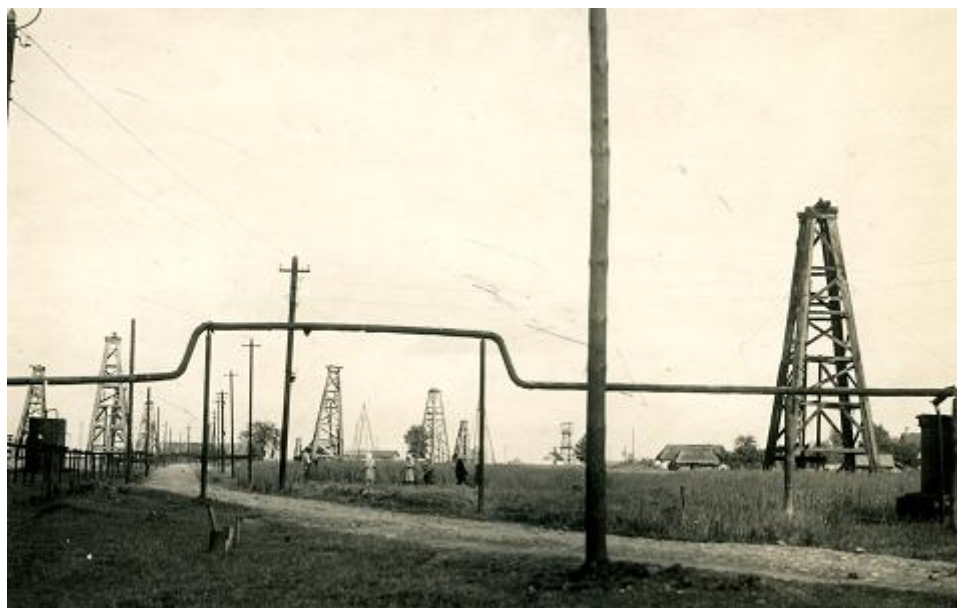
Ilustracja 69, Szyb wiertniczy „Halina” w Siarach
 Skansen Górnictwa Naftowego „Na Magdalenie” w Gorlicach K. Dudek, kolekcja fotografii

Ilustracja 70, Szyby w Dominikowicach
 Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 71, Robotnicy naftowi w Kobylance
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 72, kopalnie ropy naftowej - Kryg – Kobylanka
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

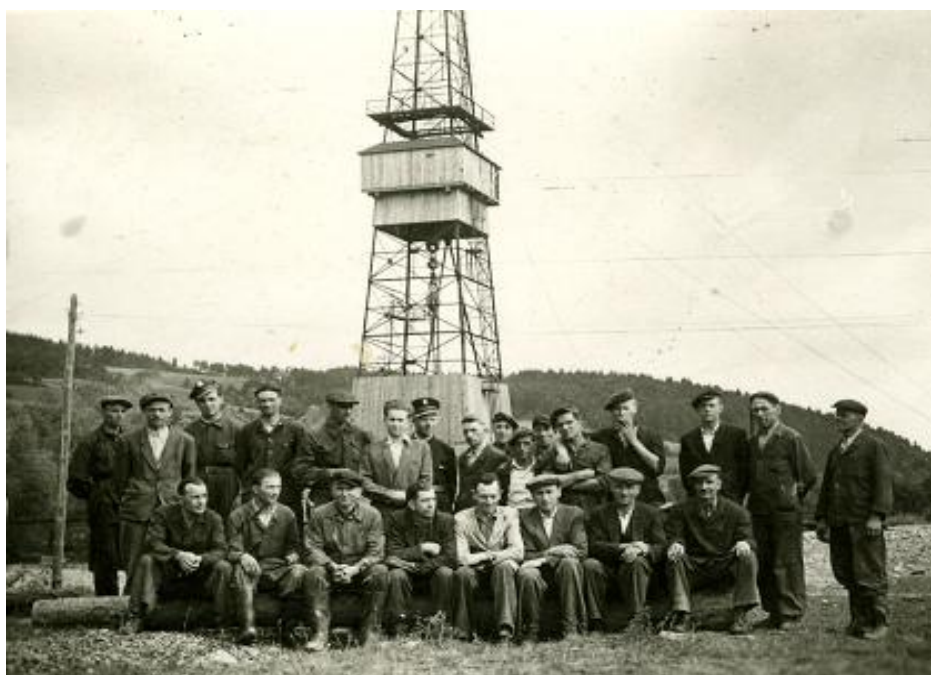
Ilustracja 73, Kryg – urządzenie do wiercenia liniowego – 1935 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

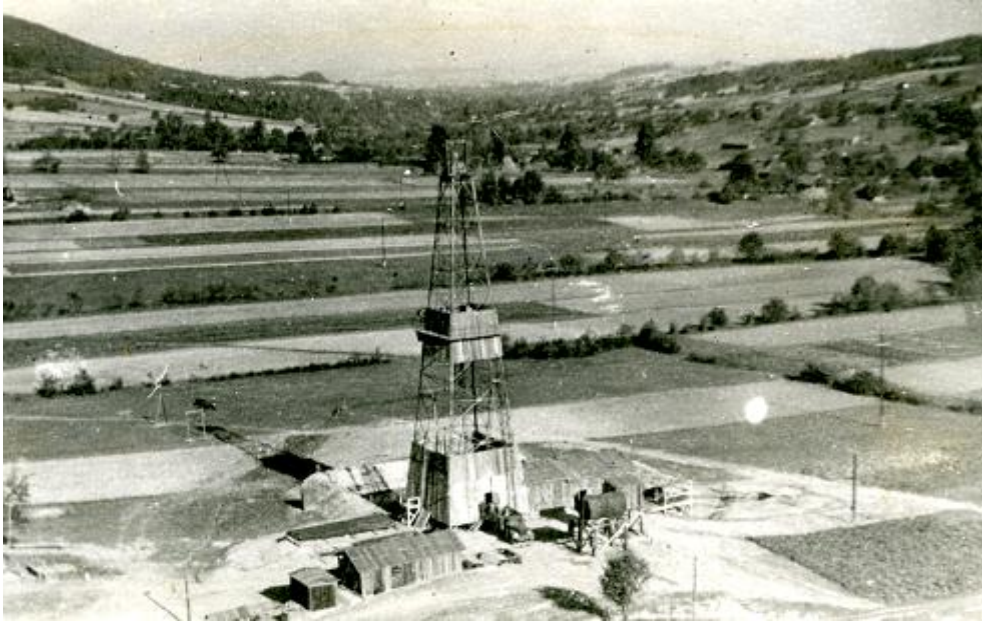
Ilustracja 74, Kopalnia ropy naftowej w Ropicy Górnej (Ruskiej)
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

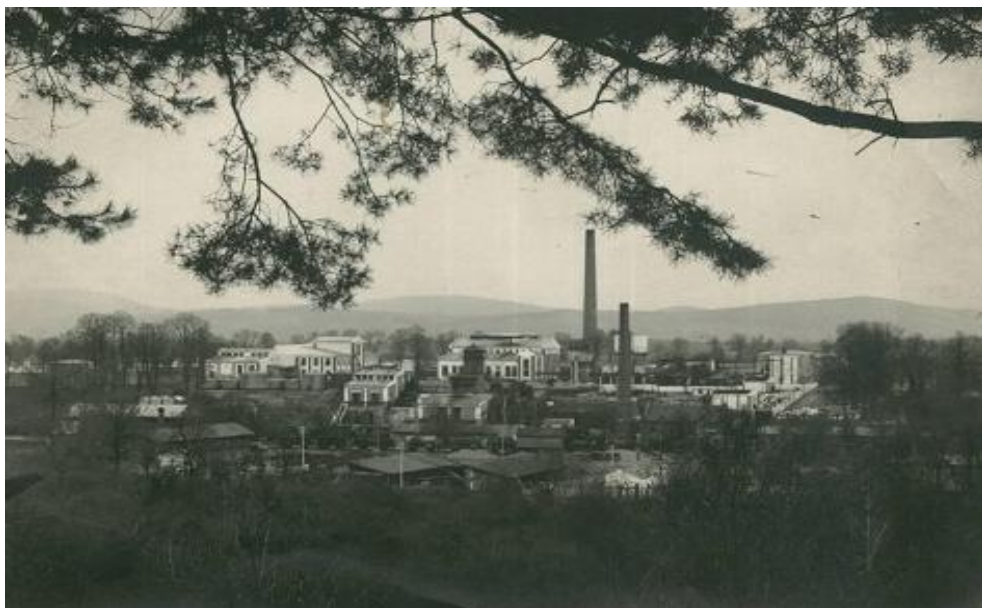
Ilustracja 75, Szyby naftowe w Lipinkach ok. 1914 r.
Muzeum Przemysłu Naftowego i Etnografii w Libuszy, zbiór fotografii

Ilustracja 76, Szyb wiertniczy „Barbara” w Ropicy Górnej (Ruskiej)
Skansen Górnictwa Naftowego „Na Magdalenie” w Gorlicach K. Dudek, kolekcja fotografii

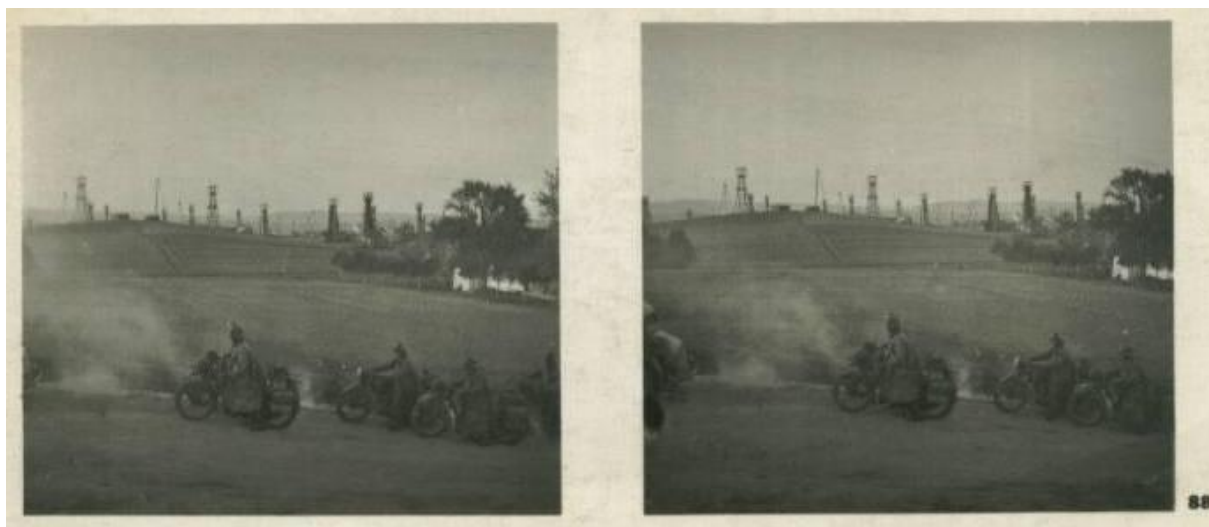
Ilustracja 77, Szyb wiertniczy na polu „Magdalena” w Gorlicach
 Skansen Górnictwa Naftowego „Na Magdalenie” w Gorlicach K. Dudek, kolekcja fotografii

Ilustracja 78, Rafineria Nafty w Libuszy - widok ogólny z 1930 r.
 Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

3. Losy gorlickiego przemysłu naftowego – w czasie II wojny światowej i w okresie powojennym

W wyniku działań wojennych, w ciągu kilku pierwszych tygodni września 1939 r., większa część Małopolski, aż po San przeszła pod okupację niemiecką, a 17 września wojska sowieckie zajęły Kresy Wschodnie. Po wkroczeniu na teren powiatu gorlickiego Niemcy przejęli wszystkie kopalnie ropy naftowej w regionie. Dokonując po raz pierwszy koncentracji przemysłu naftowego w jednym ręku – okupant niemiecki utworzył Beskiden-Erdol-Gewinnungs-Aktiengesellschaft in Jasło, czyli Beskidzkie Towarzystwo Akcyjne Wydobywania Ropy Naftowej w Jasle⁹³. Według artykułu J. Pietruszy w Libuszy umieszczono centralę rafinerii naftowych, której podlegały rafinerie w Jedliczu, Niegłowicach (Jasło), Gliniku Mariampolskim i Limanowej. W październiku 1942 r. powołano nową firmę „Karpathen Öl A.G.”, którą zarządzały dwie dyrekcje: zachodnią (okręg jasielski) i wschodnią (okręg drohobycki i stanisławowski). Do okręgu gorlickiego, Niemcy włączyli kopalnie naftowe na terenie powiatu nowosądeckiego⁹⁴.

Ilustracja 79, Żołnierze niemieccy przejeżdżający przez pola naftowe w Krygu - 1939 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

⁹³ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 23-24.

⁹⁴ J. Pietrusza, *Gorlickie zagłębie naftowe w zarysie*, *Technika Poszukiwań Geologicznych Geosynoptyka i Geotermia*, nr 6/94, cz. III, s. 52.

Ilustracja 80, Libusza - Rafineria i budynek zarządu we wrześniu 1939 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

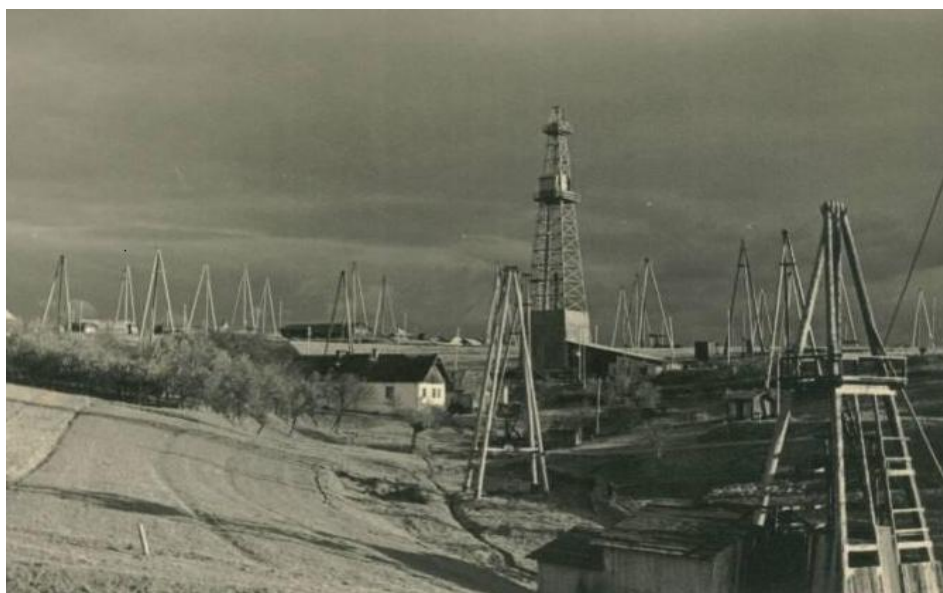
Zaprowadzony nadzór górniczy pogłębił proces zniewolenia pracy robotników w przemyśle naftowym. Kopalnie zobowiązane zostały do natychmiastowego przedłożenia planu sytuacyjnego z opisem projektowanych prac oraz imiennym wykazem wykonawców tych robót. Każda miejscowość na terenie, której były kopalnie miała założoną ewidencję (kartotekę). Dodatkowo wprowadzono zakaz używania języka polskiego, który zastąpiono językiem niemieckim⁹⁵. Priorytetem okupanta było zwiększenie wydobywania ropy naftowej, która miała strategiczne znaczenie. Prowadzono intensywne poszukiwania eksploatując rabunkowo udokumentowane zasoby ropy naftowej. Często pogłębiano istniejące dotąd odwierty wbrew zasadom racjonalnej eksploatacji. Pracom tym towarzyszył wzmożony przymus pracy oraz ciągły nadzór wojskowy i policyjny⁹⁶. Przeciw tym działaniom, pracownicy kopalń prowadzili akcję „cichego sabotażu”, która zakłócała funkcjonowanie przedsiębiorstw. Jej efektem były „przypadkowe” awarie sprzętu, a także wypadki wstrzymujące produkcję. Prace wiertnicze starano się prowadzić w miejscach, gdzie nie było ropy, omijając faktyczne pokłady. Działania te, Niemcy pilnie śledzili, przez co wielu ludzi przepląciło wojenny sabotaż własnym życiem i zsyłką do obozów śmierci⁹⁷.

⁹⁵ M. Wieliczko, *Polski przemysł naftowy pod niemiecką okupacją w latach 1939-1945*, Lublin 2001, s. 133-134.

⁹⁶ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 20.

⁹⁷ J. Zuzak, J. Bielański, J. Sęp, J. Pudło, *Krośnieńskie kopalnictwo naftowe*, Krosno 2005, s. 23.

Pięcioletni rabunkowy okres gospodarki niemieckiej spowodował po zakończeniu działań wojennych znaczny spadek poziomu wydobycia ropy naftowej w regionie gorlickim w stosunku do lat przedwojennych. Pola naftowe zostały wyeksploatowane do ostatnich rezerw. W 1945 r. produkcja ropy naftowej na ziemi gorlickiej wyniosła ok. 29, 5 tys. ton ropy, czyli o 10% mniej niż w ostatnim roku okupacji⁹⁸. Wpływ na zmniejszenie produkcji zależał głównie od świadomej działalności pracowników przemysłu naftowego, organizowanie przez nich ukrytego sabotażu oraz akcje zbrojnego ruchu oporu⁹⁹. W ciągu ostatnich czterech miesięcy okupacji z gorlickich kopalni i rafinerii nafty wywieziono do Rzeszy ponad 110 wagonów maszyn produkcyjnych oraz sprzętu do eksploatacji ropy naftowej. W roku 1945 gorlicki przemysł naftowy rozpoczął kolejną odbudowę, zaczynając praktycznie od zera¹⁰⁰.

Ilustracja 81, Gorlice - szyby naftowe w okolicy, ok., 1940 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

⁹⁸ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 21.

⁹⁹ M. Wieliczko, *Jasielskie w latach drugiej wojny światowej*, Warszawa 1974, s. 106.

¹⁰⁰ J. Pelczar, *Przemysł*, [w:] A. Potocki, *Gorlickie w PRL*, s. 119.

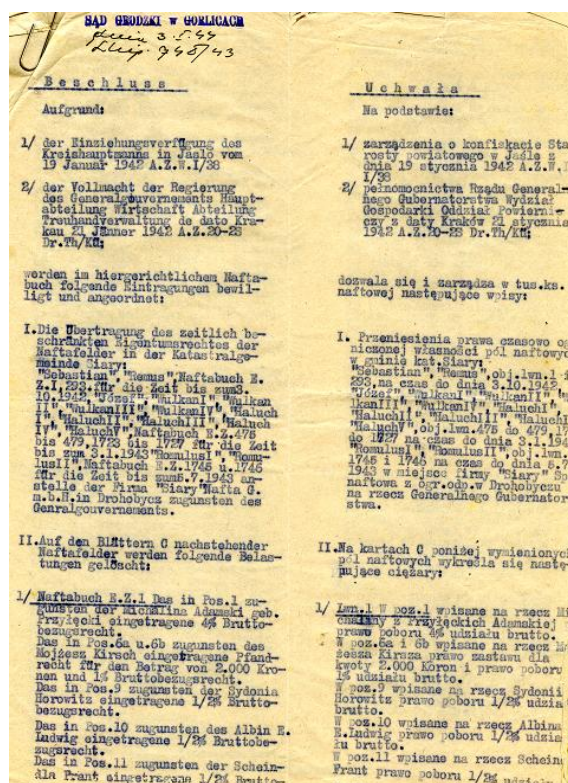
Ilustracja 82, Kryg- kopalnia ropy naftowej wyd. 1943 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Ilustracja 83, Kryg - kopalnia ropy naftowej wyd. 1943 r.
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii

Według relacji Bogdana Halucha (syna Stanisława – właściciela kopalni nafty w Siarach): „...w 1939 r. wraz z wkroczeniem do Polski wojsk niemieckich, nasza kopalnia ropy naftowej „Halina” w Siarach znalazła się pod zarządem okupanta... Ropa naftowa jako surowiec strategiczny, nieodzowny dla armii, była dla Niemców – „oczkiem w głowie”, powiadano wówczas „kropla ropy równa się kropli krwi”. „... Po zakończeniu wojny, wróciliśmy do kompletnie okradzionego domu, by wszystko zaczynać od nowa. Ojciec przez pewien czas pracował na kopalni i prowadził gospodarstwo rolne, a po nacjonalizacji przemysłu dekretem Bolesława Bieruta – 1946 r. pozostała już tylko praca w gospodarstwie rolnym...”¹⁰¹.

¹⁰¹ Wywiad z Bogusławem Haluchem, Siary 10.03. 2011 r.

Ilustracja 84, Zarządzenie Starosty powiatowego w Jasło z dnia 19.01. 1942 r. o konfiskacie pól naftowych w Siarach

Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów

Po wkroczeniu na ziemię gorlicką jednostek Armii Czerwonej kopalnie naftowe wraz z całym sprzętem technicznym zostały upaństwowione. W posiadaniu dawnych właścicieli pozostały tylko te kopalnie, które funkcjonowały na obszarze gospodarstw o areale do 50 ha. W miejsce niemieckiego „Sektora” utworzono przedsiębiorstwo pod nazwą „Kopalnictwo Naftowe Gorlice”¹⁰², które weszło od 17 I 1948 r. w skład Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego¹⁰³. Kopalnictwo Naftowe Gorlice wznowiło eksploatację kopalni, lecz odmówiło wypłacania właścicielom czynszu dzierżawczego i odszkodowań za grunty¹⁰⁴.

W pierwszych latach po wojnie, ropa naftowa znalazła się w krajach zachodnich na liście surowców strategicznych, których eksport do krajów Europy Wschodniej był zakazany. Niski poziom wydobywania ropy w kraju, a także w ZSRR powodował znaczny niedobór tego surowca. Powojenna Polska z odzyskanym Śląskiem „jako kraj węgla” traktowana była wśród krajów Europy Wschodniej, jako partner, który posiada podstawową bazę paliwowo-energetyczną. Dlatego też po zakończeniu działań wojennych, musieliśmy zniszczony przemysł naftowy odbudować, licząc na własne skromne możliwości. Mimo stosunkowo

¹⁰² W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 24.

¹⁰³ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 21.

¹⁰⁴ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 24.

niewielkich środków inwestycyjnych odbudowano w ten sposób wszystkie przedwojenne rafinerie, inicjując również wielką akcję poszukiwań nowych złóż ropy naftowej w Polsce¹⁰⁵.

Kopalnictwo Naftowe Gorlice przejęło złoża ropy naftowej o najdłuższej tradycji produkcyjnej: w Siarach, Sękowej, Ropicy Ruskiej, Męcinie Wielkiej, Dominikowicach, Krygu, Lipinkach, Bieczu, na Magdalenie w Gorlicach (odkryte w roku 1931), w Harklowej¹⁰⁶. Głównym wyzwaniem nowych zakładów stała się modernizacja kopalń, która wiązała się z przebudową starych i budową nowych rurociągów oraz urządzeń pompowych. Z użycia wycofywano kosztowne napędy pasowe i spalinowe zastępując je windami obróbczymi i urządzeniami wiertniczymi. W celu zwiększenia wydobycia ropy i gazu podjęto nowe wiercenia. W kilkanaście lat po wojnie odwiercono w rejonie Gorlic ok. 500 otworów przeznaczając na ten cel 360 milionów złotych. Największa intensyfikacja wydobycia ropy naftowej przypadła na lata 1950-1960. W okresie tym odkryto nowe pola naftowe na Foluszu, Pielgrzymce, Świerchowej i Osobnicy oraz gazowe w Szalowej. Przyjmuje się, że wzrost produkcji ropy w stosunku do 1945 r. wyniósł w rejonie gorlickim 75 % oraz 143 % wydobycia gazu¹⁰⁷.

W roku 1953 utworzono przedsiębiorstwo Geologiczne Przemysłu Naftowego w Jaśle, które podlegało Centralnemu Zarządowi Przemysłu Naftowego w Krakowie¹⁰⁸. Kontynuacja wydobycia ropy naftowej w rejonie gorlickim nadal przynosiła dobre efekty, jednak eksploatacja na tak dużą skalę powodowała stopniowe wyczerpywanie się miejscowych złóż, szczególnie w początku lat sześćdziesiątych. Wysoki poziom wydobycia starano się podtrzymywać stosując coraz to nowsze metody¹⁰⁹. Jednak niezadowalające wyniki produkcyjne, a także nowa sytuacja na rynku paliw stały się powodem reorganizacji gorlickiego przemysłu naftowego. W 1970 r. Kopalnictwo Naftowe Gorlice utraciło samodzielność. Nadzór i administrację w gorlickim kopalnictwie przejął Krośnieński Zakład Górnictwa Nafty i Gazu w Krośnie¹¹⁰.

¹⁰⁵ *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*, red. R. Wolwicz, t. 2, Brzozów-Kraków 1995, s. 697.

¹⁰⁶ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 27-28.

¹⁰⁷ J. Pelczar, *Przemysł*, [w:] A. Potocki, *Gorlickie w PRL*, s. 120.

¹⁰⁸ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 21.

¹⁰⁹ J. Pelczar, *Przemysł*, [w:] A. Potocki, *Gorlickie w PRL*, s. 120.

¹¹⁰ *Światło z Ziemi*, red. R. Łętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 23.

3.1. Rafineria w Gorlicach

W czasie hitlerowskiej okupacji szczególnie dotkliwe straty wojenne poniosła Rafineria w Gorlicach. Częściowemu zniszczeniu uległy budynki: warsztatów mechanicznych, prasowni, parafiniarni, magazyny (materiałów, olejów) oraz połowa bloku mieszkalnego (starego kasyna)¹¹¹.

Ilustracja 85, Podwórze ul. Krasińskiego - w oddali dymy płonącej Rafinerii podczas II wojny światowej
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

W latach 1945-1948 dzięki entuzjazmowi załogi straty te udało się odbudować. Na podstawie dekretu o nacjonalizacji przemysłu z dnia 28 IV 1949 r. rafineria w Gliniku Mariampolskim przeszła na własność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹¹². Zasady rozbudowy i modernizacji zakładu określone zostały w planie 6- letnim. Realizując zawarte tam założenia oddano do użytku w rafinerii kilka nowych obiektów m.in: gazoliniarnię (1949), „Barisol” (1952) stację opróżniania cystern (1953), dekarbonizację i zmiękczalnię wody technicznej (1953). W latach późniejszych kontynuowano rozbudowę zakładu powiększając go o: krezolownię (1956), kotłownię parową (1957), destylarnię rurowo-wieżową (1958), oksydację asfaltu z rozlewem i fabrykację bębnow asfaltowych (1961), instalację do produkcji petrolatum (1963), instalację do ługowania benzyn (1963),

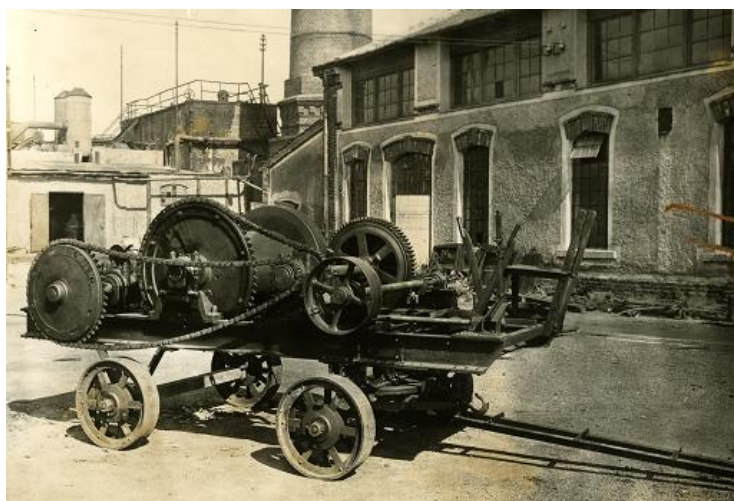
¹¹¹ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 44-45.

¹¹² *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*, red. R. Wolwicz, t. 1, Brzozów-Kraków 1994, s. 429.

elektrodehydratory przy destylacji rurowo-wieżowej (1964), mechaniczną oczyszczalnię ścieków (1964), chemiczną oczyszczalnię ścieków (1965), ujęcie wody przemysłowej (1965), składowisko węgla z suwnicą (1960), wraz ze zmodernizowanym oddziałem produkcji parafin i rafinacji kwasowej¹¹³.

W latach 60-tych XX w. rafineria była zakładem w miarę nowoczesnym. Wytwarzano tu bogaty asortyment produktów naftowych: benzyny ekstrakcyjnej, nafty KB, paliwa P2 i P3, nafty kosmetycznej, oleju silnikowego Lux 10, Lux 13 i Lux 13U, 7 gatunków wysokojakościowych olejów typu „Superol” – przeznaczonych do silników okrętowych i trakcji kolejowych. W wyniku intensywnej działalności inwestycyjnej, przedsiębiorstwo zwiększyło kilkakrotnie swoją moc przerobową i produkcyjną. Uruchomiono pionierską produkcję parafiny ciekłej, smaru ŁT i TDM, smaru konserwacyjnego ŁTG, smaru UNW, parafiny bezwonnej, petrolatum, cerezyny o różnych zawartościach olejów, asfaltu poekstrakcyjnego, plastyfikatorów, wazeliny aptecznej białej, mydeł naftenowych, gaczu barisolowego i rafinowanego, wazeliny kondensatorowej¹¹⁴.

W latach 70-tych Rafineria Mariampolska specjalizowała się w produkcji niskotowarowych, wysokojakościowych specyfików naftowych, olejów silnikowych oraz specjalnych, co pozwoliło jej utrzymać mocną pozycję na rynku przemysłu rafineryjnego¹¹⁵. Postępujące zużycie techniczne często kilkudziesięcioletnich instalacji rafinerii, brak kolejnych inwestycji oraz wzrastające wymogi odnośnie ochrony środowiska, wymuszały decyzje o rezygnacji z produkcji poszczególnych asortymentów¹¹⁶.

Ilustracja 86, Urządzenie wiertnicze na terenie Rafinerii
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

¹¹³ W. Jawczak, *Kolebka kamfiny. Zarys historii Rafinerii Glinik 1885-1965*, Gorlice 1965, s. 17.

¹¹⁴ Ibidem s. 19.

¹¹⁵ Ibidem s. 23.

¹¹⁶ T. Ginalska, *Podkarpacie pachnie naftą*, Krosno 1999, s. 170.

3.2. „Fabryka Maszyn” w Gorlicach

W latach II wojny światowej Fabryka została przejęta przez niemiecki koncern Karpathen Oil AG¹¹⁷ i otrzymała nazwę „Bohrgeratefabrik Glinik Mariampolski” (Fabryka Maszyn Sprzętu Wiertniczego Glinik Mariampolski)¹¹⁸. W 1944 r. w wyniku zarządzonej przez okupanta ewakuacji z Glinika wywieziono większość majątku i wyposażenia.

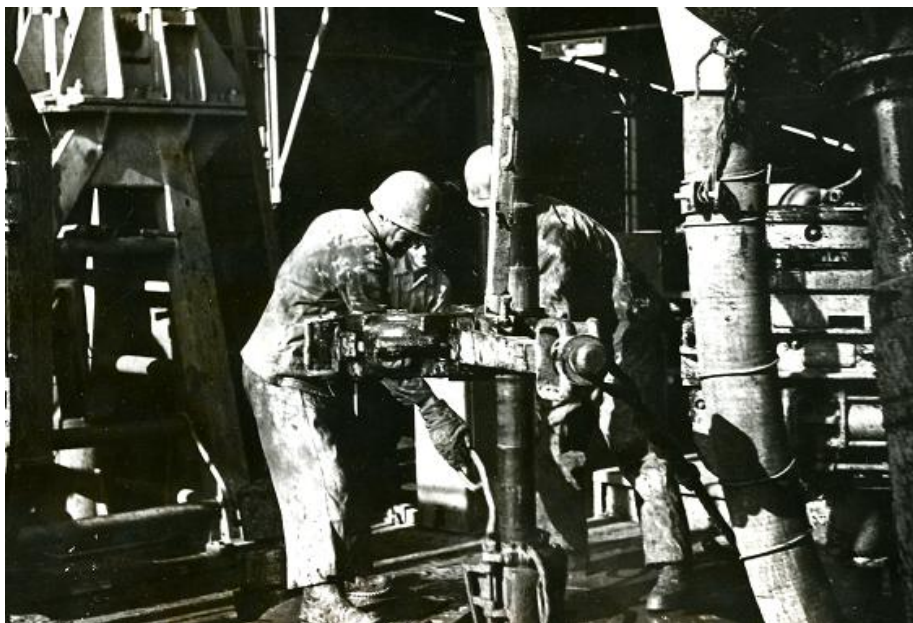
W okresie powojennym przystąpiono w Fabryce do odtwarzania dokumentacji technicznej, kompletowania kadry pracowniczej i wyposażenia. Po odbudowaniu zdolności produkcyjnych Fabryka Maszyn i Sprzętu Wiertniczego w Gliniku Mariampolskim stała się zapleczem produkcyjno-montażowo-remontowym polskiego przemysłu naftowego i rafineryjnego. W 1950 r. przekształcona została w specjalistyczne przedsiębiorstwo zabezpieczające potrzeby rozwojowe wiertnictwa naftowego i geologicznego w zakresie maszyn i sprzętu wiertniczego. Produkowano tu m.in. wiertnice udarowe UP-200, OUP-3, duże wiertnice obrotowe OP-800 oraz łańcuchy tulejkowo-rolkowe. Od 1950 r. w firmie rozpoczęto również produkcję szerokiego asortymentu narzędzi wiertniczych tzw. świrdrów gryzowych.

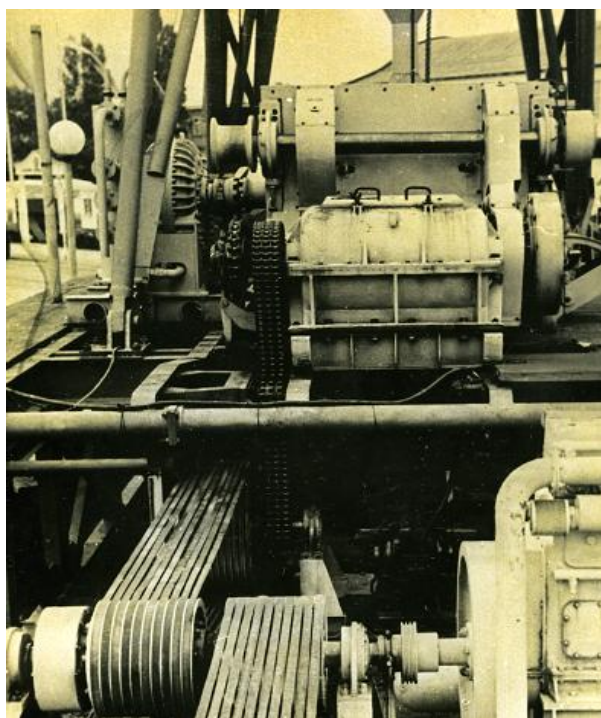
Ilustracja 87, wiertnica przewoźna – typ SM-3 produkcji Fabryki Maszyn „Glinik” (rok produkcji 1947)
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne

¹¹⁷ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście* [w]: *Szanse i kierunki rozwoju gospodarczego Ziemi Gorlickiej, materiały pokonferencyjne IV Ogólnopolskiego Zjazdu Gorliczan*, Gorlice 2006, s. 25.

¹¹⁸ W. Boczoń, *Przemysł gorlicki*, Gorlice 2000, s. 57.

Ilustracja 88, Zapuszczanie przewodu wiertniczego na wiertni N-30
Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

Ilustracja 89, Fragment wiertni z widocznymi łańcuchami napędowymi
Biblioteka Naukowo-Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii

W ramach programu 6-letniego wybudowano dwie hale produkcyjne, magazyn, zakupiono wyposażenie, laboratorium oraz powstały pierwsze osiedla mieszkaniowe dla pracowników.

Ilustracja 90, Glinik - dzielnica fabryczna Gorlic
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 91, Portiernia Fabryki Maszyn Wiertniczych i Górniczych „Glinik”
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

Decydujące znaczenie dla dalszego rozwoju Fabryki miała Uchwała Rady Ministrów PRL z lutego 1962 r., (obejmująca okres aż do 1980 r.) asygnująca poważne państwowe fundusze inwestycyjne na koszty uruchomienia produkcji nowoczesnych maszyn, narzędzi i sprzętu wiertniczego w Gliniku. Zwiększony program poszukiwań ropy naftowej nie

przyniósł oczekiwanych rezultatów¹¹⁹. W dużym stopniu na tę sytuację wpłynął system centralnego zarządzania gospodarką, w którym wszystkie decyzje uzależnione były od państwowego aparatu partyjnego. Państwowe środki inwestycyjne kierowane były głównie na rozwój przemysłu ciężkiego, maszynowego i elektrotechnicznego (kosztem lekkiego i spożywczego). W celu ekonomicznego uzależnienia krajów tzw. Bloku Wschodniego Związek Radziecki, powołał w 1949 r. Radę Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG). Organizacja ta obejmowała Albanię, Bułgarię, Rumunię, Węgry, Czechosłowację, Polskę i Niemcy Wschodnie. W rzeczywistości RWPG była wyrazem hegemonii ZSRR nad państwami satanicznymi (w tym Polska) i stanowić miała gospodarczą przeciwwagę ówczesnej wspólnoty węgla i stali, przekształconej później w Unię Europejską¹²⁰. W wyniku współpracy państw członkowskich RWPG wybudowano w 1964 r. jeden z najdłuższych na świecie rurociągów naftowych „Przyjaźń”. Inwestycja ta miała na celu usprawnienie i obniżenie kosztów transportu ropy naftowej i gazu ziemnego¹²¹. Rurociąg „Przyjaźń” połączył rosyjski Almietiewsk koło Samary (Zagłębie Wołżańsko-Uralskie tzw. Drugie Baku) z Polską, Niemcami, Węgrami, Czechami i Słowacją. Jego łączna długość wynosi obecnie 5327 km, a Polski odcinek liczy 674 km¹²². Na trasie rurociągu zbudowano wielkie zakłady rafineryjno-petrochemiczne m.in. w Płocku, Schwedt, Bratysławie, Budapeszcie, Százhalombatta¹²³.

W czasach istnienia PRL podstawowym partnerem handlowym Polski pozostawały kraje RWPG, gwarantujące zbyt wyrobów przemysłowych za sprzęt inwestycyjny i surowce. Jednak zwiększenie dostaw radzieckiej ropy uzależniono, od zwiększenia polskiego eksportu węgla i statków. Wobec tego w planie perspektywicznym do 1985 r. zaplanowano w Polsce wielkie inwestycje surowcowe związane z pozyskiwaniem cynku, ołowiu, siarki i miedzi oraz wydobywaniem węgla. Dzięki wysokiej dynamice rozwojowej przemysłu chemicznego, zamierzano poprawić relacje przemysłu przetwórczego i wydobywczego¹²⁴. Głównie z tego powodu wprowadzano w gorlickiej fabryce zmianę profilu produkcji na narzędzia do mechanizacji prac wydobywczych w kopalniach węgla kamiennego. W jej wyniku konieczna stała się reorganizacja parku maszynowego, nowe inwestycje i adaptacje. Decyzja ta wymagała od kierownictwa i kadry ogromnego wysiłku

¹¹⁹ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście* [w]: *Szanse i kierunki rozwoju gospodarczego Ziemi Gorlickiej, materiały pokonferencyjne IV Ogólnopolskiego Zjazdu Gorliczan*, Gorlice 2006, s. 25-26.

¹²⁰ J. Szpak, *Historia gospodarcza powszechna*, Warszawa 2007, s. 374-375.

¹²¹ *Zarys dziejów ZSRR*, red. J. Ochmański, Warszawa 1984, s. 235.

¹²² *Geografia gospodarcza świata*, red. I. Fierli, Warszawa 1998, s. 404.

¹²³ *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, red. J. Kofman, t. 5, Warszawa 1996, s. 381.

¹²⁴ Z. Landau, J. Kaliński, *Gospodarka Polski w latach 1944-1989*, Warszawa 1995, s. 269-271.

w uzupełnieniu kwalifikacji i opanowaniu nowych specjalności. W 1973 r. zmianie uległa nazwa przedsiębiorstwa na: Fabrykę Maszyn Wiertniczych i Górniczych „Glinik”. Pierwszymi nowymi wyrobami „Glinika” dla górnictwa węglowego były: stojaki hydrauliczne centralnie zasilane, stojaki SHC, specjalistyczne obrabiarki. W 1971 r. „Glinik” dostarczył kopalniom pierwsze komplety ścianowych obudów podporowych typu OK.-1/R, a od 1972 r. typu Karb, które należały do podstawowego asortymentu produkcyjnego Fabryki po 1978 r. Urządzenia dla górnictwa węglowego, a w szczególności kompletne obudowy ścian węglowych eksportowane były do Związku Radzieckiego, Indii, Nigerii i Chin.

Ilustracja 92, Produkcja FMW i G „Glinik”
Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorlicach, zbiory archiwalne

W latach 1976-1980 zrealizowano poważne kapitałowe inwestycje: budowę nowoczesnej kuźni i elektrociepłowni, przydatnej także dla budowanych nowych osiedli Gorlic. Dalszy wzrost wydobywania węgla w Polsce w II poł. lat 70-tych przyniósł wzrost zapotrzebowania na specjalistyczne maszyny i wzrost zatrudnienia w fabryce¹²⁵. Częścią „boomu węglowego” w Polsce była budowa nowych kopalń w Górnśląskim i Rybnickim Okręgu Węglowym oraz w okolicach Konina. Zbudowano również dwa nowe zagłębia: węgla

¹²⁵ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście...*, s. 26-27.

brunatnego koła Bełchatowa i węgla kamiennego koło Lublina. Gwarantowany rozwój przemysłowy (zwłaszcza przemysłu ciężkiego) wielokrotnie zwiększył zapotrzebowanie na surowce energetyczne, szczególnie ropę naftową. W tej sytuacji zdecydowano o zakupie większych ilości ropy z Zachodu i podjęto decyzję o budowie Rafinerii w Gdańsku¹²⁶.

4. Gorlicki przemysł naftowy a współczesna rzeczywistość

4.1. Rozwój gazownictwa

W 1989 r. po obradach Okrągłego Stołu rozpoczął się w Polsce proces transformacji ustrojowej kraju. Rozpoczęto budowę społeczeństwa demokratycznego i przestawienia gospodarki centralnie zarządzanej na gospodarkę rynkową. Proces ten wymagał stopniowej redukcji przemysłu ciężkiego, a także rolnictwa na rzecz zwiększenia roli usług. W transformacji i modernizacji przemysłu kluczowe znaczenie miał rozwój nowoczesnej infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej oraz szkolenie wykwalifikowanej kadry. Założenia te, zostały określone w „programie Balcerowicza”. Zakładał on szybkie osiągnięcie równowagi gospodarczej, wspomagając rozwój mechanizmów rynkowych poprzez prywatyzację ok. 1128 przedsiębiorstw państwowych. Program Powszechnej Prywatyzacji (PPP) J. Lewandowskiego ruszył w 1991 r. Przemiany te, wywołały w kraju pozytywne i negatywne skutki. Z jednej strony zahamowano inflację i nastąpiła stabilizacja finansów publicznych, z drugiej jednak następowała recesja, która była m.in. wynikiem załamania się handlu z ZSRR i przejścia z tym krajem na rozliczenia w walucie wymienialnej. Te „rewolucyjne” zmiany skutkowały w Polsce wzrostem bezrobocia, spadkiem produkcji przemysłowej oraz produktu krajowego brutto¹²⁷. Pojawiały się liczne patologie, związane z przestępczością gospodarczą. W 1993 r. rozpoczął się okres stopniowego wzrostu gospodarczego. Jednak w latach 1999-2002 miało miejsce w kraju kolejne spowolnienie gospodarcze, którego przyczyną były m.in. opóźnione efekty kryzysów w Azji i Rosji¹²⁸. Kondycja polskiej gospodarki wyraźnie się poprawiła po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Napływające fundusze unijne, inwestycje zagranicznego kapitału pozwoliły,

¹²⁶ Z. Landau, J. Kaliński, *Gospodarka Polski w latach 1944-1989*, Warszawa 1995, s. 297.

¹²⁷ W. Bonusiak, *Trzecia Rzeczpospolita (1989-2007)*, Rzeszów 2008, s. 47-48.

¹²⁸ A. Małkiewicz, *Kryzys. Polityczne, ekologiczne i ekonomiczne uwarunkowania*, Warszawa 2010, s. 69-70.

także polskim firmom podjąć gospodarczą rywalizację¹²⁹. W październiku 2001 r. resztki gorlickiego przemysłu naftowego przejął Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu w Sanoku.

Wyczerpanie dostępnych pokładów ropy naftowej na ziemi gorlickiej, a tym samym spadek rentowności kopalń były powodem dalszej likwidacji szybów i rezygnacji z prowadzonych prac poszukiwawczych. Zlikwidowano kopalnie ropy m.in. w Siarach, Sękowej, Ropicy Górnej, Szymbarku, Męcinie Wielkiej oraz szyby kopalni m.in. Magdalena, Kobylanka, Królówka, Lipa czy Folusz. Jednocześnie firmy zagraniczne rozpoczęły poszukiwania głębszych pokładów złóż ropy naftowej w rejonie Karpat. W okolicach Gorlic koncesje poszukiwawcze wykupiła firma Medusa Oil and Gas Poland, a następnie niemieckie przedsiębiorstwo RWE-DEA, wprowadzając nowe metody poszukiwawcze i technologie prac wiertniczych¹³⁰. W trakcie rozwoju przemysłu naftowego stopniowo w czasie zyskuje na znaczeniu gazownictwo gazu ziemnego, którego jubileusz 90-lecia obchodzony był na ziemi jasielsko-gorlickiej w 2010 r.¹³¹.

Historia gazu ziemnego związana jest, poprzez wspólne występowanie z najwcześniejszymi tradycjami wydobywania ropy naftowej. Jednak z braku wiedzy na temat praktycznego zastosowania, uznawano gaz ziemny, za czynnik utrudniający prawidłową eksploatację ropy. Z tego powodu wentylowano szyby usuwając gaz stanowiący zagrożenie dla ludzi¹³². Pierwsze próby zastosowania gazu ziemnego, jako surowca energetycznego podjęte zostały na początku XX w. na terenie ówczesnej Galicji Wschodniej w Borysławiu i Drohobyczu. 20 V 1912 r. inż. Marian Wieleżyński rozpoczął budowę pierwszego gazociągu z kopalni „Klaudiusz” w Borysławiu do mostu na rzece Tyśmienica o dł. 700 m, a w lipcu założył spółkę – Zakład Gazu Ziemnego. W 1914 r. w Borysławiu wybudowana została pierwsza w Europie gazolinia, która pracowała do 1930 r.¹³³. W latach 1920-1924 zbudowano trzy nowe gazolinie. Produktem otrzymywanym z gazoliny był „gazol” (gaz płynny – LPG), który obecnie stanowi znaczący sektor w światowym handlu węglowodorami.

Przełomową datą w historii polskiego gazownictwa ziemnego jest rozpoczęcie budowy w 1919 r. pierwszego gazociągu przesyłowego z kopalni Roztoki – Nieglówice (koło Jasła) do Rafinerii Libusza – Glinik Mariampolski (koło Gorlic). Inwestycja ta, dała początek przemysłowemu zastosowaniu gazu ziemnego i szybki rozwój gazownictwa ziemnego

¹²⁹ Ibidem s. 184.

¹³⁰ *Światło z Ziemi*, red. R. Lętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 23.

¹³¹ A. Data, *Gazownictwo ziemne – początki i rozwój w ponad 90-letniej historii* [w]: *Reminiscencje przeszłości wyznacznikiem przyszłości. Karpacki Trakt Naftowy – potrzeba czy konieczność? 16-18 września 2010 r. Pałac Długoszków w Siarach k/Gorlic, materiały konferencyjne*, s. 25.

¹³² *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*, R. Wolłowicz, t. 2, Brzozów-Kraków 1995, s. 10.

¹³³ Ibidem s. 18.

w kraju. W sierpniu 1920 r. powołany został pierwszy w Polsce Zarząd Gazociągów Państwowych z siedzibą w Jasle, zajmujący się przesyłem, dystrybucją i sprzedażą gazu ziemnego. Pierwszymi miastami, w których budowano sieci dystrybucyjne zasilane gazem ziemnym były Jasło i Krosno. W roku 1927 Zarząd Gazociągów Państwowych w Jasle włączony został w skład lwowskiego przedsiębiorstwa Państwowej Fabryki Olejów Mineralnych „Polmin”. W 1933 r. wybudowany został ważny odcinek gazociągu wysokoprężnego o długości 76 km, relacji: Winnica – Roztoki – Mościce. Dzięki niemu gaz ziemny doprowadzono do Zakładów Azotowych w Mościcach (koło Tarnowa).

W okresie międzywojennym wraz z powstaniem Centralnego Okręgu Przemysłowego gaz ziemny dotarł do następnych miast m.in. do Rzeszowa, Pustkowa, Mielca, Stalowej Woli, Sandomierza, Ostrowca Świętokrzyskiego¹³⁴. Dostawa gazu ziemnego ze złóż jasielsko-krośnieńskich do zakładów Centralnego Okręgu Przemysłowego była możliwa po wybudowaniu w latach 1937-1938 przez „Polmin” – Zarząd Gazociągów Państwowych w Jasle gazociągu wysokoprężnego relacji: Roztoki koło Jasła – Skarżysko – Kamienna. W okresie od 1927 r. do 1939 r. „Polmin” był jedynym w kraju dystrybutorem gazu ziemnego dla przemysłu oraz miejskich i wiejskich osiedli¹³⁵.

Dynamiczny rozwój gazownictwa ziemnego został przerwany wraz z wybuchem II wojny światowej. Po zakończeniu działań wojennych pierwszymi gazociągami, w których wznowiono ruch gazu były magistrale: Roztoki – Krosno – Targowiska, Roztoki – Niegłowice – Gorlice, Targowice – Miejsce Piastowe – Iwonicz Zdrój, a następnie Roztoki – Mościce. W grudniu 1944 r. powołano pierwszą po wyzwoleniu jednostkę dla transportu gazu ziemnego, którą został Oddział Gazociągów w Krośnie. W lutym 1945 r. utworzono Zarząd Gazowy z siedzibą w Jasle, przekształcony później w Sektor Gazowy. Wobec braku zaplecza technicznego i administracyjnego przeniesiono go, z dniem 1 VIII 1945 r. do Tarnowa¹³⁶.

W okresie powojennym często zmieniała się struktura i nazwy jasielskich jednostek gazowniczych. W różnych formach organizacyjnych, ponad 90 lat działał w Jasle zakład zajmujący się budową, eksploatacją i dostarczaniem gazu ziemnego do odbiorców. Zakład Gazowniczy w Jasle stał się pionierem nowych rozwiązań technologicznych, w szczególności urządzeń gazowniczych: reduktorów, filtrów, zaworów bezpieczeństwa i stacji gazowych. W Jasle kształcili się pierwsi specjaliści gazownictwa ziemnego, którzy później wyjeżdżali do pracy na teren całego kraju. Rosnące zapotrzebowanie na gaz ziemny było powodem

¹³⁴ A. Data, *Gazownictwo ziemne – początki i rozwój...*, s. 25.

¹³⁵ Ibidem s. 25-26.

¹³⁶ Ibidem s. 26.

dynamicznego rozwoju gazociągów przesyłowych w latach powojennych. Do lat 60-tych XX w. wybudowano m. in. następujące gazociągi: ze Strachociny do Targowisk, Gliniczka i Gorlic, ze Strachociny i Zabłociec (koło Sanoka), ze Strachociny do Krosna i dalej do Warzyc pod Jasłem. W 1961 r. do Wydziału w Jaśle włączono sieci gazowe miejskich przedsiębiorstw gospodarki komunalnej w Jaśle, Dębicy, Brzozowie, Bieczu i Gorlicach. W roku 1963 gaz ziemny dotarł do Zakładów Elektrod Węglowych Biegonicach (koło Nowego Sącza), co dało początek gazyfikacji Ziemi Sądeckiej¹³⁷. Proces intensywnych przekształceń Zakładu Gazowniczego rozpoczął się w roku 2000, dokładnie w 80. rocznicę powstania jasielskiego gazownictwa ziemnego. Z dniem 1 I 2000 r. nastąpiło wyłączenie ze struktur Zakładu Gazowniczego działalności przesyłu gazu ziemnego i włączenie tych służb w do Regionalnego Oddziału Przesyłu w Tarnowie, który wraz z pozostałymi pięcioma oddziałami w Polsce przekształcony został w Spółkę Gaz-System. W Jaśle utworzono Terenową Jednostkę Obsługi. Kolejna reorganizacja obszaru dystrybucji i obrotu gazem z Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa nastąpiła z dniem 1 I 2003 r. Wydzielono wówczas sześć Spółek Gazownictwa, w tym m.in. Karpacką Spółkę Gazownictwa Sp. z o.o., w jej skład wchodzi m.in. Zakład Gazowniczy w Jaśle.

Karpacki Oddział Obrotem Gazem w Tarnowie jest jedynym z 14 oddziałów Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazowego S.A. w Warszawie. KOOG rozpoczął funkcjonowanie od 1 IX 1008 r. i zajmuje się działalnością obrotu gazem (m.in. sprzedażą, marketingiem, obsługą klientów oraz bilansowaniem handlowym gazu)¹³⁸. Obejmuje on obszar czterech województw Polski południowo-wschodniej: małopolskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i lubelskiego¹³⁹.

Przemysł gazu ziemnego, dopiero po roku 90-tym zyskał duże znaczenie w gospodarce, dostarczając surowiec energetyczny niezbędny w wielu gałęziach przemysłu przetwórczego, a także gospodarstwach domowych¹⁴⁰. Zużycie gazu ciągle się zwiększa, także, dlatego że jest on uważany za przyjazny dla środowiska nośnik energii. W ciągu 30 lat (1966-1996) zużycie to zwiększyło się czterokrotnie obecnie gaz pokrywa ok. 22% światowego zapotrzebowania na energię. Największe zasoby gazu ziemnego znajdują się na terenach krajów byłego ZSRR (ok. 40% rezerw światowych) oraz na Bliskim Wschodzie (ok. 18% rezerw światowych, w tym 15% w Iranie). Głównymi potęgami, które dostarczają

¹³⁷ Ibidem s. 27.

¹³⁸ Ibidem s. 28.

¹³⁹ Ibidem s. 29.

¹⁴⁰ *Światło z Ziemi*, red. R. Lętowski, P. Dziadzio, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002, s. 26.

ok. 57% całego gazu ziemnego są kraje byłego ZSRR oraz Stany Zjednoczone. Obecnie gaz ziemny zaspokaja globalne potrzeby energetyczne w ok. 22%, podczas gdy węgiel w 26%, ropa w 37%, a energia jądrowa i wodna w 7% i 3%.

Polska dysponuje własnymi zasobami gazu ziemnego, ale nie należy do krajów, w których złoża tego surowca są bogate. Pokłady gazu ziemnego w naszym kraju są zlokalizowane głównie w Karpatach, na Przedgórzu Karpat i na Nizinie Polskiej. W Polsce wydobywa się gaz ziemny wysokometanowy (w Karpatach i na ich Przedgórzu) oraz zaazotowany. Prowadzone w latach 1991-1998 poszukiwania umożliwiły udokumentowanie zasobów gazu ziemnego o łącznej objętości 58,3 mld m³. Obecnie dociera on do ponad 4000 miejscowości, w tym do 590 miast, zaopatrując 6,73 mln gospodarstw domowych. Jednak twierdzi się, że mimo rozwoju gazownictwa, udział gazu w krajowym zużyciu energii jest nadal dość mały¹⁴¹. Wynika to z utrzymującej się nadal w Polsce dominującej pozycji węgla. Zużywa się u nas rocznie ok. 1500 kg węgla i tylko 350 m³ gazu ziemnego na osobę, podczas np. na Węgrzech jest to tylko 300 kg węgla i 1500 m³ gazu, a we Francji 200 kg węgla i 800 m³ gazu. Z tego względu w przyjętym przez rząd RP dokumencie programowym *Polityka energetyczna Polski do 2025 r.* za priorytety uznano: zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju, czyli pokrycie zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię, wzrost efektywności gospodarki energetycznej oraz ochrona środowiska przed negatywnymi jej skutkami¹⁴².

4.2. Rafineria Nafty Glinik Mariampolski w latach 1980-2010

W latach 1976-1980 r. Rafineria Nafty Glinik Mariampolski wraz z Rafinerią Nafty Jasło oraz Rafinerią Nafty Jedlicze weszła w skład Podkarpackich Zakładów Rafineryjnych im. I. Łukasiewicza. Utworzone 1 I 1981 r. Przedsiębiorstwo Państwowe Rafineria Nafty „Glinik”, zmieniło swą nazwę na Rafineria Nafty „Glimar” w Gorlicach w roku 1984.

Pod koniec lat 80-tych w Rafinerii gorlickiej podjęto szereg działań remontowo-inwestycyjnych, w celu odtworzenia i unowocześnienia infrastruktury zakładu. W ramach tego programu wybudowano nowe zbiorniki na ropę i produkty jej destylacji. Wspólnie z Fabryką Maszyn zbudowano nowe ujęcie wody do celów przemysłowych. Rozbudowano oczyszczalnię ścieków oraz wykonano remonty wielu budynków, placów i dróg wewnątrz

¹⁴¹ J. Molenda, K. Steczko, *Ochrona środowiska w gazownictwie i wykorzystaniu gazu*, Warszawa 2000, s. 15-23.

¹⁴² P. Frączek, *Rola branży gazowniczej w modernizacji sektora energii w Polsce*, Rzeszów 2008, s. 65-67.

rafinerii. Zmodernizowano szereg instalacji technologicznych, w tym także instalację destylacji rurowo-wieżowej, co umożliwiło zastosowanie komputerowego sterowania jej procesami.

Sformułowane na nowo cele działalności „Glimaru” odpowiadały nowym realiom gospodarowania i sprzedaży w warunkach - transformacji ustrojowej kraju na początku lat 90-tych. Priorytetem stało się zdobycie stałych odbiorców jak i ugruntowanie pozycji gorlickiej rafinerii, jako producenta dobrych oraz poszukiwanych wyrobów, w tym specyfików naftowych.

W 1996 r. w Rafinerii Nafty „Glimar” S.A. zbudowano instalację zeoformingu. Przedsięwzięcie to pozwoliło na uzyskanie wysokooktanowych, niskosiarkowych komponentów benzynowych oraz gazu płynnego i miało stanowić fundament dalekosiężnych projektów produkcyjnych zarządu¹⁴³.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych rafineria w Gliniku stała się liderem (w Polsce południowo-wschodniej) w zakresie produkcji paliw silnikowych: etyliny 94, benzyny bezołowiowej Eurosuper 95, olejów napędowych, opałowych oraz gazu propan-butan (LPG). Pełniła rolę największego w kraju producenta asortymentu naft i olejów silnikowych (mineralnych, półsyntetycznych i syntetycznych), olejów przekładniowych, olejów przemysłowych i specjalnych, parafin, wosków i wiele innych¹⁴⁴.

W latach 1997-2000 zarząd Rafinerii Nafty „Glimar” S.A., opracował program dalszej przebudowy przedsiębiorstwa, który obejmował: modernizację technologii, restrukturyzację zasobów rzeczowych i ludzkich, ochronę środowiska, umacnianie pozycji na rynku paliw i specyfików naftowych. W 1998 r. Rafineria otrzymała certyfikat systemu jakości według normy ISO 9002¹⁴⁵. Sprywatyzowana Rafineria Nafty „Glimar” S.A. działająca pod patronatem grupy Lotos S.A, w styczniu 2005 r. ogłosiła upadłość. Głównym powodem była trwała niewypłacalność zakładu. Jedynym ratunkiem w opinii ówczesnego zarządu dla gorlickiego przedsiębiorstwa miała być wymagająca olbrzymich nakładów finansowych budowa instalacji hydrokompleksu, która jak czas pokazał nie doprowadzona została do zdolności produkcyjnej. „...*Hydrokompleks – specjalistyczna instalacja do produkcji rozpuszczalników benzynowych, naftowych i tzw. olejów bazowych...*, ...*miał szybko przyciągnąć inwestorów, którzy postawią upadłą spółkę na nogi*”¹⁴⁶.

¹⁴³ T. Ginalska, *Podkarpacie pachnie naftą*, Krosno 1999, s. 170-174.

¹⁴⁴ „Glimar” S.A. Rafineria Nafty, Certyfikat ISO 9002 Jakości

¹⁴⁵ T. Ginalska, *Podkarpacie pachnie naftą*, Krosno 1999, s. 177-178.

¹⁴⁶ Gazeta Gorlicka, *Hydrokompleks miał dać Glimarowi pewną przyszłość*, 17 VIII 2010.

Okręgowa prokuratura nowosądecka przygotowała akt oskarżenia wobec byłych szefów rafinerii. Ustalenia prokuratury dowiodły, że działania zarządu nie były potwierdzone ekonomicznie, dlatego nakłady na hydrokompleks powiększyły się o 366, 8 milionów złotych. Brak źródeł finansowych wstrzymał realizację inwestycji, a w konsekwencji ogłoszono upadłość gorlickiego Glimaru¹⁴⁷. W 2009 r. Podkarpacki Holding Budowy Dróg „Drogbud” ze Strzyżowa odkupił od grupy Lotos, Rafinerię Nafty „Glimar” w Gorlicach z zamiarem uruchomienia produkcji asfaltów i ukończenia rozpoczętych inwestycji.

4.3. Fabryka Maszyn Wiertniczych i Górniczych „Glinik” w latach 1990-2010

Rozbudowa Fabryki w latach 50. i 60. ubiegłego stulecia spowodowała, że „Glinik” stał się dzięki temu największym przedsiębiorstwem w branży maszyn wiertniczych i jedynym producentem w Polsce narzędzi do wierceń obrotowych. Po roku 1970 nastąpiła zasadnicza zmiana asortymentu produkcji, gdyż włączono do produkcji maszyny dla górnictwa węglowego. Obydwa te kierunki są rozwijane po dzień dzisiejszy, jednak produkcja w zakresie górnictwa przynależna jest do Spółki Zakład Maszyn Górniczych ‘Glinik Sp. z o. o. Prowadzona w latach 90-tych zmiana ustroju gospodarczego Polski spowodowała konieczność pilnego wdrożenia nowego programu reform i dostosowania gorlickiego przedsiębiorstwa do współczesnych standardów. Z dniem 2 I 1992 r. Fabryka Maszyn „Glinik” S.A. została przekształcona w jednoosobową Spółkę Akcyjną Skarbu Państwa przeznaczoną do prywatyzacji w ramach Powszechnego Programu Prywatyzacji¹⁴⁸. Gazeta Gorlicka w artykule pn. *„Końcowe dni '92 r. w największych zakładach Gorlic” informuje, że „Glinik” liczący 5,5 tys. pracowników, ogłosił 270 osób do zwolnienia. Fabryka produkująca urządzenia górnicze znalazła się w dramatycznej sytuacji*¹⁴⁹. Jak specyficzna była to sytuacja, relacjonuje ówczesny prezes zarządu fabryki Tadeusz Lewiński w zamieszczonym przez Gazetę Gorlicką artykule *„Glinik nauczył się żyć z problemami, długami, kredytami”*. „...Podstawowym problemem jest jeszcze brak płynności finansowej, jeszcze nie ma zdecydowanej poprawy... Z tym trzeba nauczyć się żyć. Spłacamy kredyty w bankach BPH i BDK, na bieżąco płacimy należności za gaz, prąd, ZUS, zobowiązania

¹⁴⁷ Gazeta Gorlicka, *Były zarząd Glimaru pod sąd*, 17 VIII 2010.

¹⁴⁸ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście...*, s. 28.

¹⁴⁹ Gazeta Gorlicka, *Końcowe dni '92 r. w największych zakładach Gorlic*, nr 1, styczeń 1993.

wobec miasta. Z tym, że znaczną ich część w kompensatach np. rurami, kostką brukową, cegłą, blachą, węglem, kręgami betonowymi, stolarką okienną, którymi to materiałami miasto jest zainteresowane...¹⁵⁰

Od 1995 r. Fabryka funkcjonuje, jako spółka akcyjną, której pracownicy uzyskali prawa do 15% akcji. Wprowadzony w kolejnych latach plan „restrukturyzacyjny” miał przygotować gorlickie przedsiębiorstwo do przyszłych zmian. Wydzielono zorganizowane części przedsiębiorstwa, jako zakłady produkcyjne i usługowe, aby w efekcie uzyskać mozaikę firm w składzie:¹⁵¹

- Kuźnia GLINIK Spółka z o.o. - 1993.09.04
- Zakład Transportu GLINIK Spółka z o.o. - 1995.02.01
- Przedsiębiorstwo Usług Socjalnych i Sanatoryjno - Wypoczynkowych GLINIK Spółka z o.o.-1995.09.01
- Narzędzia i Urządzenia Wiertnicze GLINIK Spółka z o.o. – 1996. 06.30
- Zakład Maszyn Górniczych GLINIK Spółka z o.o. - 1997.04.01
- Grupa Kapitałowa GLINIK Fabryka Maszyn GLINIK Spółka Akcyjna. - 1997.01.01¹⁵²

Powstała w 1997 r. Grupa Kapitałowa „Glinik” SA została właścicielem 5 spółek z rolą wydziału kierującego oraz zarządzającego kapitałami i udziałami w spółkach¹⁵³. „Spółka Zakład Maszyn Górniczych była ostatnim, ogniwem w restrukturyzacji wewnętrznej. Dawny „Glinik” to teraz pięć Spółek ze 100 (w dniu dzisiejszym) procentowym udziałem Fabryki, pięć z częściowym, pięć firm prawnych, razem ok. 4400 osób zatrudnionych w tych wszystkich podmiotach gospodarczych. Teraz kolejne etapy restrukturyzacji będą polegać na wprowadzeniu inwestorów oraz na ulepszeniu systemów ekonomicznych, ulepszeniu sprawności produkcyjnych poszczególnych Spółek. W Spółce „matce” tzw. centrum pozostały służby strategiczne pracujące dla „córek”. Między innymi eksport, służby ekonomiczno-finansowe, biuro rozwoju, nadzór właścicielski...¹⁵⁴.

Przedmiotem działalności GK „Glinik” S.A. jest: produkcja maszyn, urządzeń i części zapasowych dla górnictwa, kopalnictwa, budownictwa, rolnictwa, leśnictwa oraz szerokiego asortymentu metalowych elementów konstrukcyjnych oraz produkcja kuziennicza. W „Gliniku” wykonują przeglądy oraz konserwacje maszyn i urządzeń, prowadzą

¹⁵⁰ Gazeta Gorlicka, „Glinik nauczył się żyć z problemami, długami, kredytami”, lipiec 1995.

¹⁵¹ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście...*, s. 28-29.

¹⁵² *Informator gospodarczy*, Powiat Gorlicki, Kraków 2001, s. 14.

¹⁵³ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście...*, s. 29.

¹⁵⁴ Gazeta Gorlicka, *W Fabryce Maszyn „Glinik”: restrukturyzacja zakończona, ale... trwa*, maj 1997.

samodzielne badania i analizy techniczne¹⁵⁵. Eksport maszyn i urządzeń dociera m.in. do: Hiszpanii, Niemiec, Rosji, Ukrainy, Turcji czy Tunezji¹⁵⁶.

Kryzys na rynku górnictwym w latach 1996-1997, spowodował znaczny spadek zamówień co doprowadziło do postawienia gorlickiego „Glinika” w stan likwidacji z dniem 1 IV 1999 r. Konsekwencją tej decyzji były zwolnienia grupowe, (ogółem umowę o pracę rozwiązano z 570 osobami).

23 III 2001 r. utworzono menedżersko-pracowniczą Spółkę Inwest – „Glinik” Sp. z o.o, która odkupiła akcje Fabryki Maszyn „Glinik” S.A. Poprawiła się również sytuacja na polskim rynku górnictwym, który od paru lat znajdował się w stanie stagnacji. Zmiany te korzystnie wpłynęły na dalszy rozwój firmy. W latach 2002-2003 zwiększono produkcję zakładów realizując nowe kontrakty i inwestycje oraz poszerzając szeregi kadry pracowniczej. Wprowadzano nowe produkty np. mobilną zgniatarkę złomu karoserii samochodowych, rozszerzono ofertę o narzędzia wiertnicze do wiercenia głębokich otworów oraz obróbkę elementów maszyn ze stali trudnoobrabialnej. Dużym osiągnięciem „Glinika” stał się wznowiony eksport urządzeń do Rosji.

Dzisiaj największą Spółką w obrębie Grupy Kapitałowej „Glinik” jest Zakład Maszyn Górniczych, który mimo dzisiejszych problemów odgrywa nadal wiodącą rolę. Nowoczesna produkcja ZMG „Glinik” Sp. z o.o. zyskiwała dużą popularność, np. na Międzynarodowych Targach Górnictwa, Energetyki, Metalurgii i Chemii organizowanych 12-13 IX 2003 r. w Katowicach. Szczególnym zainteresowaniem cieszyła się przedstawiona kruszarka do węgla „Glinik 1200”.

W roku 2004 r. Zakład Maszyn Górniczych „Glinik” Sp. z o.o. wziął udział w najważniejszych na świecie targach branży górniczej „Ugol i Mining Rosji” w Nowokuźniecku. Zaprezentowana obudowa Glinik 22/47 – POz wzbudziła spore zainteresowanie i pomimo licznej konkurencji z całego świata uzyskała I miejsce.

Już w lutym 2005 r. firma otrzymała kolejną prestiżową nagrodę „Gazele Biznesu 2004” przyznaną przez czasopismo „Puls Biznesu”. Również w tym miesiącu zakład otrzymał wyróżnienie „Teraz Polska” za produkcję obudowy 22/47 – POz od Fundacji Polskiego Godła Promocyjnego pod patronatem prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Pasma sukcesów produkcyjnych i handlowych „Glinika” zostało powiększone w następnych miesiącach. W 2005 r. „Glinik” należał do jednych z największych firm w Małopolsce. Na przełomie lat 2005-2006 przedsiębiorstwo gorlickie podpisało nowe kontrakty eksportowe

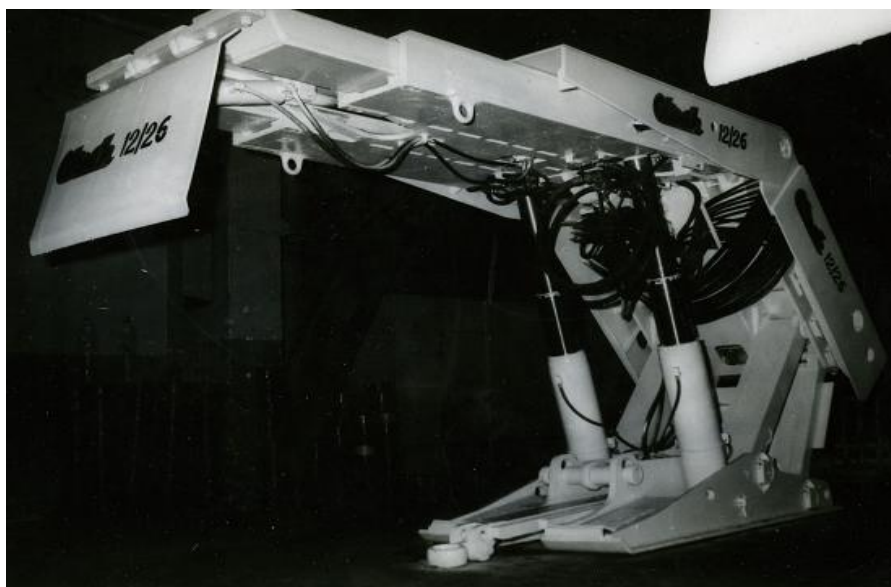
¹⁵⁵ *Kronika 10 lat Zakładu Maszyn Górniczych „GLINIK” Sp. Z o.o., Gorlice 2007.*

¹⁵⁶ M. Brudniak, *Rola dużej firmy w małym mieście...*, s. 29.

z Turcją i Rosją. W 2006 r. Zakład Maszyn Górniczych „Glinik” uczestnicząc w targach „Ugol i Mining Rosji” wyróżniony został Srebrnym Medalem za prezentację obudowy chodnikowej Glinik 21/45 – POz, a także ponownie w tym roku otrzymał prestiżową nagrodę „Gazele Biznesu” 2006¹⁵⁷.

Ilustracja 93, Obudowa Glinik 05/15-Oz
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

Ilustracja 94, Obudowa Glinik 12/26 –Ozk ze spągnicą jednolitą
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne

¹⁵⁷ *Kronika 10 lat Zakładu Maszyn Górniczych „GLINIK” Sp. Z o.o., Gorlice 2007.*

Utworzona na gruncie przemian prywatyzacyjnych Spółka: Narzędzia i Urządzenie Wiertnicze "Glinik" Sp. z o.o. jest organizacją bezpośrednio kontynuującą, ponad 125-letnią tradycję produkcji wyrobów dla potrzeb wiertnictwa – jest bezpośrednim spadkobiercą produkcji dla przemysłu naftowego, jaka dała początek „Glinika”.

Przez pierwsze kilkadziesiąt lat dzisiejsza Spółka NiUW "Glinik" funkcjonowała, jako wydział produkcyjny o profilu urządzenia i narzędzia wiertnicze w Fabryce Maszyn Wiertniczych i Górniczych "Glinik" w Gorlicach.

W latach pięćdziesiątych XX w., w firmie rozpoczęto w oparciu o własne doświadczenie i rozwiązania techniczne produkcję świrdrów trójgryzowych i innego asortymentu narzędzi wiertniczych, która to produkcja jest kontynuowana po dzień dzisiejszy. Realizując te cele Spółka uzyskała w 1998 roku licencję, na oznaczanie swoich wyrobów monogramem API, produkowanych zgodnie z API, wydaną przez American Petroleum Institute. Natomiast zgodność wprowadzonego systemu jakości z normą ISO 9001:1994 potwierdził uzyskany w 2001 roku certyfikat wydany również przez API, udoskoniony w roku 2003 na zgodność z normą ISO 9001:2000 (w 2010 uzyskała ISO 9001:2008).

Obecnie przedmiotem działalności Spółki jest szeroka działalność w zakresie produkcji: narzędzi i urządzeń wiertniczych, pomocniczych i ratunkowych dla wiertnictwa, górnictwa i skalnictwa. Wykonuje opracowania konstrukcyjne, technologiczne, projekty techniczne, świadczy usługi obróbki cieplnej i cieplno-chemicznej, badania i analizy techniczne, ekspertyzy oraz prowadzi działalność handlową, w tym eksport – import. Spółka w swojej najnowszej historii uzyskała wiele wyróżnień i certyfikatów. Ostatnio w latach 2006, 2007, 2008 Dziennik „Puls Biznesu” przyznawał Spółce Gazele Biznesu.

Dzisiaj Spółka prowadzi szeroką działalność na rynku krajowym, kilkudziesięciu rynkach zagranicznych, gdzie jest ceniona, jako dostawca świrdrów wiertniczych szerokiego spectrum średnic i typów.

Zakończenie

Ogólnoświatowy kryzys finansowy rozpoczął się od upadku (15 IX 2008) r. banku Lehman Brothers Holding, którego przyczyną były zbyt wielkie inwestycje tej instytucji w kredyty hipoteczne. Zobowiązania z tytułu tzw. „złotych kredytów” wyniosły 639 mld dolarów. Kreatywna księgowość spowodowała światowy kryzys zaufania do banków i funduszy, a jego konsekwencją był znaczny spadek liczby udzielanych kredytów. Kryzys zrodzony w USA, rozszerzył się na powiązane z gospodarką Stanów Zjednoczonych systemy bankowe Europy i Azji. Doszło do spektakularnych krachów na giełdach, spadków produkcji, grupowych zwolnień pracowników oraz osłabienia wartości walut. Kryzys stał się przewodnim tematem mediów wywołując panikę wśród opinii publicznej¹⁵⁸. Na sytuację złożyły się m.in.: błędne zarządzanie gospodarką i jej finansowaniem, zwłaszcza zanik nadzoru właścicielskiego nad działalnością przedsiębiorstw, nadmierny dopływ „łatwego” pieniądza do gospodarki, (zwłaszcza w USA, Rosji i części państw Europy Zachodniej). Łatwość pozyskania kredytów (głównie hipotecznych) udzielanych przez banki, skutkowała nadmiernym wzrostem konsumpcji (zwłaszcza w USA). Rozrost światowych korporacji bankowych, które stały się zbyt wielkie, by nimi skutecznie zarządzać sprzyjał ukrywaniu drażliwych danych o stanie gospodarki. Administracja Stanów Zjednoczonych za prezydentury G.W. Busha zlekceważyła początkowe objawy kryzysu. Prowadzona przez kraj wojna z terroryzmem, zaostzona po 11 IX 2001 r. skupiła na sobie główną uwagę amerykańskich polityków. W rezultacie zaniedbano politykę gospodarczą kraju. Kryzys finansowy w najostrzejszej formie dotknął USA, znacznie łagodniej przejawiał się w Europie, a jeszcze w mniejszym stopniu w krajach arabskich oraz w Indiach¹⁵⁹. Jesienią 2009 r. sytuacja w Polsce stała się bardzo trudna: spadła wartość złotówki, polskie przedsiębiorstwa poniosły straty wskutek stosowanych „opcji walutowych”, spadł eksport, zmniejszyła się produkcja, rosło bezrobocie. Z drugiej strony banki w Polsce utrzymały stabilną pozycję, lecz ograniczyły udzielanie kredytów¹⁶⁰. Ogólnoświatowy kryzys finansowy był przyczyną problemów związanych utrzymaniem i finansowaniem produkcji w Zakładzie Maszyn Górniczych – największej Spółki „Glinika”. Na złą sytuację przedsiębiorstwa wpłynęły także: błędne decyzje zarządu w obrocie walut, opóźnienia w realizacji kontraktów i nieterminowe wywiązywanie się z wypłat ze strony zamawiających z Rosji i Kazachstanu. Kryzys dotknął

¹⁵⁸ A. Małkiewicz, *Kryzys. Polityczne, ekologiczne i ekonomiczne uwarunkowania*, Warszawa 2010, s. 95-96.

¹⁵⁹ Ibidem s. 80-82.

¹⁶⁰ Ibidem s. 195.

również Kuźnię „Glinik” Sp. z o.o. i mniejsze Spółki Grupy Kapitałowej. W najmniejszym stopniu odczuła go tylko Spółka Narzędzia i Urządzenia Wiertnicze „Glinik” Sp. z o.o. w zakresie obniżenia produkcji. Studwudziestopięcioletnia gorlicka Fabryka Maszyn znalazła się w najgorszej – w swej historii sytuacji gospodarczej. Jej dzisiejsza sytuacja jest nadal trudna mimo, że po kryzysie pozostały jedynie wspomnienia Grupa „Glinik” nadal boryka się z dużymi kłopotami finansowymi i poszukuje inwestora, który pomógł by rozwiązać tę sytuację, jak również utrzymać kontynuację działalności „Glinika”.

Dyrektorzy Fabryki:

Inż. Wiliam Henry Mac Garvey 1883-1914

Dr Fred Mac Garvey 1914-1915

Inż. Berlie Taylor 1915-1917

Inż. Jan Czerwiński 1918-1924

Inż. Jan Kowalski 1924-1939

Inż. Tadeusz Łabno 1945-1947

Inż. Stanisław Psarski 1947-1948

Inż. Tadeusz Staszkiewicz 1948-1949

Inż. Ryszard Strukowski 1950-1950

Mgr inż. Józef Weryński 1950-1956

Mgr inż. Stanisław Karlic 1956-1956

Inż. Wacław Rzewuski 1956-1959

Inż. Władysław Sędek 1959-1963

Dr inż. Kazimierz Kotwica 1963-1981

Mgr inż. Józef Zuzak 1981-1982

Mgr inż. Michał Waszczuk 1982-1982

Mgr inż. Czesław Chmura 1982-1991

Mgr inż. Józef Zuzak 1991-1993

Mgr inż. Adam Maniak 1993

Mgr inż. Tadeusz Lewiński 1993-1998

Mgr inż. Mieczysław Brudniak 1998-2010

Mgr inż. Edward Długaj 2010-2010

Mgr Krzysztof Gubała od 2011

Dyrektorzy gorlickiej rafinerii:

William Henry Mac Garvey 1885-1895

Dr Fred Mac Garvey (syn Williama) 1895-1914

Dr Dawid Lichtenstern 1914-1918 (dyrektor Rafinerii w czasie I wojny światowej)

Dr Jerzy Kozicki 1918-1920

Inż. Stanisław Mitsch 1920-1922

Dr Zygmunt Łachociński 1922-1923

Inż. Henryk Marczak 1924-1939

Egon Pullmann 1939-1944 (niemiecki dyrektor Rafinerii w czasie II wojny światowej)

Hochamann 1939-1944 (niemiecki dyrektor Rafinerii w czasie II wojny światowej)

Aleksy Pruszkow – oficer Armii Czerwonej – Komendant Wojskowy Rafinerii 17.01.1945
(po wyzwoleniu)

Inż. Henryk Węgrzyn 1945

Dr Stefan Niementowski 1945

Inż. Stanisław Reutt 1945-1950

Inż. Piotr Biega 1951-1959

Mgr inż. Zbigniew Giela 1959-1970

Mgr Bronisław Niemaszyk 1971-1975

Mgr inż. Zbigniew Balik 1976-1981

Mgr Bronisław Niemaszyk 1981-1989

Mgr Tadeusz Kopczyński II. 1990-X. 1990

Mgr Adam Marmużniak XI. 1990-XII 1990

Mgr inż. Zenon Małachowski I. 1991-VI.1991

Mgr inż. Zbigniew Mosoń VII.1991-X.1996

Od 1 października 1996 r. Spółka Akcyjna

Indeks Zarządów Rafinerii Nafty w Gorlicach „Glimar” S.A. w Gorlicach

Mgr inż. Zbigniew Mosoń Prezes Zarządu X.1996-V.2002

Mgr inż. Waldemar Parasiewicz Prezes Zarządu V. 2002-III.2004

Mgr inż. Bogdan Janicki Prezes Zarządu III.2004-I. 2005

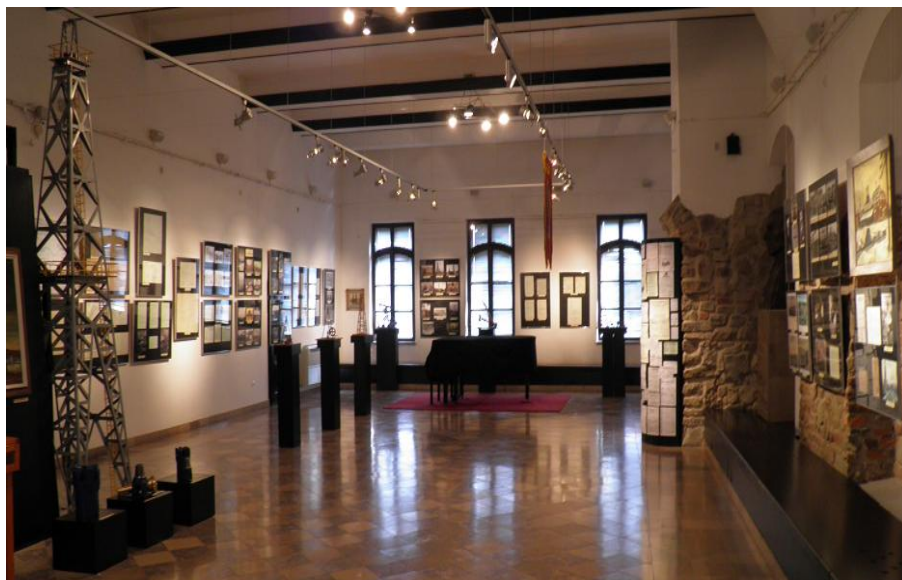
Mgr inż. Henryk Malesa Prezes Zarządu I.2005-V. 2007

Mgr inż. Łukasz Jagodziński Prezes Zarządu V. 2007-XII.2008

Mgr inż. Robert Hanusek Prezes Zarządu XII.2008-III. 2009

Mgr inż. Piotr Śmigielski Prezes Zarządu III.2009-XI2010

Mgr inż. Mariusz Berdel Prezes Zarządu od XI.2010

Ilustracja 95, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.

Ilustracja 96, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.

Ilustracja 97, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.

Ilustracja 98, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.

Mały poemat o naftowej lampie

Ona już jest nie potrzebna nikomu.
Czasem znajdziesz ją gdzieś w zakamarku domu,
w rupieciarni gdzieś na półce najgłębiej,
lub na strychu gdzie śpią dzikie gołębie.
Ona już jest nie potrzebna nikomu.

Kiedyś miała swoje dni chwały:
i knot płonął
i mosiądze błyszcząły
i abażur był zielony we wzorki,
lambrekiny, z organdy,
paciorki.

A gdy noc się za oknami rozsnęła
zapalana się zaczynał rytuał:
babka z lampą do kuchni szła,
zdejmowała cienie ze szkła,
lampie brzuch napełniała od nowa,
knot równała, żeby nie filował,
wreszcie wzięwszy zapałki do ręki
płomień lampie dawała maleńki.
Potem szła z nią przez korytarz pomału,
a dokoła żółto się stawało.

O lampo, lampo zapomniana,
ileż swym skromnym światłem uczyniła dla nas,
ileś dni przedłużyła, a skróciła nocy,
ile dobra ci ludzie zawdzięczają oczy,
my to dzisiaj dopiero cenić prawo mamy,
gdy w blasku elektrycznym ciała swe nurzamy.

Ludwik Jerzy Kern

Wybrane życiorysy gorlickich naftowców

Książę Jabłonowski Stanisław (1799-1878)

Urodził się 10 III 1799 r. w Annopolu na Wołyniu, jako syn Stanisława Pawła i Teodory Walewskiej. Pochodził z książęcej linii jabłonowskich. W dzieciństwie przebywał w Paryżu. W 1818 r. Jabłonowski wrócił do Warszawy i wstąpił do Armii Królestwa Polskiego. W 1824 r. poślubił Marię Wielopolską, właścicielkę Kobylanki. Wziął udział w powstaniu listopadowym, za co odznaczony został Krzyżem Virtuti Militari i stopniem kapitana. Po klęsce powstania udał się na emigrację do Awignon. Po powrocie do kraju zamieszkał na stałe w Kobylance i zajął się działalnością gospodarczą. W 1852 r. uzyskał pozwolenie na wydobywanie ropy naftowej na terenie Siar tzw. „Pustym Lesie” i Sękowej. W tym też roku w Siarach wybudował pierwszy w Galicji Zachodniej szyb naftowy, a kilka lat później Fabrykę Asfaltu i Nafty. Książę Jabłonowski po sprzedaży swoich majątności ok. 1860 r. osiadł w Płazach koło Chrzanowa. Zmarł 16 VIII 1878 r. (Oprac. wg *Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009*)

Łukasiewicz Ignacy (1822- 1882)

Urodził się 8 III 1822 r. w Zadusznikach k. Mielca w ormiańskiej rodzinie. Syn Józefa i Apolonii z Świetlików. Od 27 VI 1836 r. Ignacy zatrudniony był w aptekach w Łańcucie (u Antoniego Svobody) i w Rzeszowie (u Edwarda Hübala). 19 II 1846 r. został aresztowany za

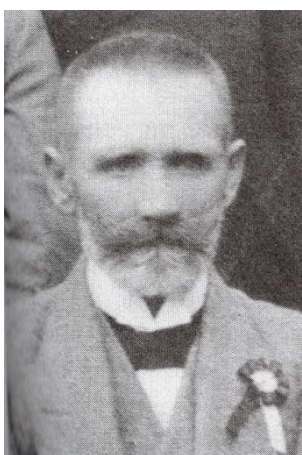
działalność konspiracyjną. W latach 1848-1850 pracował w aptece Piotra Mikulascha (Mikolascha) we Lwowie. Następnie rozpoczął dwuletnie studia farmaceutyczne w Krakowie i Wiedniu, po których powrócił do pracy w aptece Mikolascha z tytułem magistra farmacji. W 1853 r. Łukasiewicz wraz z Janem Zehem w procesie destylacji ropy uzyskali naftę, którą w dniu 31 VII 1853 r. oświetlili lwowski szpital.

Jesienią 1853 r. I. Łukasiewicz przeniósł się do Gorlic, gdzie pracował w aptece Ludwiki Bartkowej na etacie prowizora. Wraz z Jakubem Kozikiem prowadził doświadczenia nad ulepszoną destylacją nafty. Potrzebną ropę naftową sprowadzał z „Pustego Lasu” z Siar od przemysłowca Jana Szymonowicza. Według tradycji płomień pierwszej ulicznej lampy naftowej rozbłysnął w Gorlicach na Zawodziu – jesienią 1854 r. Łukasiewicz poza działalnością aptekarską nawiązywał liczne kontakty z osobami zajmującymi się wydobywaniem i przetwórstwem ropy naftowej w rejonie gorlickim. Działał z Marcelim Groblewskim (właścicielem kopalń w Szymbarku i Bystrej), Eugeniuszem Zielińskim oraz pomagał zorganizować kopalnie w Krygu. Posiadał kopalnię ropy naftowej w Męcinie Wielkiej, którą później odkupił Wojciech Biechoński. Brał udział w pracach Komisji Lasów Gorlickich. Duże zasługi położył również w walce z epidemią cholery, która grasowała w 1855 r. w Gorlicach. 20 IV 1857 r., za zgodą papieża Łukasiewicz pojął za żonę, siostrzenicę Honoratę Stacherską, córkę siostry Emilii. Z małżeństwa z Honoratą miał jedną córkę Mariannę, która zmarła po 22 miesiącach i została pochowana w Jasle. Z końcem 1858 r. przeniósł się do Jasła i wynajął aptekę w Rynku. Następnie odkupił i wyposażył aptekę w Brzostku. Znany budowniczy pierwszych destylarni ropy w Ułaszowicach, Kłęczanach i Chorkówce oraz rafinerii ropy w Polance k. Krosna. Był współorganizatorem pierwszej na świecie kopalni ropy naftowej w Bóbrce. W 1865 r. osiedlił się w Chorkówce. Założyciel kas brackich oraz Krajowego Towarzystwa Naftowego. Prowadził działalność charytatywną, wspierał materialnie emigrantów i powstańców styczniowych. Zmarł na zapalenie płuc 7 I 1882 r. i został pochowany w Chorkówce. *(Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009, J. Szura, 120 lat Fabryki Maszyn Glinik w Gorlicach 1883-200. Katalog wystawowy)*

Hr. Straszewska Jadwiga (1826-1903)

Urodziła się 14 X 1826 r., jako córka Teoфіła Łętowskiego i Karoliny z domu Zaklika. Słynna dziedziczka Lipinek, wyszła za mąż za Franciszka Straszewskiego, właściciela Staromieścia – (obecnie dzielnicy Rzeszowa), który wkrótce zmarł. Przypadkowe odkrycie ropy naftowej w Lipinkach zapoczątkowało naftową karierę Jadwigi. W 1854 r. wybudowała w tej miejscowości pierwszą kopankę ropną „Anna”. Nie mając zbytu na surową ropę wybudowała w latach 1858-1860 rafinerię nafty w Lipinkach, w której jako pierwszej w Galicji rozpoczęto produkcję wyrobów parafinowych, eksportowanych m.in. do Anglii, Belgii, Holandii, Niemiec, Szwecji i Francji. Hr. Jadwiga Straszewska zmarła 14 VII 1903 r. Pochowana została w podziemiach kaplicy cmentarnej w Lipinkach. *(Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009)*

Federowicz Mikołaj (1837-1909)

Urodził się w 1837 r., najprawdopodobniej we Lwowie, jako syn Bazylego i Julianny Petlikowskiej. Ukończył studia prawnicze, a następnie pracował w kancelarii adwokackiej Franciszka Smolki we Lwowie. Wspólnie z krewnym swej żony, Feliksem Skrochowskim wybudował w 1856 r. kopalnię ropy naftowej oraz destylarnię w Ropie, (która działała do 1896 r.). Był także właścicielem

kopalni w Siarach, gdzie wybudował kolejną destylarnię. W 1877 r. wspólnie z I. Łukasiewiczem założył Krajowe Towarzystwo Naftowe w Gorlicach. Współtwórca pierwszej na świecie krajowej ustawy naftowej oraz czasopisma technicznego „*Górnik*” (1882-1886). W latach 80-tych XX pracował w przemyśle naftowym we Wschodniej Galicji. Zmarł nagle 29 VI 1909 r. w Schodnicy i tam został pochowany. (Oprac. wg *Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”*, Gorlice 2009)

Biechoński Wojciech (1839- 1926)

Urodził się 4 II 1839 r. w Pińczowie w rodzinie ziemiańskiej. Ukończył Wyższą Szkołę Realną w Kielcach. Studiował ekonomię na Uniwersytetach: w Heidelbergu, Lipsku i Wiedniu. W 1868 r. przeniósł się do Gorlic, gdzie objął stanowisko naczelnika miejscowego banku włościańskiego. W latach 1887-1902 sprawował urząd burmistrza Gorlic. W trakcie 5-letniej kadencji realizował wiele przedsięwzięć i inwestycji rozbudowując miasto. Wspierał rozwój gorlickiego przemysłu naftowego. Posiadał kopalnię ropy w Męcinie Wielkiej. Kierownik Polskiego Przedsiębiorstwa Hurtowo-Zaopatrzeniowego obsługującego cały przemysł naftowy w Galicji. Prezes Towarzystwa Zaliczkowego w Gorlicach i Związku Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych we Lwowie. Redaktor kilku artykułów gorlickiego „*Górnika*” pt. „*Cembrowanie szybów*”, „*Chemiczno-techniczny rozbiór olejów skalnych*”. Inicjator budowy Liceum Ogólnokształcącego w Gorlicach. Zmarł we Lwowie 31 XII 1926 r., pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim. (Oprac. wg *Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”*, Gorlice 2009 oraz *kartoteki wycinków zbiorów MBP w Gorlicach*)

Inż. Fauck Albert (1842-1919)

Urodził się 2 I 1842 r. w Słupsku. Studia i praktykę inżynierską odbył w USA. Po wojnie secesyjnej pracował wiertnictwie w stanie Pensylwania i Wirginia. W 1863 r. przybył do Kłęczan, gdzie założył spółkę naftową. Prowadził intensywne wiercenia poszukiwawcze złóż ropy naftowej w rejonie Kłęczan oraz Szymbarku. W 1877 r. odwiercił systemem liniowym, przy użyciu napędu maszynowego szyb o głębokości 250 m. Znany wiertacz szybów naftowych w rejonie Kłęczan, Szymbarku, Krosna, Borysławia. Aktywny działacz zjazdów i konferencji polskich inżynierów i techników naftowych. Zmarł 8 II 1919 r. w Marcinkowicach. *(Oprac. wg Tadeusza Pabisa)*

Mac Garvey William Henry (1843-1914)

Urodził się 27 II 1843 r. w Hutingtom w Stanie Qubec (Kanada) w rodzinie irlandzkich emigrantów. Do Gorlic przybył ok. 1882-1884 r. na zaproszenie odkrywcy bogatych złóż ropy naftowej – Stanisława Szczepanowskiego. Rozpowszechnił nowoczesny kanadyjski system wiercenia szybów naftowych. W latach 80-tych XIX w. Mac Garvey wybudował w Gliniku Mariampolskim Rafinerię Nafty. Kilka lat później Garvey wspólnie z finansistą i bankierem austriackim J. Berheimem założył „Warsztaty Mechaniczne” (obecnie Fabryka Maszyn „Glinik”), które były największą tego typu wytwórnią na terenie Galicji do 1914 r. W latach 1898-1914 pełnił funkcję wiceprezesa Krajowego Towarzystwa Naftowego. Wynalazca ekscentrycznego świdra, umożliwiającego wiercenia do głębokości

1000 m. Był bardzo szanowany przez przemysłowców i pracowników naftowych, „*nie było nafcjarza, który by nie prowadził z Mac Garveyem choćby jednego interesu, albo przynajmniej nie zasięgnął jego rady*”. Fundator wielu gorlickich przedsięwzięć społecznych m. in. szkoły, ochronki. Interesy Karpackiego Towarzystwa Naftowego zmusiły go, na stałe do wyjazdu do Wiednia, gdzie zmarł 15 lub 23 XI 1914 r. (Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009)

Bergheim Johan Simeon

Austriacki bankier i finansista. Wspólnie z Williamem Henrym Mac Garveyem w latach 80-tych XIX w. wybudował „Warsztaty mechaniczne” w Gliniku Mariampolskim, które rozwinęły się w Spółkę Akcyjną. Specjalizowała się ona w produkcji narzędzi i urządzeń stosowanych do wierceń w poszukiwaniach ropy naftowej. 12 VIII 1895 r. J. Bergheim i W.H. Mac Garvey otrzymali koncesję na założenie Galicyjskiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego. Zmarł w 1910 r. (Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009)

Skrzyński Adam Zaremba (1853-1905)

Urodził się 1 I 1853 r. w Libuszy. Po śmierci ojca odziedziczył Libuszę, Kobylankę, Kryg oraz dom w Krakowie. Ok. 1885 r. odkupił od Swolkenowa Zagórzany i przeniósł się z rodziną do pałacu

wybudowanego przez jego stryja Tadeusza Skrzyńskiego. Jako właściciel kopalni naftowych w Krygu, Kobylance i Libuszy przyczynił się do rozwoju przemysłu naftowego w regionie gorlickim. Nie mając zbytu na surowiec, w 1872 r. wybudował rafinerię w Libuszy. Specjalizowała się ona w produkcji benzyny aptecznej, eksportowanej poza teren Galicji do wielu krajów Europy. Od 1882 r. przez dwie kolejne kadencje do 1901 r. pełnił funkcję posła do Sejmu Krajowego w okręgu Biecz-Gorlice. W okresie 1891-1897 wybrany został posłem do parlamentu w Wiedniu. Hrabia Skrzyński był nie tylko przedsiębiorcą naftowym, ale od 1881 r. aktywnym członkiem zarządu Towarzystwa Naftowego w Gorlicach. Pełnił wiele funkcji społecznych m.in.: prezesa Towarzystwa Rolniczego w Gorlicach (1886-1892), zastępcę prezesa Wydziału Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, od 1880 r. do śmierci był członkiem Rady Powiatowej w Gorlicach. Zmarł 26 II 1905 r. w Marienbadzie i został pochowany w rodzinnym grobowcu w Zagórzanach. (Oprac. wg *Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”*)

Mrazek Mieczysław (1863-1938) - przedsiębiorca, ziemianin. Pochodził ze Skole nad Stryjem. Do Libuszy przybył, jako kierownik rafinerii hr. Adama Skrzyńskiego. Właściciel kopalń w Męcinie Wielkiej, Ropicy Ruskiej, Harklowej i Sękowej. Aktywny działacz społeczny. (Oprac. wg *Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009*)

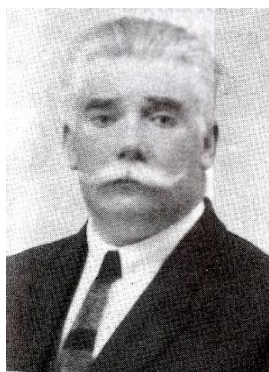

Długosz Władysław (1864-1937)

Urodził się 24 VII 1864 r. w Krakowie w rodzinie sędziego. Po ukończeniu studiów technicznych w Pradze zamieszkał na stałe w Siarach. Pracował w pobliskich kopalniach w Siarach, Sękowej i Ropicy Ruskiej, przechodząc wszystkie stanowiska w przemyśle naftowym od pomocnika kowala po kierownika kopalni. W latach 1888-1889 odbył praktykę wiertniczą w kopalni barona Brunickiego w Klęczanach oraz dodatkowe szkolenia w Krygu i Kobylance. „Pierwsze pieniądze”, jako samodzielny przedsiębiorca zainwestował w Siarach w 1890 r., – niestety bez powodzenia, tracąc posiadany majątek. W 1893 r. objął kierownicze stanowisko w firmie Bergheim i Mac Garvey

i wyruszył do Borysławia wraz z asystentem Janem Rączkowskim, gdzie prowadził wiercenie szybu „Na Potoku”. W 1896 r. dotarł do pokładów ropy naftowej na głębokości 900 m, których wydajność wynosiła 40 ton ropy na dobę. W. Długosz awansował na dyrektora kilku kopalń w Borysławiu. W 1896 r. zawarł związek małżeński z Kamilą Dembowską, córką właściciela Siar, Władysława Dembowskiego. Sukcesy borysławskie przyniosły Długoszowi w krótkim okresie czasu bogactwo i sławę. Okupił od swego teścia wieś Siary, gdzie wybudował okazały pałac. W 1908 r. został posłem do Sejmu Krajowego we Lwowie. Od 1909 r. piastował urząd marszałka Rady Powiatowej w Gorlicach. W trakcie kadencji dbał o rozwój ekonomiczny i kulturalny powiatu gorlickiego. Z jego inicjatywy powstało Okręgowe Towarzystwo Rolnicze, spółka handlowa „Sierp”, związki mleczarskie, domy ludowe. Był fundatorem „Domu Sokoła” oraz boiska sportowego „Karpatia” w Gliniku Mariampolskim. W 1911 r. Władysław Długosz został posłem do parlamentu w Wiedniu oraz namiestnikiem cesarskim w Galicji. Od 1917 r. dożywotnio sprawował funkcję prezesa Krajowego Towarzystwa Naftowego. W 1918 r. nabył folwark w Bieczu – Załawiu wraz z przyległymi polami naftowymi, z których wydobywał ropę naftową. W 1921 r. Władysław Długosz otrzymał od rządu polskiego prezesurę Państwowej Rady Naftowej, a rok później został Senatoren R.P. W 1931 r. odznaczony został Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta.

Zmarł 24 VI 1937 r. i został pochowany w rodzinnym mauzoleum w Sękowej. Pozostawił troje dzieci; Marię (wyszła za gen. Zawadzkiego), Tadeusza (został właścicielem posiadłości w Siarach) i Jana (otrzymał w spadku folwark oraz kopalnię „Biecz – Załawie” w Bieczu). Lwowski „Przemysł naftowy” nr 13 z 1937 r. donosił : – „Dnia 24 czerwca br. rozeszła się żałobna wieść, że Prezes Krajowego Towarzystwa Naftowego, Senator Władysław Długosz nie żyje. Wiadomość ta wywołała w całym naszym naftowym świecie głębokie wrażenie. Postać Prezesa Długosza od tylu lat tak była niejako zrosnięta z przemysłem naftowym, a jego żywotność, energia, ruchliwość i praca do dni ostatnich rzeczą powszechnie znaną, iż trudno było uwierzyć, że człowiek ten opuścił już nas na zawsze”. (Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009 oraz Gaz. Gorlickiej nr 4 z 1990 r. s. 7)

Prof. inż. Petit Wiktor (1872-1946)

Urodził się 17 VIII 1872 r. w miejscowości Chlin w Belgii. Absolwent, a następnie profesor

Akademii Górniczej w Mons w Belgii. W 1901 r. po śmierci ojca (właściciela kopalni w Kobylance i Dominikowicach) przejął jego obowiązki. Prowadząc działalność wiertniczą i wydobywczą pod patronatem spółek naftowych wprowadzał w swych kopalniach wiercenia systemem „pensylwańskim” oraz nowoczesne urządzenia techniczne. Ogólnie w latach 1895-1946 wykonano w Kobylance ok. 30 odwiertów szybów ropy naftowej. W 1928 r. W. Petit sprzedał kopalnię naftową i zamieszkał wraz z rodziną w Brukseli. Zmarł 2 V 1946 r. w Schaerbek (dzielnica Brukseli). (Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009)

Skrzyński Aleksander Zaremba (1882-1931)

Urodził się 19 III 1882 r. w Zagórzanach, jako syn Adama i Oktawii z Tarnowskich. Studiował prawo na uniwersytecie w Wiedniu i Krakowie. Po rodzicach odziedziczył majątek ziemski oraz przedsiębiorstwa naftowe w Libuszy i Zagórzanach. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do armii austriacko-węgierskiej. W trakcie służby u boku gen. Tadeusza Rozwadowskiego awansował do stopnia podporucznika. Brał udział w przełamaniu frontu pod Gorlicami w maju 1915 r. Ponieważ głównym zainteresowaniem Skrzyńskiego była polityka, w 1918 r. sprzedał rafinerię nafty w Libuszy braciom Nobel (w 1937 r. rafineria uległa likwidacji). Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, jako poseł RP objął w 1919 r. placówkę w Bukareszcie. W grudniu 1922 r. Aleksander Skrzyński został powołany przez premiera W. Sikorskiego na stanowisko ministra spraw zagranicznych RP. Po ustąpieniu z urzędu (16 V 1923) spędził kilka miesięcy w Anglii. 27 VII 1924 r. ponownie objął stanowisko ministra spraw zagranicznych RP w rządzie W. Grabskiego. W okresie od 20 XI 1925 do 5 V 1926 piastował urząd premiera RP, równocześnie zachowując tękę ministra spraw zagranicznych. W roku 1928 założył firmę Przemysł Drzewny Dr Al. Hr. Skrzyński w Gorlicach (obecny GPPD „Forest”). Posiadał wiele odznaczeń krajowych i zagranicznych. Zmarł tragicznie 25 IX 1931 w Ostrowie Wielkopolskim, a pochowany został 1 X 1931 r. w kaplicy w Kobylance. Po ukończeniu budowy mauzoleum w Zagórzanach ciało Aleksandra Skrzyńskiego, jak i jego ojca zostało do niego przeniesione. (Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”)

Rziha Franciszek (1885-1969)

Urodził się 27 X 1885 r. we wsi Pszowlki (na terenie obecnych Czech), w zamożnej rodzinie chłopskiej. Pracował w zagłębiu borysławsko-drohobyckim przy wydobywaniu ropy naftowej. Po wybuchu I wojny światowej został powołany do wojska austriackiego. Trafił do niewoli rosyjskiej. Zatrudniony był w kopalni węgla na Syberii. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości przybył do Gorlickiego Zagłębia Naftowego. Założyciel kopalni ropy naftowej „Śląsk” w Szymbarku, w 1919 r. kopalni „Tadeusz” w Dominikowicach oraz kopalni „Zawisza” w rejonie gorlickiej Magdaleny. Prowadził działalność charytatywną. Po II wojnie światowej cały majątek Rzihów został upaństwowiony, a Franciszek objął posadę pomocnika magazyniera w szkole podstawowej. Zmarł 21 II 1969 r. w wieku 83 lat. (Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009)

Inż. Łodziński Felicjan (1855-1941)

Urodził się 16 X 1855 r. w Lubomierzu k. Mszany Górnej. Z zawodu ślusarz. W 1877 r. rozpoczął prace w przemyśle naftowym. Pracował jako maszynista na kopalniach Mikołaja Federowicza w Siarach i Ropie. Kierownik kopalni w Męcinie Wielkiej. Następnie wyjechał do Stanów Zjednoczonych, a po powrocie do kraju wraz z bratem wybudował kopalnię ropy naftowej w Ropie. Kopalnia jednak, nie przynosiła oczekiwanych zysków, przez co zbankrutowała. W 1883 r. F. Łodziński opuścił Ziemię Gorlicką i wyjechał do Borysławia, gdzie podjął pracę w miejscowych kopalniach. (Oprac. wg Tadeusza Pabisa)

Drader Frank

Urodził się w 1857 r. w Kanadzie. W 1881 r. przybył do Polski wraz z przedsiębiorcą naftowym Mac Garveym. W latach 1884-1898 prowadził w Kobylance, Krygu, i Libuszy prace poszukiwawcze ropy naftowej za pomocą kanadyjskiej wiertnicy udarowo-żerdziowej. Dzięki wprowadzaniu w kopalniach nowoczesnych metod przyczynił się do rozwoju kopalnictwa na Ziemi Gorlickiej. Ok. 1916 r. wyjechał do Rumuni, gdzie założył własne przedsiębiorstwo naftowe.

(Oprac. wg Tadeusza Pabisa)

Rączkowski Jan (1861-1947)

Urodził się 6 VIII 1861 r. w Siarach, w rodzinie chłopskiej. Od 15 roku życia zatrudniany był w kopalniach ropy naftowej. W latach 1876-1888 pracował w kopalniach Władysława Dębowskiego, uzyskując kwalifikacje majstra wiertniczego. Od 1 IX 1888 r. do 15 I 1892 r. pracował w przedsiębiorstwie wiertniczym Władysława Długosza w Sękowej i Galicyjsko Karpackim Towarzystwie Naftowym Wiliama Mac Garveya. W 1892 r. wraz z Długoszem został skierowany do Borysławia na wiercenia poszukiwawcze pokładów ropy naftowej. Po odkryciu złoża ropy w 1896 r. Jan Rączkowski awansował na kierownika kopalni m.in. na sekcji „Banko”, potem „Glinik”, „Ścigalski”. Był znakomitym fachowcem przy pogłębianiu odwiertów o skomplikowanej strukturze geologicznej oraz usuwaniu awarii wiertniczych. Należał do Związku Techników Wiertniczych i Naftowych w Borysławiu. W 1927 r. przeszedł na emeryturę i osiadł w Trzcinicy. Zmarł 16 VI 1947 r. *(Oprac. wg Tadeusza Ślawnickiego)*

Młodecki Jan (1874-1952)

- przemysłowiec – naftowiec

W latach 1912-1922 pracował w Indonezji (na Jawie, Sumatrze i Borneo). Po powrocie, za zarobione pieniądze kupił 20 ha ziemi korzystając z parcelacji dóbr Miłkowskich. Znany i szanowany obywatel miasta Gorlic, a także inwestor poszukiwań ropy naftowej w rejonie gorlickim.

(Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009)

Stanisław Haluch (1876-1956)

Według wspomnień syna Stanisława Halucha, Bogdana, ojciec urodził się w 1876 r. w Siarach, jako ósme dziecko w rodzinie Józefa i Katarzyny z domu Miarecki. Po ukończeniu szkoły ludowej, od 1 IX 1893 r. rozpoczął pracę, jako robotnik w kopalnictwie naftowym w Siarach. Następnie w 1894 r. wyjechał do Borysławia, gdzie był zatrudniony w różnych przedsiębiorstwach naftowych na etacie pomocnika wiertacza. W 1903 r. otrzymał dyplom majstra wiertniczego. Wybuch I wojny światowej na pewien okres przerywał dalszy rozwój naftowej kariery Stanisława. Do pracy w kopalnictwie naftowym powrócił – 18 II 1917 r., podejmując zatrudnienie, jako starszy wiertacz na kopalni Exe. Władysława Długosza („Załawie” k. Biecza), a następnie na kopalni „Silva Plana” w Borysławiu. Z początkiem września 1920 r. wyjechał do Holenderskich Indii Wschodnich, gdzie pracował w Batawskim Towarzystwie Naftowym na Borneo i na wyspie Jawie w charakterze wiertacza i budowniczego rygów wiertniczych, a także specjalisty do instrumentacji zagwożdżonych szybów naftowych. Swoje uwagi na temat Indonezji i pracy w tropiku publikował w kraju w tut. prasie, tj. „Piaście” i „Ogniwie”. Po ośmiu latach pobytu za granicą w 1928 r. Stanisław powrócił do rodzinnych Siar, a za zarobione pieniądze założył prywatną kopalnię ropy naftowej – „Halina”. We wrześniu 1939 r. po wkroczeniu wojsk niemieckich został mianowany kierownikiem kopalni naftowych w Siarach. W 1943 r. osądzony o sabotaż, został aresztowany i osadzony w więzieniu w Jaśle. 5 VIII 1943 r. wziął udział w akcji uwolnienia więźniów politycznych z jasielskiego

więzienia, przez co później cała rodzina musiała się ukrywać. Po wojnie Stanisław Haluch, próbował wznowić działalność kopalnictwa naftowego w Siarach, lecz próby te przerwał wydany dekret o nacjonalizacji – 3 I 1946 r. Wiosną 1953 r. został aresztowany przez Gorlicki Urząd Bezpieczeństwa i więziony bez wyroku sądu przez ponad pół roku. Niedługo potem zmarł w Siarach w dniu - 3 III 1956 r.

Król Ignacy (1892-1960)

Urodził się 25 I 1892 r. w Krygu w rodzinie chłopskiej. W 1922 r. wyjechał do Borysławia, gdzie pracował fizycznie, jako pomocnik kowala. Po ukończeniu szkoły wiertniczej przeniósł się do kopalń w Tustanowicach. 8 X 1933 r. na jego posiadłości w Krygu spółka Morgensteina rozpoczęła wiercenia poszukiwawcze złóż ropy naftowej. Odkryty 25 XI 1934 r. silny strumień ropy i gazu przyniósł bogactwo i sławę I. Królowi. Jako właściciel kopalni w Krygu, co roku organizował dla górników naftowych słynne „Barbórki”. W 1938 r. z jego inicjatywy wybudowana została willa, przeznaczona na hotel, przy ul. Bieckiej 14, nazwana później od jego imienia „Królówką”. W czasie okupacji Niemcy przekształcili hotel w szkołę „Hitler Jungen”. Po wojnie majątek Króla został upaństwowiony. I. Król zmarł nagle 10 V 1960 r. (*Oprac. wg Gorlickiego Informatora Biograficznego, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009*)

Zieliński Eugeniusz (ok. 1922)

Urodził się ok. 1822 r., absolwent Politechniki w Pradze. W 1856 r. Eugeniusz Zieliński rozpoczął wraz z bratem Apolinarym działalność wiertniczą w Kłęczanach, odkrywając w 1858 r. znaczne pokłady ropy bezparafinowej. Z ich inicjatywy w 1859 r. wybudowana została nowoczesna rafineria nafty. (*Oprac. wg Tadeusza Pabisa*)

Bibliografia

Archiwalia

Biblioteka Naukowo Techniczna Filii MBP w Gorlicach, kolekcja fotografii
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, zbiory archiwalne, kartoteka wycinków „Przemysł naftowy
Muzeum Podkarpackie w Krośnie, zbiory archiwalne
Muzeum Przemysłu Naftowego i Etnografii w Libuszy, zbiór fotografii
Muzeum PTTK w Gorlicach, zbiory archiwalne
Skansen Górnictwa Naftowego „Na Magdalenie” w Gorlicach Kazimierza Dudka, kolekcja fotografii
Zagroda Maziarska w Łosiu, materiały ikonograficzne
Zbiory osobiste Aleksandra Gucwy, kolekcja fotografii
Zbiory osobiste Bogdana Halucha, kolekcja dokumentów i fotografii
Zbiory osobiste Sławomira Dziadzio, kolekcja fotografii oraz kolekcji wydawnictw

Źródła

Kartoteka wycinków „Przemysł naftowy”, zbiory MBP w Gorlicach.
Tomaszewski A., c. k. referent ekonomiczny, środki komunikacyjne, [w:] Odpis szczegółowy powiatu szacunkowego gorlickiego z 1874 r., maszynopis oprawny, zbiory Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorlicach.
Windakiewicz E., Olej i wosk ziemny w Galicji, Lwów 1875.

Opracowania

Bartoszewicz S., Przemysł naftowy w Polsce, zarys historii wraz z opisem techniki pracy w przemyśle naftowym, Lwów 1929.
Boczoń W., Przemysł gorlicki, Gorlice 2000.
Bolewski A., Parachoniak W., Petrografia, Warszawa 1982.
Bonusiak W., Szejka z Galicji, I. Łukasiewicz 1822-1882, Rzeszów 2007.
Bonusiak W., Życie i działalność I. Łukasiewicza, Rzeszów 1985.
Brudniak M., „Rola dużej firmy w małym mieście” [w:] „Szanse i kierunki rozwoju gospodarczego Ziemi Gorlickiej”, materiały pokonferencyjne IV Ogólnopolskiego Zjazdu Gorliczan, Gorlice 2006.
Buhl E., Skarb gorlickiej ziemi. Ocalić od zapomnienia, Gorlice 2002.
Chodkowski J., Mały słownik chemii, Warszawa 1975.
Cząstka J. J., Wiertnictwo nafta, gaz, zeszyt 5. Kraków 1989.
Ćmiech A., Dzieje kuźni „Glinik” 1883-2008, Gorlice 2008.
Data A., Gazownictwo ziemne – początki i rozwój w ponad 90-letniej historii [w:] Reminiscencje przeszłości wyznacznikiem przyszłości. Karpacki Trakt Naftowy – potrzeba czy konieczność? 16-18 września 2010 r. Pałac Długoszków w Siarach k/Gorlic, materiały konferencyjne.
Dziubina R. J., Z dziejów Gorlic, opowieści historyczne, Gorlice 2005.
Frączek P., Rola branży gazowniczej w modernizacji sektora energii w Polsce, Rzeszów 2008.

Geografia gospodarcza świata, red. I. Fierli, Warszawa 1998.

Ginalska T., Podkarpacie pachnie naftą, Krosno 1999.

„Glimar” S.A. Rafineria Nafty, Certyfikat ISO 9002 Jakości

Gorlicki Informator Biograficzny, Stowarzyszenie „Klub Gorliczan”, Gorlice 2009.

Historia Polskiego Przemysłu Naftowego, red. R. Wolwicz R, t. 1, Brzozów-Kraków 1994.

Historia Polskiego Przemysłu Naftowego, red. R. Wolwicz R, t. 2, Brzozów-Kraków 1995.

Informator gospodarczy, Powiat Gorlicki, Kraków 2001.

Jawczak W., Kolebka kamfiny. Zarys historii Rafinerii Glinik 1885-1965, Gorlice 1965.

Kaczorowski B., Wielka Encyklopedia PWN, Warszawa 2004.

Karnkowski P., Konarski E., Katalog złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w Polsce „Karpaty”, Warszawa 1973.

Karpacko-Galicyski Szlak Naftowy, wyd. Muzeum Regionalne PTTK im. I. Łukasiewicza w Gorlicach, Gorlice 2009.

Kłos S., Gorlice i okolice, Warszawa 1976.

Kronika 10 lat Zakładu Maszyn Górniczych „GLINIK” Sp. Z o.o., Gorlice 2007.

Landau Z., Kaliński J., Gospodarka Polski w latach 1944-1989, Warszawa 1995.

Limanowski B., Galicja przedstawiona słowem i ołówkiem, Lwów 1892.

Łętowski R., Dziadzio P., red., Światło z Ziemi, Gorlice-Krosno-Jasło-Sanok 2002.

Malinowski J., Galicja pachnąca naftą, Krosno 2005.

Małkiewicz A., Kryzys. Polityczne, ekologiczne i ekonomiczne uwarunkowania, Warszawa 2010.

Michalak J., Gorlice, Biecz, Wysowa Zdrój i okolice, Krosno 2002.

Molenda J., Steczko K., Ochrona środowiska w gazownictwie i wykorzystaniu gazu, Warszawa 2000.

Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1968.

Nad rzeką Ropą. Z dziejów Biecza, Gorlic i okolicy, red. Z. Żarnekiej, Kraków 1962.

Nowa encyklopedia powszechna PWN, red. J. Kofman, t. 5, Warszawa 1996.

Orlewski J., Kariera nafty, Warszawa 1965.

Pabis T., Ziemia Gorlicka, kolebką przemysłu naftowego w Polsce i na świecie, [w:] Kwartalnik Gorlicki nr 11/2000.

Pelczar J., Przemysł, [w:] Potocki A., Gorlickie w PRL.

Pietrusza J., Gorlickie zagłębie naftowe w zarysie, Technika Poszukiwań Geologicznych Geosynoptyka i Geotermia nr 4-5/94, cz. II.

Pietrusza J., Gorlickie zagłębie naftowe w zarysie, Technika Poszukiwań Geologicznych Geosynoptyka i Geotermia nr 6/94, cz. III.

Rzemieślnicy Beskidu Niskiego, wyd. przez Zarząd Stowarzyszenia Pogranicza, Gorlice 2010.

Sozański J.Z., Ignacy Łukasiewicz, życie dzieło i pamięć 1822-1882, Gorlice-Bóbrka-Krosno 2004.

Stobiński W., Tajemnice ropy naftowej, Warszawa 1972.

Szpak J., Historia gospodarcza powszechna, Warszawa 2007.

Ślawnicki T., Początki i rozwój kopalnictwa naftowego na Podkarpaciu w historycznym zarysie, Biecz 1997.

Tomaszkiewicz L., Wiek nafty, Warszawa 1956.

Warchał J., Ziemia gorlicka, Kraków 1965.

Wieliczko M., Polski przemysł naftowy pod niemiecką okupacją w latach 1939-1945, Lublin 2001.

Wieliczko M., Jasielskie w latach drugiej wojny światowej, Warszawa 1974.
 Wiśniowski W., Oley, który idzie z kamienia, Wrocław 1948.
 Wójcik A., Gorlice i okolice, Warszawa 1962.
 Zarys dziejów ZSRR, red. J. Ochmański, Warszawa 1984.
 Zuzak J., Bielański J., Sęp J., Pudło J., Krośnieńskie kopalnictwo naftowe, Krosno 2005.

Artykuły

„Czas” nr 4, 4 I 1854 r.
 Gazeta Gorlicka, Hydrokompleks miał dać Glimarowi pewną przyszłość, 17 VIII 2010.
 Gazeta Gorlicka, Były zarząd Glimaru pod sąd, 17 VIII 2010.
 Gazeta Gorlicka, Końcowe dni '92 r. w największych zakładach Gorlic, nr 1, styczeń 1993.
 Gazeta Gorlicka, „Glinik nauczył się żyć z problemami, długami, kredytami”, lipiec 1995.
 Gazeta Gorlicka, W Fabryce Maszyn „Glinik”: restrukturyzacja zakończona, ale... trwa”, maj 1997.
 Gazeta Krakowska, Ten, co w Ropie złota szukał smołą się płukał, nr 222: 15, 16, 1894 r.

Inne źródła

Wywiad z Piotrem Szlantą, Łosie 20.10. 2010 r.
 Wywiad z Bogusławem Haluchem, Siary 10.03.2010 r.

Aneks

Wykaz ilustracji

Ilustracja 1, „Łebacy” z Borysławia	8
Ilustracja 2, Wyciek ropy z ziemi	10
Ilustracja 3, Kopanka cembrowana drewnem na „Pustym Lesie w Siarach	11
Ilustracja 4, Mapa przedstawiająca kierunki wędrówek handlowych mazarzy z Łosia przed 1914 r.	12
Ilustracja 5, Rekonstrukcja stroju mazarza	13
Ilustracja 6, I. Łukasiewicz – współczesne wykonanie.....	15
Ilustracja 7, Jakub Kozik, laborant w aptece I. Łukasiewicza.....	15
Ilustracja 8, Pierwsza destylarnia ropy naftowej I. Łukasiewicza w Gorlicach 1853-1858	16
Ilustracja 9, Kapliczka na Zawodziu - maj 1945 r.....	17
Ilustracja 10, Widokówka, Gorlice - wyd. ok. 1898 r.....	18
Ilustracja 11, Transport ropy naftowej.....	21
Ilustracja 12, Przewodnik kolejowy po Galicji, zeszyt nr 30 (autor Oswald Obogi, wyd. ok. 1900 r.).....	22
Ilustracja 13, Skala produkcji ropy naftowej na Podkarpaciu w latach 1895-1904	23
Ilustracja 14, Gorlice po pożarze 3 X 1874 r. Widok od strony Zawodzia.....	24
Ilustracja 15, Gorlice po odbudowie z pożaru w 1874 r.	24
Ilustracja 16, Strona tytułowa Gazety „Górnik”	26
Ilustracja 17, Model urządzenia do ręcznego wiercenia udarowego w 1862 r.	28
Ilustracja 18, Urządzenie do wiercenia udarowego na przewodzie żerdziowym z napędem mechanicznym (wg A. Jabłońskiego).....	29
Ilustracja 19, Urządzenie do wiercenia liniowego stosowane przez A. Faucka w Kłęczanach i w Bóbrce	29
Ilustracja 20, Urządzenie do ręcznego wiercenia udarowego (wg M. Maślanki).....	30
Ilustracja 21, Maszyna parowa do napędu urządzeń wiertniczych kanadyjskich (typ J.S. Bergheim i W. MacGarvey).....	30

Ilustracja 22, Pompa parowa dwucylindrowa do przetłaczania ropy rurociągiem	31
Ilustracja 23, Świadcstwo Przemysłowe Stanisława Halucha z 1929 r.	32
Ilustracja 24, Zaświadczenie wydane przez Okręgowy Urząd w Drohobyczu 16.09.1905 r. dla St. Halucha	33
Ilustracja 25, Książeczka robotnicza Stanisława Halucha.....	33
Ilustracja 26, Strona z książeczki robotniczej Stanisława Halucha	34
Ilustracja 27, Strona z książeczki robotniczej Stanisława Halucha	34
Ilustracja 28, Paszport Stanisława Halucha.....	35
Ilustracja 29, Druga strona z paszportu Stanisława Halucha.....	35
Ilustracja 30, Stanisław Haluch (pierwszy od prawej strony) na wyspie Borneo.....	36
Ilustracja 31, Stanisław Haluch (w środku) z kolegami i służbą bornajską	36
Ilustracja 32, Pogrzeb Europejczyka na wyspie Borneo (czwarty od lewej strony – Stanisław Haluch).....	37
Ilustracja 33, Gorliccy nafciarze w Indiach.....	37
Ilustracja 34, Konstanty Sajduk, mistrz wierceń naftowych, pracownik kopalni w Krygu w latach 90- tych XIX w., następnie na Sumatrze	38
Ilustracja 35, Mac Garvey, założyciel Rafinerii i Warsztatów „Glinik”	38
Ilustracja 36, J. S. Bergheim	39
Ilustracja 37, Tablica firmowa Bergheim and M. Garvey Glinik Mariampolski	39
Ilustracja 38, Pracownicy Rafinerii i warsztatów „Glinik” – 1890 r.	40
Ilustracja 39, Pracownicy Glinika – 1905 r.	40
Ilustracja 40, Załoga Fabryki po pochodzie pierwszomajowym – 1922 r.	41
Ilustracja 41, Pracownicy Fabryki w latach 1925-1926	41
Ilustracja 42, Dozór techniczny Fabryki Maszyn i Narzędzi Wiertniczych w 1932 r.	42
Ilustracja 43, Pracownicy Fabryki – 1934 r.	42
Ilustracja 44, Glinik Mariampolski - Folder Galicyjskiego Karpackiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego....	43
Ilustracja 45, Glinik Mariampolski. Rafineria i Warsztaty Galicyjskiego Karpackiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego - wyd. 1910 r.	43
Ilustracja 46, Glinik Mariampolski - widok ogólny warsztatów ok. 1914 r.	44
Ilustracja 47, Glinik Mariampolski Rafineria wyd. 1902 r.	44
Ilustracja 48, Glinik Mariampolski - Rafineria Nafty i Odlewnia Żelaza	45
Ilustracja 49, Glinik Mariampolski - widok ogólny ok. 1915 r.	45
Ilustracja 50, Pożar Rafinerii w Gliniku - 1915 r.	46
Ilustracja 51, Gorlice - płonąca Rafineria wyd. 1915 r.	47
Ilustracja 52, Pożar zbiornika ropy w Gliniku Mariampolskim	47
Ilustracja 53, Rafineria Nafty w Libuszy - brama wejściowa, grupa strajkujących robotników	49
Ilustracja 54, Instrukcja pracy w wiertnictwie	50
Ilustracja 55, Tereny naftowe w powiecie gorlickim	51
Ilustracja 56, Pracownicy kopalni w Krygu	51
Ilustracja 57, Pracownicy kopalni ropy naftowej w Sękowej, pocz. XX w.	52
Ilustracja 58, Szyby w Sękowej	52
Ilustracja 59, Pracownicy kopalni ropy naftowej w Sękowej	53
Ilustracja 60, Rafineria nafty w Sękowej w latach 20- tych XX w.	53
Ilustracja 61, Wieża wiertnicza na polu Kretowicz w Sękowej	54
Ilustracja 62, Szyb naftowy w Siarach	54
Ilustracja 63, Krajobraz naftowy Siar	55
Ilustracja 64, Pracownicy kopalni w Siarach - czerwiec 1931 r.	55
Ilustracja 65, Widok ogólny Rafinerii w Libuszy	56
Ilustracja 66, Szyby w Ropicy Górnej (Ruskiej).....	56
Ilustracja 67, Pracownicy kopalni w Ropicy Górnej (Ruskiej) w 1935 r.	57
Ilustracja 68, wydobywanie ropy naftowej w Ropicy Górnej (Ruskiej) - 07.06. 1937 r.	57
Ilustracja 69, Szyb wiertniczy „Halina” w Siarach	58
Ilustracja 70, Szyby w Dominikowicach.....	58
Ilustracja 71, Robotnicy naftowi w Kobylance	59
Ilustracja 72, kopalnie ropy naftowej - Kryg – Kobylanka	59
Ilustracja 73, Kryg – urządzenie do wiercenia liniowego – 1935 r.	60
Ilustracja 74, Kopalnia ropy naftowej w Ropicy Górnej (Ruskiej)	60
Ilustracja 75, Szyby naftowe w Lipinkach ok. 1914 r.	61
Ilustracja 76, Szyb wiertniczy „Barbara” w Ropicy Górnej (Ruskiej).....	61
Ilustracja 77, Szyb wiertniczy na polu „Magdalena” w Gorlicach	62
Ilustracja 78, Rafineria Nafty w Libuszy - widok ogólny z 1930 r.	62
Ilustracja 79, Żołnierze niemieccy przejeżdżający przez pola naftowe w Krygu - 1939 r.	63

Ilustracja 80, Libusza - Rafineria i budynek zarządu we wrześniu 1939 r.	64
Ilustracja 81, Gorlice - szyby naftowe w okolicy, ok., 1940 r.	65
Ilustracja 82, Kryg- kopalnia ropy naftowej wyd. 1943 r.....	66
Ilustracja 83, Kryg - kopalnia ropy naftowej wyd. 1943 r.....	66
Ilustracja 84, Zarządzenie Starosty powiatowego w Jasle z dnia 19.01. 1942 r. o konfiskacie pól naftowych w Siarach.....	67
Ilustracja 85, Podwórze ul. Krasińskiego - w oddali dymy płonącej Rafinerii podczas II wojny światowej	69
Ilustracja 86, Urządzenie wiertnicze na terenie Rafinerii.....	70
Ilustracja 87, wiertnica przewoźna – typ SM-3 produkcji Fabryki Maszyn „Glinik” (rok produkcji 1947).....	71
Ilustracja 88, Zapuszczanie przewodu wiertniczego na wiertni N-30.....	72
Ilustracja 89, Fragment wiertni z widocznymi łańcuchami napędowymi	72
Ilustracja 90, Glinik - dzielnica fabryczna Gorlic	73
Ilustracja 91, Portiernia Fabryki Maszyn Wiertniczych i Górniczych „Glinik”	73
Ilustracja 92, Produkcja FMW i G „Glinik”	75
Ilustracja 93, Obudowa Glinik 05/15-Oz	85
Ilustracja 94, Obudowa Glinik 12/26 –Ozk ze spągnicą jednolitą	85
Ilustracja 95, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.	90
Ilustracja 96, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.	90
Ilustracja 97, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.	91
Ilustracja 98, „Gorlice – złoty wiek nafty” wystawa muzealna autorstwa Kingi Ruszaj, maj 2011 r.	91

**Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów składa podziękowania za
udostępnienie dokumentów i druków następującym instytucjom
i osobom prywatnym:**

**Muzeum Regionalnemu PTTK Gorlice im. I. Łukasiewicza w Gorlicach,
Muzeum Podkarpackiemu w Krośnie, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego
im. I. Łukasiewicza w Bóbrce, Muzeum Przemysłu Naftowego i Etnografii w Libuszy,
Skansenowi Górnictwa Naftowego „Magdalena”, Zagrodzie Maziarskiej w Łosiu,
Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gorlicach, Bibliotece Naukowo-Technicznej
w Gliniku, Spółce Narzędzia i Urządzenia Wiertnicze „Glinik”, Fabryce Maszyn
„Glinik” S.A., Rafinerii Nafty, osobom prywatnym: Bogdanowi Haluchowi,
Aleksandrowi Gucwie oraz Sławomirowi Dziadzio.**